

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΔΥΤΙΚΗΣ ΑΤΤΙΚΗΣ
ΣΧΟΛΗ ΔΗΜΟΣΙΑΣ ΥΓΕΙΑΣ
ΤΜΗΜΑ ΠΟΛΙΤΙΚΩΝ ΔΗΜΟΣΙΑΣ ΥΓΕΙΑΣ
ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ ΜΕΤΑΠΤΥΧΙΑΚΩΝ ΣΠΟΥΔΩΝ :
«ΠΡΟΑΓΩΓΗ ΥΓΕΙΑΣ ΠΑΙΔΙΩΝ ΚΑΙ ΕΦΗΒΩΝ – ΣΧΟΛΙΚΗ
ΥΓΙΕΙΝΗ»

Μεταπτυχιακή Διπλωματική Εργασία
«Η ΕΙΔΗΣΕΟΓΡΑΦΙΑ ΤΗΣ ΥΓΕΙΑΣ»

ΑΛΑΤΣΑΤΙΑΝΟΥ ΠΟΛΥΤΙΜΗ

A.M.:MDY19032

ΕΠΙΒΛΕΠΟΥΣΑ ΚΑΘΗΓΗΤΡΙΑ

Έφη Σίμου – Αναπληρώτρια Καθηγήτρια

Οκτώβριος, 2022

UNIVERSITY OF WEST ATTICA
SCHOOL OF PUBLIC HEALTH
DEPARTMENT PUBLIC HEALTH POLICY
MSc in HEALTH PROMOTION OF CHILDREN AND
ADOLESCENTS – SCHOOL HEALTH

Diploma Thesis
«HEALTH NEWS»

Alatsatianou Polytimi
Registration Number:MDY19032

Supervisor name and surname:
Simou Effie

Athens October
2022

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΔΥΤΙΚΗΣ ΑΤΤΙΚΗΣ
ΣΧΟΛΗ ΔΗΜΟΣΙΑΣ ΥΓΕΙΑΣ
ΤΜΗΜΑ ΠΟΛΙΤΙΚΩΝ ΔΗΜΟΣΙΑΣ ΥΓΕΙΑΣ
ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ ΜΕΤΑΠΤΥΧΙΑΚΩΝ ΣΠΟΥΔΩΝ :
«ΠΡΟΑΓΩΓΗ ΥΓΕΙΑΣ ΠΑΙΔΙΩΝ ΚΑΙ ΕΦΗΒΩΝ – ΣΧΟΛΙΚΗ
ΥΓΙΕΙΝΗ»

«Η Ειδησεογραφία της υγείας»

Μέλη Εξεταστικής Επιτροπής συμπεριλαμβανομένου και του Εισηγητή

Η μεταπτυχιακή διπλωματική εργασία εξετάστηκε από την κάτωθι Εξεταστική Επιτροπή:

Α/α ΨΗΦΙΑΚΗ ΥΠΟΓΡΑΦΗ	ΟΝΟΜΑ ΕΠΩΝΥΜΟ	ΒΑΘΜΙΔΑ/ΙΔΙΟΤΗΤΑ	ΥΠΟΓΡΑΦΗ
1.	Έφη Σίμου	Αναπληρώτρια Καθηγήτρια	
2.	Ζωή Τσίμτσιου	Διδάκτορας Ιατρικής Α.Π.Θ., δ. Αν. Καθηγήτρια	
3.	Θεόδωρος Φούσκας	Επίκουρος Καθηγητής	

ΔΗΛΩΣΗ ΣΥΓΓΡΑΦΕΑ ΜΕΤΑΠΤΥΧΙΑΚΗΣ ΕΡΓΑΣΙΑΣ

Η κάτωθι υπογεγραμμένη Αλατσατιανού Πολυτίμη, με αριθμό μητρώου MDY19032 φοιτήτρια του μεταπτυχιακού προγράμματος Προαγωγή Υγείας σε παιδιά και εφήβους – Σχολική Υγιεινή, του Τμήματος Πολιτικών Δημόσιας Υγείας της Σχολής Δημόσιας Υγείας του Πανεπιστημίου Δυτικής Αττικής, δηλώνω ότι: «Έχω επιμεληθεί προσωπικά τη συγκεκριμένη εργασία στο πλαίσιο του ανωτέρω μεταπτυχιακού προγράμματος και αποτελεί προϊόν πνευματικής ιδιοκτησίας εμού και του πανεπιστημιακού ιδρύματος. Όσα αναγράφονται βασίζονται σε βιβλιογραφία που παρατίθεται εκτενώς, με αναφορές στους συγγραφείς, εκδοτικούς οίκους και ιστότοπους του διαδικτύου.

Παράβαση της ανωτέρω ακαδημαϊκής μου ευθύνης αποτελεί ουσιώδη λόγο για την ανάκληση του πτυχίου μου».

Ο/Η Δηλών/-ούσα

*** Ονοματεπώνυμο /Ιδιότητα**

Αλατσατιανού Πολυτίμη

Ψηφιακή Υπογραφή Επιβλέποντα

Copyright © ΑΛΑΤΣΑΤΙΑΝΟΥ ΠΟΛΥΤΙΜΗ

Με επιφύλαξη παντός δικαιώματος. All rights reserved.

Η παρούσα διπλωματική εργασία εκπονήθηκε στο πλαίσιο των απαιτήσεων του Μεταπτυχιακού Προγράμματος Ειδίκευσης στην Προαγωγή υγείας παιδιών και εφήβων – Σχολική υγιεινή του τμήματος Πολιτικών Δημόσιας Υγείας του Πανεπιστημίου Δυτικής Αττικής.

Βεβαιώνω ότι η παρούσα διπλωματική εργασία είναι αποτέλεσμα δικής μου δουλειάς και δεν αποτελεί προϊόν αντιγραφής.

Υπογραφή:

ΠΕΡΙΛΗΨΗ

Εισαγωγή: Ο αντίκτυπος των ειδήσεων επηρεάζει σε σημαντικό βαθμό την ποιότητα ζωής του πληθυσμού ιδιαιτέρως όσων αφορούν την υγεία. Η πληθώρα πληροφοριών για υγειονομικά θέματα σε ιστοτόπους, η αλόγιστη εισροή στοιχείων και γνωματεύσεων και η δημοσίευση τους από μη έγκυρες και αξιόπιστες πηγές, τα fake news και τα φαινόμενα παραπληροφόρησης επηρεάζουν το ευρύ κοινό και τις αποφάσεις που λαμβάνει για την υγεία.

Σκοπός: Σκοπός της ερευνητικής εργασίας είναι να αποτυπώσει την επίδραση των ψευδών ειδήσεων που διαδίδονται στο διαδίκτυο στις συμπεριφορές υγείας του πληθυσμού και να αναδείξει στρατηγικές που θα οδηγήσουν στην εξάλειψη του φαινομένου. Το πρόβλημα έγινε ακόμη πιο έντονο τα τελευταία δυο χρόνια με την εμφάνιση του COVID-19. Για το λόγο αυτό πολλές από τις συμπεριλαμβανόμενες μελέτες αναφέρονται στη συγκεκριμένη περίοδο.

Μέθοδος: Βιβλιογραφική συστηματική ανασκόπηση στις βάσεις δεδομένων Pubmed, Wiley Online Libray, Sagerub (1^η Ιανουαρίου 2011 – 31^η Ιουλίου 2022) στην αγγλική γλώσσα.

Αποτελέσματα: Αρχικά προέκυψαν 862 άρθρα εκ των οποίων τα 642 στη βάση αναζήτησης Pubmed, 218 στη Wiley online Library και 2 στη SagePub. Στη συνέχεια εξετάστηκαν εκ νέου βάσει τίτλου και περίληψης και αποκλείστηκαν τα 405. Προέκυψαν 218 για πλήρη ανάγνωση εκ των οποίων επιλέχθηκαν 15 που πληρούσαν επακριβώς τα κριτήρια. Όλες οι μελέτες που συμπεριλήφθηκαν έχουν δημοσιευτεί τη χρονική περίοδο 2011 έως 2022 και αφορούν δημοσιογράφους και επαγγελματίες υγείας καθώς και ασθενείς. Από τα αποτελέσματα προέκυψε ότι η πρόσβαση σε ψευδείς ειδήσεις οφείλεται στον χαμηλό αλφαριθμητισμό υγείας του γενικού πληθυσμού, στη συναισθηματική νοημοσύνη του ατόμου και επηρεάζει τη δημόσια υγεία σε μεγάλο βαθμό, ώστε κοινωνικές ομάδες να στραφούν ενάντια σε ιατρικές – επιστημονικές πρακτικές ευεργετικές για την ποιότητα ζωής.

Λέξεις – κλειδιά: υγεία, παραπληροφόρηση, ψευδείς ειδήσεις, εμβολιασμός, ασθενείς, κοινωνικά δίκτυα, δημοσιογράφοι υγείας

ABSTRACT

Introduction: The impact of the news significantly affects the quality of life of the population, particularly those related to health. The abundance of information on health issues on websites, the reckless influx of data and opinions and their publication from invalid and reliable sources, fake news and misinformation phenomena affect the general public and the decisions they make about their health.

Purpose: The purpose of the research work is to capture the effect of fake news spread on the internet on the health behaviors of the population and to highlight strategies that will lead to the elimination of the phenomenon. The problem became even more acute in the last two years with the emergence of COVID-19. For this reason, many of the included studies refer to this specific period.

Method: Bibliographic systematic review in the databases Pubmed, Wiley Online Libray, Sagepub (January 1, 2011 – July 31, 2022) in English language.

Results: 862 articles were initially retrieved, of which 642 were in the Pubmed search database, 218 in the Wiley online Library and 2 in SagePub. They were then rescreened by title and abstract and 405 were excluded. 218 were obtained for full reading from which 15 were selected that exactly met the criteria. All included studies were published between 2011 and 2022 and involved journalists and health professionals as well as patients. The results showed that access to fake news is related to the general population's low health literacy, emotional intelligence of the individual and affects public health to a great extent, so that social groups turn against medical-scientific practices beneficial for the quality of life.

Keywords: health, misinformation, fake news, vaccination, patients, social networks, health journalists

Contents

ΠΕΡΙΛΗΨΗ	ii
ABSTRACT	iii
ΠΡΟΛΟΓΟΣ	3
ΕΙΣΑΓΩΓΗ	4
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1ο	8
ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΚΗ ΑΝΑΣΚΟΠΗΣΗ- ΘΕΩΡΗΤΙΚΗ ΠΡΟΣΕΓΓΙΣΗ	8
1.1 Ιστορική εξέλιξη των ΜΜΕ	8
1.2 Τα είδη των Μέσων Μαζικής Επικοινωνίας	10
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2ο	13
Η ΠΑΡΑΓΩΓΗ ΤΩΝ ΕΙΔΗΣΕΩΝ	13
2.1 Τα πρακτορεία ειδήσεων.....	13
2.2 Ο ρόλος της πολιτείας και των κρατικών φορέων στην παραγωγή ειδήσεων	15
2.3 Συλλογή δεδομένων και Αξιολόγηση των πηγών	18
2.4 Ο κίνδυνος της παραπληροφόρησης.....	21
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 3ο	24
ΔΙΑΔΙΚΤΥΟ ΚΑΙ ΕΝΗΜΕΡΩΣΗ	24
3.1 Η ιστορική άνοδος του διαδικτύου	24
3.2 Πλεονεκτήματα του διαδικτύου	25
3.3 Σύμπλευση Διαδικτύου και Δημοσιογραφίας	27
3.4 Social Media και ενημέρωση	29
3.5 Fake news στο διαδίκτυο και αντιμετώπιση	31
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 4ο	33
ΟΙ ΕΙΔΗΣΕΙΣ ΣΤΟΝ ΤΟΜΕΑ ΤΗΣ ΥΓΕΙΑΣ	33
4.1 Οι δημοσιογράφοι υγείας και η επιρροή στο κοινό.....	34
4.2 Δεξιότητες και Προκλήσεις	38
4.3 Κριτήρια Διαμόρφωσης των ειδήσεων υγείας	41
4.4 Μετάδοση μεγάλων υγειονομικών προβλημάτων	43
4.5 Διατροφικά Σκάνδαλα και ΜΜΕ.....	47

ΕΙΔΙΚΟ ΜΕΡΟΣ	52
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 5°	53
ΜΕΘΟΔΟΛΟΓΙΑ	53
5.1 Σκοποί και Στόχοι	53
5.2 Κριτήρια ένταξης και αποκλεισμού άρθρων και μελετών – χρήση μεθόδου PRISMA	54
5.3 Στρατηγική αναζήτησης και αξιολόγηση επιλεξιμότητας	56
5.4 Εξαγωγή δεδομένων	64
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 6°	66
ΑΠΟΤΕΛΕΣΜΑΤΑ	66
6.1 Πλεονεκτήματα & μειονεκτήματα	87
6.2 Αυξημένοι κίνδυνοι για την υγεία	92
6.3 Η ευκολία αναζήτησης πληροφοριών	95
6.4 Ο ρόλος των διαδικτυακών κοινοτήτων ως πηγές πληροφόρησης	95
6.5 Συνήθεις ψευδείς ειδησεογραφικές αναφορές για την υγεία.....	96
6.6 Επιπτώσεις στη Δημόσια Υγεία.....	97
6.7 Το αντιεμβολιαστικό κίνημα.....	100
6.8 Επιρροή στους επαγγελματίες Υγείας	103
6.9 Υγεία και Πολιτική.....	104
6.10 Συναισθηματική Νοημοσύνη και ψευδείς ειδήσεις.....	105
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 7°	107
ΣΥΖΗΤΗΣΗ.....	107
7.1 Μελλοντικές κατευθύνσεις για τον εξορθολογισμό της ειδησεογραφίας της υγείας.....	107
7.2 Περιορισμοί έρευνας.....	110
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 8°	112
ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ.....	112
ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ.....	113

ΠΡΟΛΟΓΟΣ

Στο πλαίσιο του μεταπτυχιακού προγράμματος για την προαγωγή της υγείας σε παιδιά και εφήβους που παρακολούθησα, κλήθηκα να διεκπαιρεύσω τη διπλωματική μου εργασία με θέμα την ειδησεογραφία της υγείας. Τόσο η δύσκολη και πρωτόγνωρη περίοδος των τελευταίων χρόνων που διανύουμε όσο και ο καταγισμός πληροφοριών και ειδήσεων από πληθώρα πηγών, έγκυρων και μη, μου δημιούργησαν ένα ακόμη κίνητρο για να μελέτησω διεξοδικά και σε βάθος το παραπάνω θέμα. Κατά τη διάρκεια της έρευνας παρατήρησα πως πολλά από τα περιεχόμενα των μελετών αφορούσαν καθημερινά βιώματα απλών ανθρώπων, κάτι που προσέδωσε ένα επιπλέον ενδιαφέρον.

Η εργασία έφτασε στο τέλος μετά από πολλή προσπάθεια και κόπο, αλλά και με ένα βαθύ αίσθημα ικανοποίησης για όσα αποκόμισα.

Ευχαριστώ από καρδιάς την υπεύθυνη καθηγήτρια μου κα Σίμου, για την υπομονή και καθοδήγηση της, αλλά και όλους τους καθηγητές τους μεταπτυχιακού προγράμματος που συνέβαλαν καθοριστικά στην προσωπική μου πρόοδο.

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Από την εποχή του Τύπου ακόμη, η δύναμη των Μέσων Μαζικής Επικοινωνίας ήταν και είναι μεγάλη και πλέον θεωρούνται ως μια από τις ισχυρές εξουσίες που έχουν τη δυνατότητα να ενημερώνουν, να επικοινωνούν γεγονότα και πληροφορίες αλλά και να χειραγωγούν συνειδήσεις και να κατευθύνουν συμπεριφορές. Οι ειδήσεις, τις οποίες παρακολουθεί η πλειοψηφία του κοινού, είναι το πιο σημαντικό κομμάτι που προβάλλεται από τα μέσα και αφορούν την πλειοψηφία του κοινού. Πραγματικό ενδιαφέρον παρουσιάζει ο τρόπος με τον οποίο συλλέγεται το υλικό που διαμορφώνει τις ειδήσεις από τα μεγάλα ειδησεογραφικά πρακτορεία αλλά και τους ελεύθερους επαγγελματίες της δημοσιογραφίας. Ενδιαφέρον, επίσης, έχει και η μέθοδος επεξεργασίας του υλικού.

Ένα μεγάλο κεφάλαιο των ειδήσεων που χρήζει μεγάλης προσοχής και που ερευνάται στην παρούσα εργασία είναι αυτό της υγείας. Πληροφορίες και στοιχεία υγειονομικών θεμάτων που φτάνουν στους ανθρώπους από δημοσιογραφικές πηγές και μη, πρέπει να είναι καλά τεκμηριωμένες και αληθείς καθώς επηρεάζουν σε μεγάλο βαθμό την ποιότητα ζωής των αναγνωστών δεκτών. Η εκτενής χρήση του διαδικτύου και ο καταίγισμός υγειονομικών πληροφοριών μέσω αυτού ενέχει πολλούς κινδύνους για λάθος ή ελλιπή ενημέρωση. Σε αυτό συμβάλλει η δυνατότητα που παρέχεται χωρίς εξαιρέσεις για εύκολη πρόσβαση και δημοσίευση χωρίς περιορισμούς.

Επομένως, στο 1^ο κεφάλαιο γίνεται μια σύντομη ιστορική αναδρομή στα μέσα μαζικής επικοινωνίας και στον τρόπο που διαδέχτηκε το ένα το άλλο στην πάροδο του χρόνου. Στο 2^ο κεφάλαιο περιγράφεται αναλυτικά η παραγωγή και διαμόρφωση των ειδήσεων. Αναφέρεται ο τρόπος που συλλέγονται οι ειδήσεις και πώς αξιολογούνται από τους αρμόδιους, καθώς και ο ρόλος των κρατικών φορέων σε αυτή τη διαδικασία. Προχωρώντας στο 3^ο κεφάλαιο, γίνεται εκτενής αναφορά στο ρόλο και τη δυναμική του διαδικτύου σε σχέση με την διαρροή των ειδήσεων, τα social media αλλά και το φαινόμενο των fake news που υπάρχουν και επιβιώνουν σε ανεξέλεγκτο βαθμό. Το κεφάλαιο 4^ο περιγράφει τον τρόπο με τον οποίο οι δημοσιογράφοι

υγείας διαμορφώνουν τις ειδήσεις, τις δεξιότητες που αυτοί πρέπει να έχουν και να καλλιεργούν, αλλά και τις προκλήσεις που καλούνται να αντιμετωπίσουν. Επιπλέον, γίνεται αναφορά σε μεγάλα υγειονομικά προβλήματα και διατροφικά σκάνδαλα που συγκλόνισαν στο παρελθόν την ανθρωπότητα. Συνεχίζοντας στο 5^ο κεφάλαιο της μεθοδολογίας γίνεται λόγος στους σκοπούς και στόχους της παρούσας μελέτης, στα κριτήρια για την τελική επιλογή των άρθρων και στον τρόπο που εξήχθησαν τα αποτελέσματα των ερευνών, τα οποία παρατίθενται αναλυτικά στο 6^ο κεφάλαιο. Ακολουθεί η συζήτηση και τα συμπεράσματα στο 7^ο και 8^ο κεφάλαιο αντίστοιχα.

ΓΕΝΙΚΟ ΜΕΡΟΣ

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1ο

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΚΗ ΑΝΑΣΚΟΠΗΣΗ- ΘΕΩΡΗΤΙΚΗ ΠΡΟΣΕΓΓΙΣΗ

1.1 Ιστορική εξέλιξη των ΜΜΕ

Η ύπαρξη, η επιβίωση και η εξέλιξη του ανθρώπου στον χρόνο είναι απόλυτα συνυφασμένη με την επικοινωνία της οποίας οι μορφές διαφοροποιούνται διαχρονικά ανάλογα με την εκάστοτε εποχή και εκάστοτε τόπο διαμονής των ανθρώπων.

Έτσι λοιπόν, υπάρχουν οι φωνές και οι κραυγές ως μέσο επικοινωνίας στις πρωτόγονες κοινωνίες, οι δρομείς για την μεταφορά των μηνυμάτων και καταστάσεων στην αρχαία Ελλάδα, καθώς επίσης και η χρήση φωτεινών μεταδόσεων σε κορυφές βουνών, με τους Πέρσες να χρησιμοποιούν τις γυαλιστερές ασπίδες και τον ήλιο με σκοπό την πρόκληση αντανάκλασεων ως μέθοδο επικοινωνίας.

Η Κίνα ανακαλύπτει την επίτευξη μετάδοσης μηνυμάτων με την τοποθέτηση και χρήση σωλήνων μέσα στο Σινικό Τείχος προκειμένου να εξασφαλίσει επικοινωνία μεταξύ των φυλακίων, ενώ στο Βυζάντιο κάνουν την εμφάνιση τους οι καμινοβιγλάτορες όπου πυρσοί εκπέμπουν φλόγα και ειδοποιούν για τυχόν επιθέσεις. Σήματα καπνού χρησιμοποιούν επιπλέον και οι Ινδιάνοι για την μετάδοση κινδύνου ή την μετάδοση κατάστασης ηρεμίας στην περιοχή τους (Δασκαλοθανάσης, 2013).

Αργότερα τον 14ο και 15ο αιώνα οι παραδοσιακές μεσαιωνικές κοινωνίες και οι μέθοδοι επικοινωνίας τους αντικαθίστανται από τις σύγχρονες μορφές γνώσης και επικοινωνίας με την ανακάλυψη το 1436 της τυπογραφίας από τον Γουτεμβέργιο μέσω της οποίας τυπώθηκαν συγγράμματα και βιβλία αποτυπώνοντας αρχαία κείμενα, την ιστορία, την θρησκεία και κάθε λογής πληροφορία που συντελούν στην ραγδαία εξέλιξη και εξάπλωση της γνώσης σε πολλούς τομείς της ζωής. Στον 18^ο αιώνα παρατηρείται, επίσης, η καθοριστική επιρροή που είχαν στην προετοιμασία της Ελληνικής Επανάστασης και της αφύπνισης των Ελλήνων, τα Προεπαναστατικά Έντυπα, που τυπώνονταν στον χώρο της Ευρώπης και κυρίως στην Αυστρία ,

η οποία τότε αποτελούσε ένα σπουδαίο πολιτιστικό και εμπορικό κέντρο που προσέλκυε χιλιάδες Έλληνες, κυρίως εμπόρους. Πρωτεργάτης αυτών των εντύπων θεωρείται ο Ρήγας Φεραίος με το φλογερό επαναστατικό του κείμενο «Θούριο». Αξίζει να αναφερθεί ο Αλεξανδρίδης Δημήτριος , ο οποίος εξέδιδε για πολλά χρόνια την εφημερίδα «Ελληνικός Τηλέγραφος» και μέσω αυτής ενημερωνόταν όλος ο απόδημος ελληνισμός. Έκτοτε, ο Τύπος αποτέλεσε την πιο σημαντική πηγή ειδήσεων και πληροφοριών (Φουρτούνης, 2011).

Τον 19ο αιώνα συναντάμε τον Κλώντ Σάπε εφευρέτη του οπτικού τηλεγράφου, τον οποίο διαδέχεται ο ηλεκτρικός τηλεγράφος από τον Μόρς. Ο ηλεκτρικός τηλεγράφος μέχρι εκείνη την ώρα αποτελεί το πιο σύγχρονο μέσο επικοινωνίας και υιοθετείται και από την Ελλάδα το 1859. Αργότερα το 1876 ανακαλύπτεται η πρώτη τηλεφωνική συσκευή που επέτρεπε πλέον την μεταφορά της φωνής από τον Αμερικανό Γκράχαμ Μπέλ στην βάση της ανακάλυψης της οποίας προστίθενται η ανακάλυψη των ηλεκτρομαγνητικών κυμάτων από τον Γουλιέλμο Μαρκόνι όπου από εκεί και μετά γεννάται το ραδιόφωνο ως κυρίαρχο πλέον μέσο μαζικής ενημέρωσης για πολλά χρόνια από τους Lee de Forest και Reginald Fessenden.

Εν συνεχεία το ραδιόφωνο διαδέχεται η τηλεόραση το 1889 ως ανακάλυψη του Αμερικανού Hannibal Goodwin, η οποία αποτελεί συνάμα την βάση για την πρώτη κατασκευή φιλμ για κινηματογραφικές προβολές.

Τέλος, η δεκαετία του 1980 έρχεται να κάνει την επανάσταση στα μέσα μαζικής επικοινωνίας με την ψηφιακή χρήση της πληροφορίας μέσω ηλεκτρονικών υπολογιστών και των προγραμμάτων τους αλλάζοντας άρδην το σκηνικό της παγκόσμιας και εγχώριας επικοινωνίας καθώς επίσης την παραγωγή και διάδοση των ειδήσεων (Βλάχος, 2017; Fielding, 2018).

1.2 Τα είδη των Μέσων Μαζικής Επικοινωνίας

Στο πέρασμα του χρόνου τα μέσα με τα οποία επιτυγχάνεται η επικοινωνία και η παροχή πληροφοριών στο ευρύ κοινό ορίστηκαν ως μέσα μαζικής επικοινωνίας και μπορούμε πλέον να τα διαχωρίζουμε σε παραδοσιακά και σύγχρονα μέσα και αναλόγως με την μορφή σε έντυπα ακουστικά και οπτικά μέσα.

Η τηλεόραση, το ραδιόφωνο και οι εφημερίδες συνιστούν τα παραδοσιακά ΜΜΕ ενώ το διαδίκτυο την κύρια μορφή των σύγχρονων ΜΜΕ. Το σύνολο αυτών διαχέουν πληροφορίες, συμβάλλουν στην κατανόηση διαφόρων θεμάτων, διαμορφώνουν στάσεις και συμπεριφορές και επηρεάζουν την κοινωνική, πολιτική και πολιτιστική ζωή της κοινωνίας.

Αρχικά, η τηλεόραση αποτέλεσε ένα μέσο εντυπωσιακό για την εποχή το οποίο συνδύαζε άψογα εικόνα και ήχο. Τα πρώτα προγράμματα που μεταδόθηκαν στο Λονδίνο στα τέλη της δεκαετίας του '20 και η ενθουσιώδης υποδοχή από το πλήθος, προμήνυαν την αρχή της θεώρησης της ως ένα κραταιό μέσο για τα επόμενα χρόνια ανάμεσα στα άλλα που υπήρχαν ως τότε. Μπορούσε να προσφέρει στους τηλεθεατές ενημέρωση και ψυχαγωγία σε οποιοδήποτε μέρος κι αν βρίσκονταν, σε οποιαδήποτε απόσταση (Σιδέρης, 2010).

Το ραδιόφωνο που προϋπήρξε της τηλεοράσεως και εδραιώθηκε το 1930 με την αποδοχή πολλών κρατών αποτέλεσε ουσιαστικά και το πρώτο μέσο επικοινωνίας με ακροατήριο που το χαρακτήριζε η μαζικότητα. Η προσβασιμότητα στην απόκτηση αυτού του μέσου λόγω της προσιτής σε ευρύ κοινό τιμής του αύξησε τα ποσοστά των ακροατών καθώς επίσης κέρδισε και αυτούς οι οποίοι δεν έκαναν χρήση των έντυπων μέσων. Ο κατά κύριο λόγο μέχρι και σήμερα ψυχαγωγικός του χαρακτήρας επηρεάστηκε κατά τον Β Παγκόσμιο πόλεμο και μετατράπηκε σε ειδησεογραφικό αλλά μετέπειτα με το πέρας του πολέμου επανήλθε ο κυρίαρχος χαρακτήρας του (Fong-Torres, 2010).

Σε ότι αφορά τις εφημερίδες ως μέσο μαζικής επικοινωνίας είχαν την δυναμική αναλόγως την εποχή να διαμορφώσουν συνειδήσεις, να διατηρήσουν όπως στην περίπτωση των Ελλήνων την συνοχή και τα εθνικά χαρακτηριστικά μεταξύ των Ελλήνων εσωτερικού και

εξωτερικού και να διαδώσουν ιδέες και ειδήσεις ανά τον κόσμο. Η μόνη δέσμευση τους στην εξάπλωση και ευρεία χρήση ήταν η γλώσσα στην οποία γραφόταν οι εφημερίδες.

Ο ελληνικός Τύπος από την γέννηση του στην Βιέννη τον 18ο αιώνα μέχρι και την περίοδο της μεταπολίτευσης επιβίωσε δια πυρός και σιδήρου ανάλογα με τις εκάστοτε πιέσεις, απαγορεύσεις και οικονομικές δυσκολίες με πολιτικό, ιστορικό, κοινωνικό, επαναστατικό και ευρωπαϊκό περιεχόμενο συμβάλλοντας επιπλέον και στην διάδοση και προτροπή αγοράς βιβλίων τα οποία αναφέρονταν στις στήλες του (Ζαφείρης, 2016).

Από το 1970 το σκηνικό της παρουσίας και χρήσης των εφημερίδων και του έντυπου τύπου γενικότερα αλλάζει με την τεχνολογία και τα επιτεύγματα της να προσφέρουν στον δέκτη των πληροφοριών την δυνατότητα χρήσης ηλεκτρονικών μέσων και του διαδικτύου, έχοντας πλέον πρόσβαση σε πληροφορίες και ειδήσεις παγκόσμιας κλίμακας. Η ανάπτυξη κοινωνικών δικτύων που αναλύονται ξεχωριστά σε επόμενο κεφάλαιο, εξαιτίας του ιδιαίτερου ρόλου που διαδραματίζουν στα ΜΜΕ, θέτουν την παραγωγή, τη μετάδοση ειδήσεων και την πληροφόρηση γενικά σε νέα βάση και εξέλιξη. Από το 1980 έως το 2000 τα ΜΜΕ γνωρίζουν ιδιαίτερη άνθιση στον χώρο της επιχειρηματικής δράσης με την συνδρομή της συνεχούς εξέλιξης της τεχνολογίας, καθώς επίσης του κρατικού και τραπεζικού συστήματος που ευνοούν την ανάπτυξη στρατηγικών επενδύσεων όλων των μέσων εντός και εκτός συνόρων.

Το συνεχώς, από εκείνη κιόλας την περίοδο, πληττόμενο μέσο μαζικής ενημέρωσης είναι ο Τύπος, εξαιτίας της εμφάνισης και ανάπτυξης του διαδικτύου πριν ακόμη κάνει την εμφάνιση της η οικονομική κρίση το 2010, η οποία επηρέασε το σύνολο των ΜΜΕ.

Από την υπογραφή του πρώτου μνημονίου στην χώρα εντάθηκε κάθε είδους επιτήρηση και έλεγχος στην επιχειρηματική δράση των ΜΜΕ με ταυτόχρονη στροφή του καταναλωτικού κοινού στην τηλεόραση, μειώνοντας έτσι τα κέρδη των επιχειρήσεων από την πώληση εφημερίδων και περιοδικών.

Αυτή η καταναλωτική συμπεριφορά καθ' όλη την διάρκεια της οικονομικής κρίσης με την αυξημένη χρήση της τηλεόρασης και φυσικά του διαδικτύου για ψυχαγωγία και διαδραστική ενημέρωση, είχε ως συνέπεια την διακοπή κυκλοφορίας μεγάλης μερίδας έντυπου τύπου, το κλείσιμο επιχειρήσεων ΜΜΕ και απώλεια θέσεων εργασίας (Λέανδρος, 2013).

Παρά τις όποιες απώλειες καταγράφονται και διαφοροποιήσεις στα είδη των ΜΜΕ που προτιμά το κοινό ο βαθμός που αυτά συνεχίζουν να επηρεάζουν την κοινωνική ζωή και την ψυχολογία των ατόμων παραμένει αμείωτος και ειδικά ο τομέας των ειδήσεων που αναλύεται παρακάτω,ο οποίος παρουσιάζει ιδιαίτερο ενδιαφέρον ως προς τον τρόπο παραγωγής τους και μετάδοσης αλλά και ως προς την πολυδιάστατη επιρροή του στο κοινωνικό σύνολο.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2^ο

Η ΠΑΡΑΓΩΓΗ ΤΩΝ ΕΙΔΗΣΕΩΝ

2.1 Τα πρακτορεία ειδήσεων

Οι ειδήσεις ανέκαθεν ήταν μέρος της ζωής των ανθρώπων και τους επηρέαζαν άλλοτε λιγότερο και άλλοτε περισσότερο, ανάλογα με τη φύση των ειδήσεων και ένα γενικότερο πλαίσιο συνθηκών. Μεγάλη σημασία στην παραγωγή και μετάδοση ειδήσεων έχουν στη σημερινή εποχή τα ειδησεογραφικά πρακτορεία, των οποίων η εμφάνιση χρονολογείται ήδη από τα μέσα του 19ου αιώνα, όταν οι εφημερίδες ήρθαν στο προσκήνιο. Σκοπός της λειτουργίας τους τότε ήταν να περιορίσουν το κόστος που προέκυπτε από τη διαδικασία έκδοσης και κυκλοφορίας, αλλά και για να δημιουργηθεί το υπόβαθρο για μια πιο ανοιχτή επικοινωνία κι εκτός συνόρων. Έκτοτε, τα πρακτορεία άρχισαν να δυναμώνουν και να διαδραματίζουν καίριο ρόλο στις ειδήσεις. Σήμερα, κατέχουν την πρώτη θέση στον ενημερωτικό τομέα και αυτό γιατί έχουν ισχυρό λόγο στη θεματολογία, στην ιεραρχία της θεματολογίας και στον τρόπο μετάδοσης. Πρόκειται για μια πηγή παραγωγής πολυθεματικών ειδήσεων, δηλαδή μπορεί να προσφέρει στο κοινό ό,τι έχει να κάνει με την πολιτική αλλά και με τις νέες τάσεις της μόδας. Επιπλέον, έχουν κατακτήσει τη φήμη της έγκυρης και αξιόπιστης πηγής, παρά την ευρεία και γρήγορη παραγωγή ειδήσεων, γι' αυτό και παρατηρείται πολλές φορές στους δημοσιογράφους το φαινόμενο «churnalism». Είναι η αναπαραγωγή ενός θέματος που γίνεται από ένα πρακτορείο, ενώ το έχει προβάλει πρώτα ένα άλλο. Κάτι σαν την τεχνική της αντιγραφής – επικόλλησης. Η αναπαραγωγή γίνεται χωρίς καμία επιπλέον αξιολόγηση, απλώς παρατίθεται όπως παρουσιάστηκε από την πρώτη πηγή. Η κριτική που ασκείται σε αυτή την πρακτική είναι πως με αυτόν τον τρόπο, πλήττεται η πολυφωνία και ο πλουραλισμός, καθώς προβάλλεται μόνο μια συγκεκριμένη οπτική επί του θέματος. Βέβαια, αυτή η διαδικασία επιβεβαιώνει και τη δυναμική των πρακτορείων στο δημοσιογραφικό τομέα. Ιδιαίτερα ισχυρή θέση έχουν στις διαδικτυακές πλατφόρμες. Σύμφωνα με έρευνα του Welbers και συνεργατών του (Welbers et al., 2016), οι ειδήσεις και τα άρθρα που διαβάζει κανείς στο διαδίκτυο καθοδηγούνται ως επί τω πλείστων από το πρακτορείο στο οποίο

υπάγονται. Ελάχιστες είναι οι περιπτώσεις που οι διαδικτυακές πλατφόρμες βασίζονται στον Τύπο. Επομένως, τα πρακτορεία ειδήσεων έχουν διαμορφωθεί σε μια ισχυρή δύναμη που κινεί τα νήματα της ειδησεογραφίας, καθώς καταφέρνουν να μεταδίδουν πληθώρα ειδήσεων, γρήγορα και έγκυρα και να κατέχουν σημαντική θέση στα μέσα επικοινωνίας, ειδικά στο διαδίκτυο όπως προαναφέρθηκε. Ωστόσο, υπάρχουν και πολλά αρνητικά σημεία στην υπόθεση των πρακτορείων. Ένα από τα πιο σημαντικά προβλήματα που έχουν να αντιμετωπίσουν σε αυτή τη ψηφιακή εποχή, είναι πως πολύ δύσκολα πια αποκτάται ένα αποκλειστικό στιγμιότυπο ή γενικότερα μια αποκλειστική είδηση. Αυτό συμβαίνει, γιατί όλοι πλέον διαθέτουν μέσα (smartphones, tablets) με τα οποία απαθανατίζουν οτιδήποτε είναι ενδιαφέρον και το αναρτούν κατευθείαν στο διαδίκτυο, όπου αμέσως γίνεται κτήμα των άλλων χρηστών και μάλιστα χωρίς κανένα κόστος. Δεν είναι τυχαίο που τα ειδησεογραφικά πρακτορεία σήμερα περισσότερο από ποτέ, επενδύουν στον εξοπλισμό των υπαλλήλων τους με τα προαναφερθέντα μέσα. Επιπλέον, με την ταχεία εξέλιξη της τεχνολογίας και των ψηφιακών μέσων υπάρχει πάντα ο κίνδυνος υποκλοπής δεδομένων και γι' αυτό πρέπει να είναι εξοπλισμένοι με ένα γερό τείχος προστασίας, κάτι που επίσης κοστίζει. Ακόμη, ένα γεγονός που προβληματίζει είναι το κατά πόσο σωστά αξιολογείται η πληροφορία, δεδομένου ότι όλη αυτή η υπερπληθώρα και ο καταϊγισμός πληροφοριών που διαχειρίζονται τα πρακτορεία, δε βοηθά στη σωστή αξιολόγηση τους (Boumans, et al., 2018).

Η διαφύλαξη των κανόνων της δημοσιογραφικής δεοντολογίας είναι πολύ σημαντική, ώστε οι άνθρωποι που διευθύνουν τα ειδησεογραφικά πρακτορεία να μην χάσουν την αξία του λειτουργήματός τους, που είναι η σύνδεση της ατόφιας ενημέρωσης με τον πολίτη. Τέλος, μια επικίνδυνη παγίδα προς αποφυγή είναι η εκτόξευση χρήσης των μέσων κοινωνικών δικτύωσης σχεδόν από όλες τις ηλικιακές ομάδες, που τείνουν να αναλάβουν το ρόλο ειδησεογραφικής πηγής. Πρέπει να καταστεί ξεκάθαρο μέσω των πρακτορείων πως τα μέσα κοινωνικής δικτύωσης απλώς αναπαράγουν μια πληροφορία και ο ρόλος τους αυτός πρέπει να διατηρηθεί και να είναι σαφής στο κοινό. Ωστόσο, η οικονομική κατάσταση των πρακτορείων, παρά την προαναφερθείσα κραταιά τους δύναμη, έχει πληγεί λόγω της κρίσης και γι' αυτό πολλά από αυτά παραμένουν ακόμη σε καθεστώς περικοπών και μειώσεων (ΑΠΕ-ΜΠΕ, 2013).

2.2 Ο ρόλος της πολιτείας και των κρατικών φορέων στην παραγωγή ειδήσεων

Η σχέση των κρατικών φορέων με τα ΜΜΕ είναι στενή και ως ένα βαθμό αλληλένδετη, αρκεί να παρατηρηθεί η συνεργασία των υπουργείων με τους δημοσιογραφικούς σταθμούς και η εγκαθίδρυση πλήθος δημοσιογράφων σε καθένα από αυτά. Οι δημοσιογράφοι εργάζονται στους συγκεκριμένους χώρους, συλλέγουν τις ειδήσεις, οι οποίες παρέχονται καθημερινά από πρόσωπα με εξουσία, αλλά και από τον επίσημο κυβερνητικό εκπρόσωπο που τους ενημερώνει με έγκυρες πληροφορίες. Η παροχή των ειδήσεων από κυβερνητικά στελέχη, κρατικούς φορείς και δημόσιες υπηρεσίες σημαίνουν ταυτόχρονα έγκυρη και αξιόπιστη πηγή. Μέσα από αυτή τη διαδικασία διαμόρφωσης του ειδησεογραφικού δελτίου προωθούνται πολιτικές και στρατηγικές του εκάστοτε κυβερνητικού σχήματος, αφού οι ειδησεογραφικές μονάδες μεταφέρουν μονοδιάστατες πληροφορίες. Επομένως, υπάρχει μια έμμεση καθοδήγηση από τις ανώτερες αρχές προς τα ΜΜΕ και τον πληθυσμό. Προκύπτει το ερώτημα, γιατί οι δημοσιογραφικοί πυλώνες τους κράτους επαφίενται για την ειδησεογραφία στους κρατικούς φορείς όπως στα υπουργεία που προαναφέρθηκαν, στη γενική διεύθυνση της αστυνομίας, στη διοίκηση των νοσοκομείων του Ε.Σ.Υ. και αλλού. Η απάντηση βρίσκεται στην έλλειψη οικονομικών πόρων. Το κόστος είτε για τη μεταφορά των δημοσιογράφων σε πιο απομακρυσμένες πηγές είτε για την απευθείας σύνδεση με τον τόπο του γεγονότος που αποτελεί είδηση, είναι πράγματι μεγάλο και δε το διαθέτουν οι δημοσιογραφικοί σταθμοί. Επιπλέον, υφίσταται το χρονικό περιθώριο. Η πολυτέλεια του χρόνου επεξεργασίας και διασταύρωσης πληροφοριών δεν υπάρχει, καθώς οι ειδησεογραφικές μονάδες και οι τηλεοπτικοί σταθμοί πιέζουν για άμεση και έγκυρη είδηση. Με αυτόν τον γνώμονα, οι επαγγελματίες των ΜΜΕ, βρίσκονται καθημερινά σε «ασφαλή» σημεία που θα υπάρξει σίγουρα πληροφορία, χωρίς να απαιτείται έλεγχος εγκυρότητας, αφού οι αρμόδιοι των κρατικών φορέων αποτελούν αυτομάτως αξιόπιστες πηγές. Η λογική αυτή εξυπηρετεί και τις δυο πλευρές. Οι μεν έχουν πάντα την έγκυρη και γρήγορη είδηση και οι δε κατευθύνουν με πολιτικές. Αυτό εξάγει το αποτέλεσμα να γίνεται άρρηκτος ο δεσμός μεταξύ πολιτείας και μέσων ενημέρωσης με

αποτέλεσμα να παραμερίζεται και να υποτιμάται κάθε άλλη προσπάθεια ελεύθερης έρευνας, διασταύρωσης, πληροφόρησης και τελικά δημοσιοποίησης (Κουντούρη, 2015).

Συγκεκριμένα στον τομέα της υγείας, η σχέση του αρμόδιου υπουργείου με τα ΜΜΕ είναι ακόμη πιο έντονη και εμφανίζεται αποκάλυπτα στο ευρύ κοινό σε περιόδους υγειονομικών κρίσεων, όπως αυτή του κορονοϊού. Η καθημερινή ενημέρωση από κυβερνητικούς εκπροσώπους στα μέσα έχει σκοπό την ενημέρωση των πολιτών για την πορεία της πανδημίας και τη δημοσιοποίηση δεικτών/στοιχείων επιστημονικά ελεγμένων.

Στην περίπτωση όπου η ανάγκη για πειθώ και καθοδήγηση του πληθυσμού είναι αναγκαία για την προστασία του, η εκάστοτε κυβέρνηση μέσω του υπουργείου χρησιμοποιεί τα μέσα μαζικής ενημέρωσης για να γνωστοποιήσει τις εκστρατείες και τις πολιτικές που επιθυμεί να ακολουθηθούν. Ένα τέτοιο παράδειγμα είναι η καμπάνια του Υπουργείου Υγείας στο πλαίσιο της προσπάθειας να πείσει τον πληθυσμό για την αναγκαιότητα του εμβολιασμού κατά του νέου κορονοϊού, το Μάιο του 2021. Στη συγκεκριμένη περίπτωση το Υπουργείο Υγείας προχώρησε στη χρηματοδότηση των μέσων επικοινωνίας, όσον αφορά το ραδιόφωνο, τη τηλεόραση και το διαδίκτυο, δίνοντας 19,74 εκατομμύρια ευρώ προκειμένου να προωθηθεί ο εμβολιασμός. Η διαδικασία αυτή πραγματοποιήθηκε με τη βοήθεια του Γενικού Λογιστηρίου του κράτους το οποίο είχε την αρμοδιότητα να πραγματοποιεί τις καταθέσεις αλλά και με εταιρείες που είχαν το ρόλο του διαμεσολαβητή. Η διαμεσολάβηση είχε να κάνει με τη παράδοση των πεισθηρίων που έπρεπε να έχει στην κατοχή της η διεύθυνση οικονομικών του υπουργείου για να γνωρίζει τι προβάλλεται, από ποιο μέσο και τι χρηματικό ποσό πρέπει να δοθεί. Παρατηρείται, λοιπόν, η άμεση σχέση του υπουργείου υγείας και των Μέσων Επικοινωνίας. Σχέση που εξυπηρετεί αμφότερους. Η χρηματοδότηση τους από φορείς είναι καθ'όλα επιθυμητή, τη στιγμή που υστερούν οικονομικά και η άλλη μεριά θέλει διακαώς να στείλει το δικό της μήνυμα στους πολίτες (Τσουκαλάς, 2021).

Κάπου εδώ να σημειωθεί πως προβλέπεται από την υπάρχουσα νομοθεσία και από πρόσφατη κοινή υπουργική απόφαση, η υποχρεωτική και δωρεάν προβολή μηνυμάτων ή sports που θα προβάλλονται προς όφελος του κοινού καλού με στόχο την προστασία των πολιτών και θα περιέχουν οδηγίες για τη διακοπή της εξάπλωσης της πανδημίας. Όλες ανεξαιρέτως οι

επιχειρήσεις, ιδιωτικές και δημόσιες, που εδρεύουν στον τομέα των Μέσων Μαζικής Ενημέρωσης, υποχρεούνται να προβάλλουν σε συγκεκριμένα χρονικά διαστήματα, ολοκληρωμένα τα μηνύματα αυτά χωρίς παραλλαγές και αν καθίσταται αναγκαίο να μεταδίδονται και σε άλλες γλώσσες την ίδια στιγμή με τη βοήθεια ειδικών μέσων. Με την επίβλεψη του Εθνικού Συμβουλίου Ραδιοτηλεόρασης που θα ενημερώνει το αρμόδιο υπουργείο για την τήρηση των παραπάνω, προβλέπονται συνέπειες στη διοίκηση των ανυπάκουων σταθμών. Σε περιόδους κρίσεων ειδικά, όσον αφορά τη δημόσια υγεία, επιβάλλεται η πολιτεία να παίρνει μέτρα, πυρήνας των οποίων θα είναι η ασφάλεια των πολιτών και η αποφυγή νόσησης αυτών. Καθένας με τον τρόπο που μπορεί και τη δύναμη της επιρροής του στο κοινό, οφείλει να πράττει και να λειτουργεί προς αυτή την κατεύθυνση (Οικονόμου, 2021).

Στον βωμό της ενημέρωσης και ορισμένες φορές λόγω της ταχύτητας των εξελίξεων και της ανάγκης άμεσης καταγραφής τους, πολλές φορές παραποιούνται τα στοιχεία, με αποτέλεσμα να μην αποτυπώνεται αυτούσια η αλήθεια. Αυτή η λογική κατά τ' άλλα δικαιολογία, δεν παύει να χρησιμοποιείται από ορισμένες πλευρές ως κάλυψη της εκούσιας διαστρέβλωσης των γεγονότων για απώτερους σκοπούς. Για την αποφυγή τέτοιων περιστατικών, οι αρχές και οι αρμόδιοι φορείς που εξάγουν τα στοιχεία των ειδήσεων, όπως για παράδειγμα το υπουργείο υγείας που προαναφέρθηκε, προβαίνουν στην προειδοποίηση των υπευθύνων σε καίριες θέσεις για τη μη δημοσιοποίηση στα ΜΜΕ στοιχείων (λόγου χάρη αριθμού κρουσμάτων αναφορικά με το νέο κορονοϊό), εάν δεν έχει προηγηθεί συνεννόηση με τον αρμόδιο κρατικό φορέα/υπηρεσία. Αυτό προκαλεί αντιδράσεις και ερμηνεύεται από ορισμένες πλευρές ως φίμωση του λόγου και κατάλυση της ελευθερίας της έκφρασης. Η άποψη αυτή αντικρούεται με το επιχείρημα πως είναι μια προσπάθεια, ώστε να περιοριστεί η παραπληροφόρηση σε κρίσιμα θέματα και να φτάνουν στο κοινό μόνο έγκυρες πληροφορίες, αν και υπάρχει η επιθυμία από την υπεύθυνη δημοσιογραφική κοινότητα για μια ανοιχτή και ειλικρινή σχέση μεταξύ κυβερνήσεων, πληροφορίας και πολιτών. Η σχέση αυτή πρέπει να βασίζεται αμιγώς στην εμπιστοσύνη και την διαφάνεια. Όλες οι δημοσιογραφικές μονάδες κρατικές ή ιδιωτικές οφειλούν να προβάλλουν πρόσωπα και καταστάσεις αντικειμενικά και

αμερόληπτα, ώστε οι πολίτες να ωθούνται στην δημιουργία της δικής του κρίσης και άποψης χωρίς καμία έμμεση καθοδήγηση (Αδαμοπούλου, 2020).

2.3 Συλλογή δεδομένων και Αξιολόγηση των πηγών

Ο τρόπος με τον οποίο συγκεντρώνονται στοιχεία και πληροφορίες από τους δημοσιογράφους για να καλύψουν ένα γεγονός και η μετέπειτα αξιολόγηση αυτών, απαιτεί προσοχή και υπευθυνότητα. Οι δημοσιογράφοι, αρχικά, ψάχνουν πηγές έγκυρες που συνήθως είναι πρόσωπα τα οποία προτίθενται να δώσουν τις πληροφορίες που γνωρίζουν για το συγκεκριμένο γεγονός και να φανερώσουν τα προσωπικά τους στοιχεία στη δημοσιότητα. Μια πηγή, η οποία μιλάει ανοιχτά και επώνυμα, είναι αυτή που επιθυμεί η δημοσιογραφική έρευνα, καθώς ενέχει αξιοπιστία κι εγκυρότητα. Με άλλα λόγια, η πρόθεση δημοσιοποίησης προσωπικών στοιχείων δηλώνει την ανυπαρξία ψευδών ή λαθεμένων πληροφοριών. Σε περίπτωση που η ίδια πηγή έχει πέσει θύμα ανακρίβειας και μεταφερθούν αλλοιωμένες πληροφορίες, δε φέρει ευθύνη ούτε η πηγή, ούτε ο δημοσιογράφος που θα τις αναπαράξει. Είναι προτιμότερο, τα όσα θα μεταφέρει η εκάστοτε πηγή να συνοδεύονται από επίσημα αποδεικτικά στοιχεία, γι'αυτό και οι δημοσιογράφοι οφείλουν να ρωτούν για την ύπαρξη έγκυρων εγγράφων, αποκτειθέντα με νόμιμη διαδικασία, που θα ενισχύσουν την αξιοπιστία των πληροφοριών και κατ' επέκταση του ίδιου του προσώπου που τις μεταφέρει. Σε περίπτωση που δεν είναι επιθυμητή η δημοσιοποίηση των προσωπικών στοιχείων της πηγής και επικαλεστεί το δικαίωμα της ανωνυμίας, ο δημοσιογράφος θα προσπαθήσει να τη μεταπείσει και να εξηγήσει πως σε αυτή την περίπτωση είναι πιθανή η μη δημοσιοποίηση των πληροφοριών, καθώς δεν θα υπάρχει η δυναμική της εγκυρότητας. Οι πληροφορίες που θα δοθούν, θα αναλυθούν μόνο στο πλαίσιο της συζήτησης, εκτός και αν ο δημοσιογράφος μπορέσει αργότερα να διασταυρώσει τις ίδιες πληροφορίες και από άλλες πηγές και με αυτό τον τρόπο να αποδειχτεί πως πρόκειται για αληθή δεδομένα. Ιδιαίτερα σημαντική είναι η κριτική ικανότητα των επαγγελματιών της ενημέρωσης τη στιγμή της συλλογής δεδομένων. Ύστερα από σωστή εκπαίδευση και με τη βοήθεια εξειδικευμένης τεχνικής, πρέπει να είναι σε θέση να διακρίνουν τα αληθή στοιχεία από τα

αληθοφανή και με ερωτήματα να προσπαθούν να τα αξιολογήσουν καθ' όλη τη διάρκεια της συζήτησης. Ο τρόπος διεξαγωγής της συνέντευξης, λοιπόν, έχει μεγάλη σημασία. Αρχικά, η συζήτηση διασφαλίζεται από τον δημοσιογράφο με κάποιο μέσο, ώστε ό,τι ειπωθεί από τον συνεντευξιαζόμενο να υπάρχει αυτούσιο και να μην μπορεί να παραποιηθεί αργότερα είτε από το πρόσωπο που δίνει τις πληροφορίες είτε από τον ίδιο τον δημοσιογράφο. Έπειτα, ακολουθεί η ανάλυση των δεδομένων και η ταύτιση τους με άλλες πηγές. Σε περίπτωση που το πρόσωπο που παραχωρεί τις πληροφορίες ανήκει σε ευαίσθητη ομάδα ή σε ψυχολογική φόρτιση, η προσέγγιση και αντιμετώπιση του είναι προσεχτική και ιδιαίτερη, ώστε να δώσει όσο το δυνατόν περισσότερες πληροφορίες ανώδυνα. Όλα αυτά αποτελούν απαραίτητα όπλα για τη συλλογή και αξιολόγηση των στοιχείων, καθώς οι κίνδυνοι που μπορεί να οδηγήσουν σε διαστρέβλωση των γεγονότων, παραπληροφόρηση ή και δημιουργία ψευδών ειδήσεων, είναι πολλοί. Σε μια συνέντευξη μπορεί ο συνεντευξιαζόμενος να ζητήσει την ανωνυμία του και γίνεται σεβαστό, γιατί η γρήγορη διάδοση των νέων, ιδιαίτερα σε διαδικτυακούς τόπους, φοβίζει τους πληροφοριοδότες.

Το άτομο από το οποίο προέρχεται μια πληροφορία αποτελεί αξιόπιστη ή αναξιόπιστη πηγή ανάλογα με την προσωπικότητά του, το κύρος, το μορφωτικό του επίπεδο, το επάγγελμα ή την εξουσία που ενδέχεται να έχει. Υπάρχει κι εδώ όμως μια παγίδα. Άτομα με εξουσία συχνά εκμεταλλεύονται τη θέση τους και προβαίνουν σε αποσπασματικές πληροφορίες ή διαστρεβλωμένες, προκειμένου να προκαλέσουν θόρυβο, να παραπλανήσουν, ώστε να εξυπηρετήσουν προσωπικές τους φιλοδοξίες και πολιτικές σκοπιμότητες. Επομένως, όλες ανεξαιρέτως οι πηγές πληροφοριών πρέπει να αντιμετωπίζονται από τους επαγγελματίες των μέσων με επιφυλακτικότητα και αμερόληπτα. Η ευελιξία στους τρόπους συλλογής και διασταύρωσης των στοιχείων είναι πολύ σημαντική (Ε.Ν.Ε.Δ., 2015).

Ο δημοσιογράφος που αναζητά στοιχεία, δεν περιορίζεται μόνο στα πρόσωπα που πιστεύει πως θα του παρέχουν τις πληροφορίες που αναζητά, αλλά ταυτόχρονα ερευνά σε όλα τα δυνατά σημεία που μπορεί να συμπληρώσει ή να επικυρώσει τα υπάρχοντα δεδομένα του. Συγκεκριμένα, όσοι ασχολούνται με τη δημοσιογραφία της υγείας ψάχνουν και συμπληρώνουν τις γνώσεις τους από το αρμόδιο υπουργείο, από αποτελέσματα των ερευνών ειδικών

επιστημόνων και πιστοποιημένων ινστιτούτων που ασχολούνται με σχετικά θέματα και μπορούν να δώσουν περαιτέρω πληροφορίες ή και να αλλάξουν εντελώς τα δεδομένα, αλλά και από τα συστήματα πληροφοριών υγείας νοσοκομείων – κέντρων υγείας και γενικότερα του Ε.Σ.Υ. Συμπληρωματικοί οργανισμοί/ οργανώσεις σε διεθνές επίπεδο που συμβουλεύονται οι δημοσιογράφοι υγείας και όχι μόνο, για να τεκμηριώσουν ή να συμπληρώσουν το θέμα που διερευνούν, καθώς αποτελούν έγκυρες και αξιόπιστες πηγές στοιχείων, είναι η Διεθνής Ομοσπονδία Δημοσιογράφων (International Federation of Journalists), η Κοινότητα Επαγγελματιών Δημοσιογράφων (Society of Professional Journalists), η μη κυβερνητική οργάνωση Project For Ethics in Journalism με μια διαφορετική πραγμάτωση, καθώς και η κορυφαία βρετανική εφημερίδα The Guardian που πραγματεύεται με υποδειγματικό τρόπο τον κώδικα δεοντολογίας. Συγκεκριμένα, οι δημοσιογράφοι υγείας αντλούν πληροφορίες από τον ιστότοπο της Unicef (κυρίως για θέματα υγείας και υγιεινής στον παιδικό και εφηβικό πληθυσμό, όπως η διατροφή, ο ιός HIV, η πνευμονία, η μαλάρια κ.ά.), τον ιστότοπο του Παγκόσμιου Οργανισμού Υγείας που ενημερώνει άμεσα και αποτελεσματικά, αλλά και από την ιστοσελίδα Unaid (Joint United Nations Programme on HIV and AIDS) για παροχή πληροφοριών σχετικά με την πορεία του ιού HIV (Boncana, Liskin and Conte, 2013).

Αδιάσειστα στοιχεία για μια κατάσταση που μπορεί να υποστηρίξει μια δημοσιογραφική έρευνα αποτελούν οι φωτογραφίες και τα βίντεο, τη στιγμή που συμβαίνει το γεγονός. Σε τέτοιες περιπτώσεις απαιτείται πάντα η προστασία των προσώπων που προβάλλονται στη φωτογραφία ή το βίντεο και γίνεται ρητή αναφορά στη χρήση των μέσων που χρησιμοποιούνται για την κάλυψη αυτών, όταν κριθεί απαραίτητο να αποσταλούν για χρήση από δημόσιες υπηρεσίες. Συνιστάται η μακρινή λήψη σε απαθανάτιση αιματηρών και σκληρών εικόνων για αποφυγή κατηγοριών παραποίησης ή αποπροσανατολισμού της κοινής γνώμης. Επίσης, γίνεται αναφορά αν το οπτικοακουστικό υλικό δεν προέρχεται από τον τόπο του συμβάντος αλλά από άλλη παλαιότερη κατάσταση (E.N.E.Δ., 2015).

Τέλος, οι δημοσιογράφοι έχουν το απόλυτο δικαίωμα να προστατεύουν και να μην εκθέτουν τις πηγές τους, ήδη από το 1996, βάσει της αποφάσεως Goodwin που αναγνωρίζει και το Ευρωπαϊκό Δικαστήριο του Στρασβούργου. Χωρίς αυτή την απόφαση, θα κλονιζόταν η

δημοσιογραφική έρευνα, καθώς οι πηγές θα λιγόστευαν λόγω ανασφάλειας και άρα δε θα υπήρχε η δυνατότητα επιβεβαίωσης ή απόρριψης των ειδήσεων λόγω αδυναμίας διασταύρωσης. Με την απόφαση αυτή, λοιπόν, προστατεύονται θεμελιώδη δικαιώματα. Διαφυλάσσεται η ελευθερία του λόγου, η ελευθερία για έρευνα κι επομένως το δημοκρατικό πολίτευμα (Αλιβιζάτος, 2019).

Το ερώτημα που προκύπτει είναι σε ποιές περιπτώσεις η ελευθερία της έκφρασης και άρα η ελευθεροτυπία δρα αρνητικά και υπό ποιές συνθήκες θέτονται όρια σε αυτή.

Μελετώντας τα άρθρα του κειμένου της Ευρωπαϊκής Σύμβασης για τα Δικαιώματα του Ανθρώπου (ΕΣΔΑ), και ξεκινώντας από το άρθρο 17, ουδείς δύναται να καταπατά ελευθερίες που διασφαλίζονται από την εν λόγω Σύμβαση στο όνομα ενός άλλου δικαιώματος. Με άλλα λόγια, εξασφαλίζεται το δικαίωμα της ελευθερίας του λόγου και της έκφρασης αλλά προβλέπεται, σύμφωνα με τη δεύτερη παράγραφο του άρθρου 10, ο περιορισμός της στις εξής περιπτώσεις: όταν προσβάλλεται η προσωπικότητα και οι αξίες ενός άλλου ατόμου, όταν μπορεί να κινδυνεύσουν εθνικά συμφέροντα (προστασία των συνόρων, ασφάλεια του κράτους), όταν πλήττεται το κοινό καλό της κοινωνίας και η δικαστική λειτουργία (ΕΣΔΑ).

Η οριοθέτηση του συγκεκριμένου δικαιώματος πρέπει να διασφαλίζεται από τη νομοθεσία και σύμφωνα με το Ευρωπαϊκό Δικαστήριο Ανθρώπινων Δικαιωμάτων, ο νόμος αυτός πρέπει να είναι ξεκάθαρος και σαφής στον πολίτη, ώστε να του παρέχεται η δυνατότητα να ελέγξει και να μεταβάλει τη δράση του, αλλά και αναφορικά με το ίδιο το κράτος, υπάρχει ελαστικότητα ως προς την επανεκτίμηση μιας κατάστασης. Σε μια ευνομούμενη και δημοκρατική κοινωνία τα όρια που τίθενται σε ελευθερίες αποτελούν πολλές φορές αναγκαστικό μέτρο πρόληψης κατά της κατάχρησης άλλων δικαιωμάτων, κατάσταση που προκαλεί προσβολή ηθών και αξιών αλλά και σύγχυση (Carver, 2016).

2.4 Ο κίνδυνος της παραπληροφόρησης

Τη σημερινή εποχή που υπάρχει πληθώρα πληροφοριών και τα μέσα παραγωγής αυτών ολοένα και αυξάνονται, σε συνδιασμό με τις δυνατότητες της πολυφωνίας ως μια απαράβατη προϋπόθεση ύπαρξης μιας δημοκρατικής κοινωνίας, είναι λογική η εμφάνιση του φαινομένου της παραπληροφόρησης. Πρόκειται για ένα πολυδιάστατο φαινόμενο, άρα και όχι εύκολα

διαχειρίσιμο. Οι όροι «παραπληροφόρηση» και «fake news» είναι σήμερα πιο διαδεδομένοι και συχνοί από ποτέ. Η έννοια του όρου παραπληροφόρηση είναι πιο σημαντική, όσον αφορά τον προβληματισμό που δημιουργεί. Τα λεγόμενα fake news πολλές φορές μπορεί να προκύπτουν από αστοχίες των δημοσιογράφων, από λαθεμένη αντίληψη ή απροσεξία ακόμα κι από μια ατυχή δήλωση της ίδιας της πηγής. Σύμφωνα με τους Nielsen, Kleis και Graves σε έρευνα που πραγματοποίησαν, οι πολίτες που ρωτήθηκαν τι πιστεύουν για τα fake news, απάντησαν πως τα θεωρούν αποτέλεσμα κακής, ανεύθυνης και ερασιτεχνικής δημοσιογραφίας ή προϊόντα πολιτικών αντιπαραθέσεων. Επίσης, είναι μια στρατηγική πολιτικών/κομματικών ομάδων για να υποβιβάσουν ειδησεογραφικούς σταθμούς και δημοσιογράφους που δρουν κι εργάζονται ανεξάρτητα. Εν αντιθέσει, η παραπληροφόρηση είναι μια πιο επικίνδυνη δραστηριότητα. Πρόκειται για επιτηδευμένη αλλοίωση της αλήθειας των γεγονότων, με σκοπό να παραπλανήσει, να χειραγωγήσει και να προκαλέσει σύγχυση. Εμπεριέχει αληθείς πληροφορίες ή αποσπασματικές αλήθειες από ένα γεγονός συνδιαστικά με ανακρίβειες, ώστε να προκύψει το νέο εσκεμμένο μήνυμα. Οι λόγοι της ύπαρξης της παραπληροφόρησης ποικίλουν, καθώς ποικίλουν και οι ομάδες ατόμων πίσω από αυτή. Δεν είναι τυχαίο το γεγονός, πως οι περισσότεροι τομείς της ειδησεογραφίας που εμπεριέχουν την παραπληροφόρηση, είναι καίριας σημασίας. Συνεπώς, παραπληροφόρηση συναντούμε σε ειδήσεις αναφορικά με την υγεία, την πολιτική, την οικονομία, την εκπαίδευση και την επιστήμη. Το εν λόγω φαινόμενο εξυπηρετεί πολιτικές, κομματικές, ιδεολογικές και οικονομικές σκοπιμότητες. Η χρήση των ψηφιακών μέσων, πέρα από την ταχύτητα με την οποία μεταφέρουν τις ειδήσεις, μεταφέρουν με την ίδια ταχύτητα και τα προϊόντα παραπληροφόρησης. Οι δημιουργοί τους φροντίζουν με αναρτήσεις, αναδημοσιεύσεις αλλά και ιστότοπους που έχουν αυτό τον σκοπό, να κυκλοφορούν γρήγορα και να καταφτάνουν στο αναγνωστικό ή τηλεοπτικό κοινό (European Commission, 2018).

Για τους παραπάνω λόγους πρέπει να δίνεται βάρος στην άσκηση της κριτικής σκέψης και στην οργάνωση εκστρατειών και πολιτικών που να εκπαιδεύουν τον πληθυσμό από μικρή ηλικία σε πρακτικές εξάλειψης του φαινομένου της παραπληροφόρησης, γι'αυτό και η Ευρωπαϊκή Ένωση ήδη εφαρμόζει μέτρα για την καταπολέμηση της. Αρχικά, οργανώνει κάθε χρόνο εκπαιδευτικά προγράμματα σχετικά με τα Μέσα Μαζικής Επικοινωνίας. Τα προγράμματα

αυτά λαμβάνουν χώρα στα σχολεία και διαρκούν μια βδομάδα. Προάγουν τη συνεργατικότητα μεταξύ των κρατών-μελών της αλλά και τη συνεχή επικοινωνία με διαδικτυακούς πυλώνες για να μπορούν να ελέγχουν και να αποκλείουν ψευδή στοιχεία και ειδήσεις που δεν ανταποκρίνονται στην πραγματικότητα. Έχει συσταθεί ένα κατάλληλο και πλήρως καταρτισμένο ανθρώπινο δυναμικό, το οποίο διαχειρίζεται κάθε πληροφορία που φτάνει μέσα από μια συγκεκριμένη βάση δεδομένων. Ακόμη, στηρίζει τη δημοσιογραφία που βασίζεται στην έρευνα και λειτουργεί μακριά από συμφέροντα και οικονομικά οφέλη (Ευρωπαϊκή Επιτροπή, 2019).

Οι δημοσιογράφοι φέροντας την ευθύνη για τις ειδήσεις που μεταφέρουν στο ευρύ κοινό και τις εντυπώσεις που δημιουργούν, οφείλουν να δρουν υπεύθυνα και να διασταυρώνουν καλά με περισσότερες από μια πηγές, τις πληροφορίες που τους παρέχονται. Πριν δημοσιοποιήσουν τα λόγια κάποιου, πρέπει να λαμβάνουν υπόψη την προσωπικότητα και τα συμφέροντα αυτού και να μη δίνουν λόγο σε άτομα με ιστορικό αναξιπιστίας. Σημαντικό ρόλο έχει ο τίτλος της είδησης να έχει ένα σαφές και ξεκάθαρο νόημα και να μην πέφτουν θύματα του λεγόμενου clickbait, δηλαδή της δημιουργίας τίτλου που θα κεντρίσει το ενδιαφέρον του κοινού αλλά θα υπεκφεύγει του θέματος (ΕΝΕΔ, 2015).

Πολλές μεγάλες δημοσιογραφικές μονάδες, πλέον, ελέγχονται εσωτερικά και δέχονται κυρώσεις σε περίπτωση δημοσίευσης ανακριβούς είδησης. Αυτό είναι ένα δυνατό όπλο για την καταπολέμηση της παραπληροφόρησης που θα πρέπει να εφαρμοστεί σε μια ευρεία κλίμακα των μέσων, καθώς η κοινωνική ευθύνη που φέρουν είναι μεγάλη κι ένας τακτικός και συνάμα αυστηρός έλεγχος είναι απαραίτητος. Συνοψίζοντας, παραπληροφόρηση σημαίνει οτιδήποτε εμπεριέχει ψεύδη, είναι ελλιπές σε πληροφορίες και έχει τη δύναμη να προκαλέσει παρανόηση ενός γεγονότος (European Commission, 2018).

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 3^ο

ΔΙΑΔΙΚΤΥΟ ΚΑΙ ΕΝΗΜΕΡΩΣΗ

3.1 Η ιστορική άνοδος του διαδικτύου

Το διαδίκτυο και η ολοένα αυξανόμενη χρήση του στην καθημερινότητα του ανθρώπου από όλες τις ηλικιακές ομάδες, σηματοδοτεί μια νέα πραγματικότητα, μια νέα εποχή μεγάλου ενδιαφέροντος. Όλα ξεκίνησαν στα μέσα του 20^{ου} αιώνα, όταν η σκιά του Ψυχρού Πολέμου σκέπαζε όλο τον κόσμο. Οι δυο πρωταγωνιστές, Η.Π.Α και Ρωσία, βρίσκονταν σε πυρετώδη ανταγωνισμό όσον αφορά διαστημικές καινοτομίες και λειτουργίες. Το βίαιο χτύπημα στην ισχύ των Ηνωμένων Πολιτειών της Αμερικής το 1957, η οποία μέχρι τότε κυριαρχούσε κι ένιωθε ανίκητη λόγω της ρίψης της ατομικής βόμβας που είχε προηγηθεί, το έδωσε η Ρωσία όταν απελευθέρωσε τον δορυφόρο Sputnik I. Οι Η.Π.Α, για να ισοφαρίσει το αντίπαλο στρατόπεδο, στράφηκε στην έρευνα για την ανάπτυξη της τεχνολογίας και επιστράτευσε όλα τα πανεπιστήμια και τα ερευνητικά κέντρα, ώστε να πετύχει άμεσα και σπουδαία αποτελέσματα. Μέσα από αυτή τη διαδικασία δημιουργήθηκε το κέντρο προηγμένων ερευνητικών έργων (Advanced Research Projects Agency- ARPA), το οποίο για να συντονίσει τις εργασίες των εμπλεκόμενων φορέων στις έρευνες, δημιούργησε ένα δίκτυο για να μοιράζονται δεδομένα και πληροφορίες και να επικοινωνούν. Αρχικά, ο συγκεκριμένος οργανισμός έδωσε έμφαση σε στρατιωτικά θέματα και είχε προτεραιότητα την προστασία των συνόρων της χώρας. Αυτό είχε επακόλουθο την εξέλιξη και βελτίωση του τομέα της επικοινωνίας μεταξύ των καίριων περιοχών που βρίσκονταν σε όλη τη χώρα. Με το πέρασμα του χρόνου κι έπειτα από πολλές δοκιμές εξελίχθηκε ένα δίκτυο κατά το οποίο υπολογιστές μπορούσαν να συνδεθούν μεταξύ τους και να ανταλλάξουν πληροφορίες από διαφορετικά σημεία. Συγκεκριμένα, συνδέονταν σπουδαστές δυο διαφορετικών πανεπιστημίων. Λίγο αργότερα, άρχισε η έρευνα για τη δημιουργία και χρήση διαφορετικών δικτύων που δε θα επηρεάζει το ένα το άλλο και θα μπορούν να λειτουργούν ανεξάρτητα. Αυτή ήταν και η αρχή για τη χρήση του ευρέως διαδεδομένου όρου “internet”. Στην πορεία, το δίκτυο για τα στρατιωτικά θέματα διαχωρίστηκε και άφησε τη θέση του στην επιστήμη και την έρευνα. Το ηλεκτρονικό ταχυδρομείο συνέβαλε αποφασιστικά στην

ταχύτατη εξάπλωση του, καθώς δημιουργήθηκαν διάφορες επιστημονικές κοινότητες το χρησιμοποιούσαν με σκοπό την μεταξύ τους επικοινωνία. Την τελευταία δεκαετία του 20^{ου} αιώνα δημιουργήθηκε η πρώτη μηχανή αναζήτησης πληροφοριών από τον Tim Berners-Lee, καθηγητής του πανεπιστημίου της Μασαχουσέτης, ο οποίος παραδέχτηκε πως αντιμετώπισε πολλές δυσκολίες τόσο με τους ανωτέρους του, όσο με συνεργάτες αλλά και με τον απλό κόσμο, όταν συζητούσε την ιδέα του για τη δημιουργία ενός Παγκόσμιου Ιστού, καθώς ήταν κάτι πολύ θολό και δυσνόητο ακόμη και στη θεωρία του. Η πράξη, λοιπόν, για πολλούς δε θα μπορούσε παρά να στεφθεί από την απόλυτη αποτυχία. Τελικά, τα σχέδια του πέτυχαν, έγραψαν ιστορία και σηματοδότησαν μια νέα τεχνολογική εποχή. Εκείνος αναγνωρίστηκε ως μια από τις πιο σπουδαίες προσωπικότητες του περασμένου αιώνα, καθώς άλλαξε τη ζωή όλων των ανθρώπων του εικοστού αιώνα έως σήμερα αλλά και του μέλλοντος (Ανδρουλάκης, 2003).

3.2 Πλεονεκτήματα του διαδικτύου

Το διαδίκτυο του 21^{ου} αιώνα είναι το νέο επαναστατικό μέσο που προσφέρει άφθονα και με ελάχιστους περιορισμούς πληθώρα πληροφοριών. Πρόκειται για ένα πλήρως εκσυγχρονισμένο μέσο που ανταποκρίνεται κατά πολύ στις ανάγκες αυτής της εποχής και όπως φαίνεται και στις ανάγκες του μέλλοντος, καθώς εξελίσσεται και αναδιαμορφώνει συνεχώς τις ιδιότητες του, ώστε να διατηρεί τον πρωταγωνιστικό του ρόλο στο τεχνολογικό, επιστημονικό και κοινωνικό περιβάλλον. Γιατί, όμως, αυτή η μεγάλη του υπεροχή; Οι αιτίες είναι βαθύτερες. Ο άνθρωπος από τη φύση του έχει την ανάγκη να μαθαίνει και η ιστορία έχει αποδείξει την εξέλιξη του μέσα από την παρατήρηση και εξερεύνηση. Το διαδίκτυο, λοιπόν, χαρακτηρίζεται από έναν καταιγισμό πληροφοριών που δεν περιορίζεται σε συγκεκριμένες θεματικές ενότητες. Το γεγονός αυτό ωθεί το άτομο να αναζητά, να μαθαίνει και να αντιπαραβάλλει οποιαδήποτε χρονική στιγμή και οπουδήποτε βρίσκεται. Αδιαμφισβήτητα, έχει συμβάλει καταλυτικά στον τομέα της δημοσιογραφίας, καθώς ο ανταγωνισμός είναι μεγαλύτερος από ποτέ και οι ειδήσεις καλύπτουν ένα ευρύ φάσμα θεμάτων. Η συνεχής ανανέωση των ιστοσελίδων με σκοπό να παραμένουν επίκαιρες και ελκυστικές στο κοινό, είναι ένα σημαντικό πλεονέκτημα στη ροή των

ειδήσεων και ανά πάσα στιγμή ο χρήστης μπορεί να γνωρίζει τα νεότερα των ειδήσεων και τις αλλαγές που προκύπτουν λεπτό προς λεπτό. Αυτό τον καθιστά ικανό να εγκρίνει ή να απορρίπτει ειδησεογραφικές ιστοσελίδες, ανάλογα με τον ρυθμό της ανανέωσης και την ποιότητα κάλυψης της είδησης, γεγονός που εντείνει τον ανταγωνισμό. Πέρα όμως από τον κόσμο της πληροφορίας που αντιπροσωπεύει, χαρίζει στους χρήστες του διευκολύνσεις που είναι αξιοσημείωτες. Μια από αυτές είναι η δυνατότητα για παρακολούθηση τηλεοπτικών προγραμμάτων μέσω του διαδικτύου. Το ισχυρό μέσο της τηλεόρασης, πλέον, έχει ενσωματωθεί στον παγκόσμιο ιστό και παρέχει τη δυνατότητα τόσο για απευθείας προβολή, όσο και για την αποθήκευση τους και μετέπειτα παρακολούθηση από τους χρήστες. Εκτός από την τηλεόραση, ενσωματωμένο στο διαδίκτυο είναι και το ραδιόφωνο, αφού οι ραδιοφωνικοί σταθμοί έχουν πλέον τη δική τους διαδικτυακή θέση στον Παγκόσμιο ιστό και είναι πολύ εύκολη η πρόσβαση στη ζωντανή ακρόαση. Σε αυτό το σημείο αξίζει να αναφερθεί η άνοδος ψυχαγωγικών πλατφορμών, οι οποίες δεσπόζουν τα τελευταία χρόνια στη μουσική και κινηματογραφική βιομηχανία και αποφέρουν κέρδη τόσο στις εταιρείες παραγωγής όσο και στην κλίμακα της παγκόσμιας οικονομίας. Η παραγωγή σειρών-ταινιών με σκοπό να προβληθούν μόνο διαδικτυακά, αλλά και μουσικές παραγωγές που η επιτυχία τους κρίνεται μόνο από τον αριθμό ακροάσεων διαδικτυακά κάνει πιο κατανοητή την αιτία που ο ιστότοπος κινεί τα νήματα πια και στον τομέα της οικονομίας. Η προσβασιμότητα σε όλα τα παραπάνω είναι απλή κι εύκολη με την προϋπόθεση ότι ο ενδιαφερόμενος διαθέτει τουλάχιστον μία ή περισσότερες «έξυπνες» συσκευές που επιτρέπουν την πλοήγηση. Βέβαια, δεν πρέπει να παραβλέπεται το κόστος των συσκευών και των συνδέσεων για τις παραπάνω παροχές. Τέλος, η δυνατότητα να υπάρχει ζωντανά η εικόνα του συνομιλητή στην οθόνη κατά τη διάρκεια της κλήσης έχει ενθουσιάσει όλους, κυρίως τις παλαιότερες γενιές που δεν είχαν φανταστεί ποτέ πριν κάτι τέτοιο. Στον επιστημονικό χώρο και σε όλα σχεδόν τα εργασιακά περιβάλλοντα, το διαδίκτυο αποτελεί το βασικό μέσο ενημέρωσης και επικοινωνίας και σε πολλά επαγγέλματα παρουσιάζονται λειτουργικές δυσκολίες χωρίς αυτό. Για όλους τους παραπάνω λόγους ο κόσμος του διαδικτύου έχει μεταβάλει καθοριστικά πολλές πτυχές της καθημερινότητας, ξεκινώντας από τον τεχνολογικό τομέα έως και τον κοινωνικό (Sagon & Leighton, 2010).

Στο σημείο αυτό δεν πρέπει να παραβλεφθεί πως μια σημαντική προσφορά του νέου αυτού μέσου της τελευταίας δύσκολης οικονομικά δεκαετίας στην κοινωνία, είναι η δημιουργία νέων θέσεων εργασίας. Καθώς το διαδίκτυο μέρα με τη μέρα δυναμώνει, πολλοί είναι εκείνοι που επενδύουν σε αυτό με διάφορους τρόπους και προσφέρουν εργασία σε έναν σημαντικό αριθμό ανθρώπων εκπαιδύοντας τους κατάλληλα, με πιο γνωστή αυτή των ιστογράφων (bloggers). Ακόμα, δεν είναι λίγοι οι επαγγελματίες δημοσιογράφοι σε μεγάλους δημοσιογραφικούς πυλώνες της τηλεόρασης, του ραδιοφώνου και του Τύπου, που αρθρογραφούν ή επιβλέπουν τη διαμόρφωση και τη θεματολογία ιστοσελίδων με σκοπό ένα επιπλέον εισόδημα. Κλείνοντας, να επισημανθεί πως πέρα από τα πολλά οφέλη του, υστερεί στην ασφάλεια του περιεχομένου, υπό την έννοια πως η μεγάλη και ανεξέλεγκτη πρόσβαση από απεριόριστα μέσα και για πολλούς σκοπούς σε συνδυασμό με την ελεύθερη αποθήκευση και τη τεχνική της αντιγραφής-επικόλλησης, θέτει σε κίνδυνο την προστασία των πηγών και προτρέπει στη δημιουργία νέων ειδήσεων, προϊόντα της ένωσης των ήδη υπάρχουσων με την πρόσθεση νέων στοιχείων (Shrivastava, 2007).

3.3 Σύμπλευση Διαδικτύου και Δημοσιογραφίας

Η πρώτη εμφάνιση της δημοσιογραφίας στο νεόφερτο κόσμο του Διαδικτύου έγινε στις αρχές της δεκαετίας του 1990 από το πανεπιστήμιο της Φλόριντα όταν επετεύχθη η πρώτη δημοσίευση της σελίδας του τμήματος δημοσιογραφίας κι έκτοτε ακολούθησαν κι άλλα ιδρύματα και πολλοί ειδησεογραφικοί σταθμοί, χτίζοντας δειλά τις δικές τους ιστοσελίδες. Τα χαρακτηριστικά γνωρίσματα των πρώτων ενημερωτικών ιστοσελίδων ήταν η αργή έως και ανύπαρκτη ενημέρωση των ειδήσεων, η πιστή αντιγραφή άρθρων και εικόνων του Τύπου, καθώς και η έλλειψη διάδρασης. Η πλειοψηφία διάφορων αναλυτών και ειδικών εκείνη την περίοδο αντιμετώπισε με δυσπιστία το νέο μέσο, καθώς πίστευαν πως υστερούσε σε εγκυρότητα, σε επαρκή δημοσιογραφική έρευνα και σε ειλικρινή δημοσιογραφική διάθεση για παράθεση των γεγονότων. Τέθηκε, λοιπόν, το ζήτημα της προχειρότητας για μια οικονομική εκμετάλλευση. Υπήρξαν, όμως, οι λιγοστές φωνές που μίλησαν για τη δημοκρατική πλευρά του

νέου μέσου, αφού υπήρχε η δυνατότητα για τους δημοσιογράφους να εργαστούν πιο ευέλικτα και σε κάθε περίπτωση ο δέκτης θα μπορούσε να διασταυρώσει τα όσα διαβάζει. Μεγάλη σημασία, όμως, έχει η οπτική, κατά την οποία ο αναγνώστης βλέπει το διαδίκτυο ως ένα μέσο με πολλές δυνατότητες για εκείνον. Το νέο μέσο του προσφέρει μια ζωντανή και συνεχή ενημέρωση με μεταβλητότητα και διάδραση στην οποία μπορεί να παρέμβει και να την επηρεάσει με ποικίλους τρόπους. Αυτό από μόνο του είναι αρκετά δελεαστικό για το κοινό, αφού του δίνεται η δύναμη να εμπλακεί και να σχολιάσει, να επικροτήσει, να διαφωνήσει, ακόμη και να επηρεάσει τις εξελίξεις. Πρόκειται για τη βασική αιτία της εκτόξευσης της χρήσης του μέσα τον 21^ο αιώνα, η οποία με τη σειρά της επιφέρει την αναγκαιότητα της εκπαίδευσης των δημοσιογράφων, έμπειρων και νεότερων, στο να μάθουν να εργάζονται σε ένα νέο τεχνολογικό περιβάλλον και να χειρίζονται με ευελιξία και ευχέρεια όλες του τις λειτουργίες. Πρόκειται για ένα τεχνολογικό επίτευγμα με μεγάλη δημοτικότητα που φέρει μια νέα τάξη πραγμάτων για το επάγγελμα του δημοσιογράφου αλλά και πολλές προκλήσεις. Κι ενώ η φάση της προσαρμογής στα νέα δεδομένα έχει εισχωρήσει σε δημοσιογραφικούς πυλώνες, σε μεγάλα και ιστορικά γραφεία έντυπης δημοσιογραφίας και ατομικά στην ιδιοσυγκρασία των ελεύθερων επαγγελματιών, οι απλοί χρήστες εκμεταλλευόμενοι τις δυνατότητες που τους δίνει το διαδίκτυο παίρνουν τη σκυτάλη και αναλαμβάνουν εκείνοι το ρόλο του δημοσιογράφου μεταδίδοντας για παράδειγμα απευθείας γεγονότα και περιστατικά από τα κινητά τους τηλέφωνα ή τα tablets, δίχως να αξιολογήσουν ή να προστατεύσουν σε πολλές περιπτώσεις πρόσωπα και καταστάσεις ή ακόμα να σχολιάζουν ανεξέλεγκτα με αποτέλεσμα να χάνονται πολλά ηθικά στοιχεία της δημοσιογραφικής δεοντολογίας. Χάνεται η αξία της εκτενούς δημοσιογραφικής έρευνας και η αντικειμενικότητα που αποτελεί έναν από τους πιο βασικούς κανόνες δεοντολογίας. Αυτό αποτελεί πλήγμα στη δημοσιογραφική ιδιότητα και πολλές φορές παρασύρει αδίκως τους σωστούς επαγγελματίες με την αιτιολογία του ανταγωνισμού και της ταχύτατης ροής των γεγονότων. Πλέον, οι ειδήσεις στο διαδίκτυο αποκτούν υποκειμενική χροιά, η εγκυρότητα και η αξιοπιστία αμφιταλαντεύονται και η ενασχόληση με το αντικείμενο ανειδίκευτων ατόμων δεν το καθιστά ένα πειστικό μέσο ενημέρωσης, γι' αυτό και παρατηρήθηκε η προτίμηση του παλαιού τύπου μέσων, όπως κραταιοί τηλεοπτικοί και

ραδιοφωνικοί σταθμοί, για την ανάλυση επιστημονικών ή πολιτικών ειδήσεων. Οι ειδήσεις κοινωνικοπολιτισμικού ενδιαφέροντος είναι κυρίως στο προσκήνιο του διαδικτύου. Οι δημοσιογράφοι του διαδικτύου, λοιπόν, πρέπει να βρίσκονται σε επαγρύπνηση, ώστε να προλαβαίνουν περιστατικά ή αντιδράσεις του κοινού σχετικά με την υπευθυνότητα του επαγγέλματος τους και να παλεύουν ολοένα και περισσότερο για να υπερασπίζονται το έργο τους και να επικρατούν στους διαδικτυακούς ιστούς, έναντι εκείνων που υιοθετούν τον ρόλο τους χωρίς καμία ειδίκευση ή εμπειρία. Από την άλλη πλευρά, υποστηρίζεται η θέση της σύμπλευσης κοινού και δημοσιογράφων στο διαδίκτυο, ώστε μαζί να παράγουν έργο, να αλληλεπιδρούν και με αυτό τον τρόπο να δημιουργούν μια διαφορετικού τύπου δημοσιογραφία με σκοπό την ανάδειξη της πολυφωνίας και του πλουραλισμού. Αφορμή σε αυτή τη θέση στέκεται το γεγονός πως λόγω αυτής της αμεσότητας και διάδρασης, παρατηρείται μια αυξανόμενη παρουσία των νέων ατόμων τόσο σε ρόλο πομπού όσο και σε ρόλο δέκτη. Επομένως, η σύμπραξη επαγγελματιών και μη, αν όχι ακόμη, μελλοντικά θα είναι αναπόφευκτη, καθώς το διαδίκτυο ανήκει στο παρόν και θα προσαρμόζει τις ιδιότητες του χρόνο με το χρόνο, ώστε να απασχολεί και να διευκολύνει τον κόσμο και τις κοινωνίες ανάλογα με τις ανάγκες που θα φέρει η κάθε εποχή (Σιαπέρα & Δημητρακοπούλου, 2012).

3.4 Social Media και ενημέρωση

Τα μέσα κοινωνικής δικτύωσης έχουν παρουσιάσει μια ραγδαία αύξηση τόσο στον αριθμό των χρηστών, που αγγίζει σήμερα ένα εξωφρενικό νούμερο μεταξύ εκείνων που ασχολούνται με το διαδίκτυο, όσο και στην επιρροή που ασκούν στο κοινωνικό σύνολο. Πρόκειται, λοιπόν, για λογισμικά που το άτομο χτίζει την προσωπικότητά του σε μια εικονική πραγματικότητα που όμως αποτελεί πραγματικότητα από τη στιγμή που το άτομο είναι ένα υπαρκτό πρόσωπο και στην αληθινή ζωή. Αναπτύσσει με αυτόν τον τρόπο μια κοινωνικότητα με ευκαιρίες στην επικοινωνία, την πληροφορία και τη διάδραση. Σκοπός είναι η δημιουργία ενός κοινωνικού διαδικτυακού κύκλου, στον οποίο ο χρήστης θα προσφέρει υλικό αλλά παράλληλα θα εκλαμβάνει κι ένα αντίστοιχο από την υπόλοιπη ομάδα με την οποία θα αλληλεπιδρά. Μέσω αυτής της διαδικασίας αρχίζουν να χτίζονται οι κοινωνικές σχέσεις στο χώρο του διαδικτύου.

Ενδιαφέρον παρουσιάζουν οι λόγοι που ο εκάστοτε χρήστης επιλέγει να είναι ενεργός στα μέσα κοινωνικής δικτύωσης. Επικρατεί η θεωρία για μη εκπλήρωση κάποιων κοινωνικών προσδοκιών στην κανονική ζωή. Η συστηματική χρήση τους και η ανταλλαγή μηνυμάτων και σχολίων, μπορεί να αντικαταστήσει την κατά μέτωπο επαφή και μάλιστα να επιφέρει θετικά αποτελέσματα στις διαπροσωπικές σχέσεις, καθώς είναι ένας τρόπος διατήρησης της επικοινωνίας και καταπολέμησης της κοινωνικής απομόνωσης. Επιπλέον, παρατηρείται πως οι χρήστες με πολύ ενεργή συμμετοχή τείνουν να συνομιλούν και να ανταλλάζουν απόψεις με άτομα που γνωρίζουν προσωπικά και στην πραγματική τους ζωή, ενώ είναι επιφυλακτικοί και συγκρατημένοι στη διεύρυνση του διαδικτυακού τους περιβάλλοντος με νέα άτομα. Σε κάθε περίπτωση οι νέες αυτές πλατφόρμες ενθαρρύνουν την επικοινωνία και τη συνομιλία μεταξύ των ατόμων και η δυνατότητα που παρέχεται για δημιουργία ομάδας, βοηθά τα άτομα να μοιράζονται κοινές εμπειρίες και να συμμετέχουν σε συζητήσεις για κοινά ενδιαφέροντα. Με αυτή την επιλογή βρίσκουν την κατάλληλη θέση με τα κατάλληλα άτομα, η επικοινωνία τους γίνεται πιο άμεση και γεννιέται το αίσθημα της ικανοποίησης. Επιπλέον, τα social media μηδενίζουν κάθε απόσταση και μπορούν οι χρήστες να επικοινωνούν ακόμη κι να βρίσκονται σε διαφορετικές ηπείρους. Τέλος, η δωρεάν εγγραφή σε αυτά και λειτουργία τους είναι ένας από τους βασικούς παράγοντες που η χρήση τους έχει εκτοξευτεί κι έχουν αποκτήσει πάμπολλους πιστούς ακόλουθους. Τα πιο σημαντικά από αυτά είναι το Facebook, το Twitter, LinkedIn, Instagram, Wikis (Παπαθανασόπουλος & Ξενοφώντος κ.ά, 2013).

Σημαντική θέση στην προτίμηση των χρηστών ανάμεσα στις λειτουργίες του, έχουν οι ειδήσεις. Τα social media έχουν αποκτήσει πλέον, εκτός των άλλων, το ρόλο δημοσιογραφικών πηγών χωρίς όμως την αξιοπιστία και την εγκυρότητα του Τύπου, της τηλεόρασης και του ραδιοφώνου. Παρ' όλα αυτά οι άνθρωποι που είναι ενεργοί στις συγκεκριμένες πλατφόρμες επιλέγουν να ενημερωθούν μέσα από αυτές και πολύ συχνά μοιράζουν τις ειδήσεις και στους υπόλοιπους χρήστες. Το φαινόμενο αυτό αποτελεί μια φυσιολογική και λογική εξέλιξη της χρήσης, καθώς ευνοείται από πολλούς παράγοντες. Πρώτο και σημαντικό, κανείς μπορεί να αποκτήσει πρόσβαση πολύ εύκολα και γρήγορα, μπαίνοντας απλά στο λογαριασμό του και κάνοντας την επιθυμητή επιλογή στη σελίδα. Πολλές φορές το τελευταίο βήμα παραλείπεται,

αφού είναι τόσο άμεση και γρήγορα ο διαμοιρασμός των ειδήσεων από άλλους χρήστες που αρκεί απλά η είσοδος στο μέσο για να εμφανιστεί στην οθόνη μια είδηση. Επομένως, τα νέα διαδίδονται μεταξύ των χρηστών ταχύτατα. Επιπλέον, η δυνατότητα να σχολιάζουν και να διατυπώνουν οι χρήστες τη δική τους γνώμη πάνω σε αυτά που διαβάζουν ή ακόμα να απαντούν, να επευφημούν ή να επικρίνουν δημοσιογράφους, ελκύει όλο και περισσότερα άτομα στη σύνδεση για ανάγνωση ειδήσεων. Πρόκειται για την αίσθηση της δημοκρατίας που δίνουν οι διαδικτυακοί αυτοί τόποι, όπου όλοι έχουν λόγο κι ελευθερία έκφρασης ανεξαρτήτως φύλου ή επαγγέλματος. Μεγάλο κοινωνικό ενδιαφέρον παρουσιάζουν οι διάλογοι που ξεκινούν κάτω από άρθρα ή τίτλους ειδήσεων, από τους οποίους καταλαβαίνει κανείς την επίδραση στους χρήστες και τις αντιδράσεις αυτών. Η δυναμική των μέσων κοινωνικής δικτύωσης και στον τομέα των ειδήσεων και ο αριθμός των θεάσεων που συνεχώς αυξάνεται, ωθεί τις δημοσιογραφικές πηγές σε βελτίωση των ιστοσελίδων τους και σε μια πιο φροντισμένη παρουσίαση των γεγονότων, γεγονός που ευνοεί τη δημοσιογραφία σε μια πιο σφαιρική κλίμακα. Οι δημοσιογράφοι που αναρτούν εμπεριστατωμένες ειδήσεις στα συγκεκριμένα μέσα έχουν να αντιμετωπίσουν τις ανεξέλεγκτες ανακρίβειες από πλήθος ανώνυμων προφίλ που παραπλανούν εσκεμμένα ή μη. Η δυνατότητα της ανωνυμίας, η ανεξέλεγκτη δημοσίευση αλλά και η διακίνηση των ψευδών ειδήσεων αποτελούν τα μελανά σημεία της ενημέρωσης από τα μέσα αυτά, γι' αυτό και δεν έχουν καταφέρει να κερδίσουν ακόμη την εμπιστοσύνη των ατόμων σε ικανοποιητικό βαθμό και υπερέχουν τα παραδοσιακά μέσα. Οι αναγνώστες, λοιπόν, από την πλευρά τους πρέπει να σκέφτονται κριτικά και οι επώνυμοι υπεύθυνοι δημοσιογράφοι να δημοσιοποιούν με ακρίβεια και εγκυρότητα τις ειδήσεις (Udenze, 2019).

3.5 Fake news στο διαδίκτυο και αντιμετώπιση

Όπως προαναφέρθηκε, η ύπαρξη ψευδών ειδήσεων που κάνουν το γύρω του διαδικτύου πολύ συχνά, αμαυρώνουν και διαβάλλουν το μέσο. Τα λεγόμενα fake news είναι η παραπληροφόρηση στοχεύοντας να παραπλανήσει εσκεμμένα για διαφορετικούς σκοπούς κάθε φορά. Οι πιο σημαντικές επιπτώσεις των ψευδών ειδήσεων είναι πως μπορούν πολύ

εύκολα να επηρεάσουν το κοινό και να το οδηγήσουν να πιστέψει ανύπαρκτες θεωρίες ή γεγονότα. Ακόμη, αμαυρώνουν την εικόνα της έντιμης και αξιόπιστης δημοσιογραφίας και έρευνας. Η αιτία της ύπαρξης των ψευδών ειδήσεων είναι συχνό φαινόμενο και πολυδιάστατο. Οι κυβερνήσεις ξεχωριστά αλλά και μέσω κοινών συνεδριάσεων, προσπαθούν κατά καιρούς να βρουν λύσεις στο πρόβλημα, καθώς η προστασία των χρηστών στο διαδίκτυο πρέπει να βρίσκεται στην πρώτη γραμμή. Η Ευρώπη μέσα από μια σειρά μέτρων και προγραμμάτων προσπαθεί τα τελευταία χρόνια να καταπολεμήσει το φαινόμενο και ερευνά διαδικτυακούς λογαριασμούς που κινούν υποψίες για διάδοση ψευδών ειδήσεων. Το γεγονός ότι δεν υπάρχει άφεση ευθυνών για το συγκεκριμένο φαινόμενο αλλά η Ευρωπαϊκή Επιτροπή οφείλει να λογοδοτεί, αποτελεί μια προοδευτική κίνηση, σε αντίθεση με τις Η.Π.Α, που δεν αναλαμβάνει ευθύνες για τέτοιου είδους διαδικτυακά συμβάντα, παρ'όλο που γίνεται κι εκεί σοβαρή προσπάθεια για την εξάλειψη του φαινομένου (Παπαδόπουλος, 2020).

Ομάδες που προωθούν την έρευνα γύρω από αυτό, χρησιμοποιούν ειδικά προγράμματα και συστήματα με τα οποία προσπαθούν να εντοπίσουν και να μπλοκάρουν κακόβουλα λογισμικά και προφίλ. Με συγκεκριμένες διαδικασίες και μελέτες εντοπίζεται ο λογαριασμός που δημιουργεί την ψευδή είδηση και γίνεται εκτενής μελέτη για τον τρόπο που αυτή γνωστοποιήθηκε και διαδόθηκε στο διαδικτυακό κοινό. Στη συνέχεια παρατηρείται και καταμετρούνται οι αντιδράσεις, δηλαδή ο αντίκτυπος που έχει στο σύνολο και κατά πόσο επηρέασε ή κάτω από ποιες συνθήκες πήρε μεγάλες ή μικρές διαστάσεις. Τα μέσα κοινωνικής δικτύωσης βοηθούν στο έργο αυτό, καθώς ελέγχονται τα προφίλ και οι κινήσεις των ύποπτων χρηστών. Ακόμη, υπάρχουν εξελιγμένα προγράμματα και λογισμικά, τα οποία σκανάρουν τη διαδικτυακή αρθρογραφία με σκοπό να εντοπίσουν κακόβουλες προθέσεις. Δεν είναι τυχαίο που ειδησεογραφικά πρακτορεία στις Ηνωμένες πολιτείες συνεργάζονται, πλέον, με εταιρείες που μέσα από μια συλλογή δεδομένων προωθούν τον παραπάνω έλεγχο (Shu, Mahudeswaran, et.al.,2020).

Σημαντικός παράγοντας στην επιρροή που ασκούν οι ψευδείς ειδήσεις και κυρίως στα νέα παιδιά, είναι η ικανότητα τους να κατανοούν πλήρως οτιδήποτε διαβάζουν και παράλληλα να

εξασκούν την κριτική τους σκέψη. Στον διαγωνισμό PISA του 2018, οι μαθητές στην Ελλάδα πέτυχαν χαμηλά ποσοστά στην κατανόηση κειμένου κι αυτό δείχνει πως κάθε επένδυση στον τομέα της παιδείας αποφέρει οφέλη σε ένα πολυδιάστατο επίπεδο. Τα παιδιά δεν έχουν εντρυφήσει στην ανάγνωση κειμένων και μετέπειτα σωστή ανάλυση τους, γι' αυτό τον λόγο δεν μπορούν άμεσα κι εύκολα να αντιληφθούν και να εμβαθύνουν στο νόημα γραπτών κειμένων. Παράλληλα, το εκπαιδευτικό σύστημα οφείλει να καλλιεργήσει την κριτική σκέψη των μαθητών, ώστε να είναι σε θέση να αποφεύγουν κινδύνους όπως αυτούς της παραπληροφόρησης και των fake news. Τα Μέσα Μαζικής Επικοινωνίας έχουν κατακτήσει τον κόσμο και δικαίως χαρακτηρίζονται ως η «τέταρτη εξουσία». Η παρουσία τους είναι έντονη καθημερινά σε όλες τις ηλικιακές ομάδες. Τα παιδιά από τη σχολική ηλικία, κατά την οποία διαμορφώνεται η προσωπικότητά τους, πρέπει να εκπαιδεύονται σωστά και να τονώνεται η κρίση τους. Η Ευρωπαϊκή Επιτροπή έχει σημειώσει πως η εισαγωγή εκπαιδευτικών προγραμμάτων στα σχολεία όλων των βαθμίδων, με σκοπό την τριβή των μαθητών με τη λογική των Μέσων Μαζικής Επικοινωνίας γενικότερα και την σωστή καθοδήγηση στη χρήση του διαδικτύου ειδικότερα, μπορεί να αποβεί καθοριστική. Μέσω της παιδείας δύναται να εξαλειφθούν πολλά σφάλματα της σύγχρονης εποχής. Η επένδυση όμως στην παιδεία δεν πρέπει να σταματά εκεί, αφού και ο ρόλος των δασκάλων είναι καιρίος. Η συνεχής ενημέρωση και επιμόρφωση των εκπαιδευτικών είναι πολύ σημαντική, ώστε να μπορούν να μεταλαμπαδεύσουν σωστά τις γνώσεις τους στους μαθητές και πόσο μάλλον σε μια εποχή που η χρήση του Παγκόμιου Ιστού συμβαίνει μέσα στις αίθουσες διδασκαλίας είτε για ενίσχυση του εκπαιδευτικού υλικού είτε για ψυχαγωγικούς λόγους (Λακασάς, 2021).

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 4^ο

ΟΙ ΕΙΔΗΣΕΙΣ ΣΤΟΝ ΤΟΜΕΑ ΤΗΣ ΥΓΕΙΑΣ

4.1 Οι δημοσιογράφοι υγείας και η επιρροή στο κοινό

Τα τελευταία χρόνια σπουδαίο ρόλο στα δημοσιογραφικά δρώμενα έχει διαδραματίσει η ειδικότητα των δημοσιογράφων υγείας, οι οποίοι καλύπτουν σημαντικά υγειονομικά φαινόμενα, ενημερώνουν το κοινό, επικοινωνούν τις νέες τεχνολογίες και τα επιστημονικά επιτεύγματα και ασκούν τη δική τους επιρροή πάνω στις πολιτικές και στρατηγικές υγείας, για τις οποίες αποφασίζει το κράτος. Αρχικά, για να κατανοηθεί πλήρως ο ρόλος των δημοσιογράφων που ασχολούνται αποκλειστικά με τον τομέα της υγείας, πρέπει πρώτα να κατανοηθεί η σημασία και η αξία της δημόσιας υγείας. Η σημαντικότητα της δημόσιας υγείας έγκειται στην πρόληψη και τη βελτίωση της ποιότητας ζωής των πολιτών. Πρωταρχικός στόχος της είναι η πρόληψη ασθενειών και νοσημάτων που μπορούν να βλάψουν μερικώς ή ανεπανόρθωτα την υγεία, άρα και τη ζωή των πολιτών ενός κράτους. Επομένως, ένα κράτος θεωρείται προηγμένο όταν, εκτός των άλλων, θέτει προτεραιότητα στο να εξασφαλίσει όσο το δυνατό καλύτερη ποιότητα δημόσιας υγείας για τον πληθυσμό του. Αυτό έχει να κάνει πρώτα απ' όλα με τα επίπεδα προαγωγής και πρόληψης. Δηλαδή, με ποιες μεθόδους και πρακτικές πραγματοποιείται η σωστή ενημέρωση των πολιτών, ώστε να βελτιώσουν τις συνθήκες διαβίωσης τους ως προς το συγκεκριμένο τομέα και ποιο αποτέλεσμα έχουν συνολικά. Επίσης, σε τι επίπεδο βρίσκεται το σύστημα υγείας της χώρας. Τα συστήματα υγείας πρέπει να εξασφαλίζουν την περίθαλψη και τη φροντίδα όλων των πολιτών ανεξαιρέτως και να είναι σε θέση να τους προσφέρουν τις κατάλληλες θεραπείες μέσα σε κατάλληλες συνθήκες και την μετέπειτα απαιτούμενη αποκατάσταση. Οι πολίτες να έχουν ευελιξία μετακίνησης και οι εργαζόμενοι υγειονομικοί να είναι εξοπλισμένοι με όλα τα απαραίτητα μέσα, ώστε να προσφέρουν τις καλύτερες δυνατές υπηρεσίες τους. Ακόμη και σε πιο δύσκολες περιπτώσεις, όπως η διαχείριση μιας επιδημίας/πανδημίας ή μιας φυσικής καταστροφής, κατά την οποία η δημόσια υγεία βρίσκεται σε κίνδυνο, η πολιτεία πρέπει να είναι κατάλληλα προετοιμασμένη για την αποτελεσματική αντιμετώπιση. Οι αρμόδιοι (πολιτικοί και επιστήμονες) οφείλουν να διερευνήσουν εξονυχιστικά το υγειονομικό πρόβλημα, να εντοπίσουν όλους τους παράγοντες που πυροδοτούν αυτό το πρόβλημα και να τους καταπολεμήσουν, να εφαρμόσουν μέτρα και να εξετάζουν συχνά, αν είναι αποδοτικά για την προστασία της υγείας του πληθυσμού ή όχι. Σε

περίπτωση που δεν επιφέρουν τα επιθυμητά αποτελέσματα, είναι αναγκαία η αλλαγή πολιτικής και αποφάσεων. Στη σφαίρα της δημόσιας υγείας ανήκει και η προαγωγή της ψυχικής υγείας και η προσπάθεια καταστολής των ψυχικών νοσημάτων. Η διασφάλιση της σωματικής και ψυχικής υγείας των πολιτών είναι το πιο δυνατό όπλο ενός κράτους για να πετύχει την πρόοδο και την ευημερία και αυτό αποδεικνύεται από το σχεδιασμό, τα προγράμματα και τις προτάσεις της Ευρωπαϊκής Ένωσης στα κράτη μέλη για την εφαρμογή προληπτικών εξετάσεων, όπως για παράδειγμα αυτές για τον καρκίνο του μαστού, του τραχήλου της μήτρας και του παχέος εντέρου. Ακόμη ένα παράδειγμα είναι το πρόγραμμα για την καταπολέμηση ψυχικών νοσημάτων που ήταν σε ισχύ για πέντε χρόνια (2013-2018) σε ευρωπαϊκό επίπεδο. Ακόμη και σήμερα η ψυχική υγεία συνεχίζει να προβληματίζει.

Τέλος, πρόσφατη απόδειξη για τη σημαντικότητα της εξασφάλισης της δημόσιας υγείας τόσο σε εθνικό όσο και σε εκτός συνόρων επίπεδο αποτελεί η άμεση αντίδραση της Ευρωπαϊκής Επιτροπής σε συνεργασία με τον Παγκόσμιο Οργανισμό Υγείας για περιορισμό του COVID-19, για άμεση εύρεση και παροχή εμβολίων και φαρμάκων και γενικά μια κοινή γραμμή για την αντιμετώπιση της πανδημίας (European Parliament, 2021).

Σε όλα τα παραπάνω λοιπόν, μετέχει ενεργά ο δημοσιογράφος που καλύπτει αποκλειστικά θέματα υγείας. Ο ρόλος του είναι σημαντικός, γιατί χάρη σε αυτόν, οι πολίτες έχουν πρόσβαση σε πηγές ενημέρωσης σχετικά με διάφορα θέματα υγείας που τους απασχολούν. Αυτά μπορεί να σχετίζονται με τους τρόπους βελτίωσης των διατροφικών τους συνηθειών, αλλά και με την πρόσβαση τους στην κατάλληλη υγειονομική μονάδα. Ενημερώνουν για τις δράσεις και τις εκστρατείες που στοχεύουν στην προαγωγή υγείας που οργανώνει η πολιτεία, ώστε να συμμετέχουν οι πολίτες, αλλά και για ελλείψεις ή αστοχίες του υγειονομικού συστήματος, ώστε να αφυπνίζεται η κυβέρνηση. Η δημοσιοποίηση τέτοιων ειδήσεων και η σωρεία πληροφοριών που υπάρχει πλέον σε όλα τα μέσα, επηρεάζουν σε μεγάλο βαθμό μια ευρεία γκάμα ανθρώπων υγείας όπως επιστήμονες, ερευνητές, πολιτικά πρόσωπα, υγειονομικοί, φαρμακοβιομηχανίες και φυσικά τους απλούς πολίτες, που καλούνται να δράσουν, να ερευνήσουν, να αναθεωρήσουν ή να συνεχίσουν εποικοδομητικά το έργο τους (Boncana, Liskin and Conte, 2013).

Οι δημοσιογράφοι έχουν τη δύναμη να επηρεάζουν και να κατευθύνουν το πλήθος μέσω της δουλειάς τους. Η θετική πλευρά αυτής της επιρροής έχει να κάνει με τη χρήσιμη και ωφέλιμη πληροφορία που θα βοηθήσει στη βελτίωση της υγείας του δέκτη. Τέτοιες θετικές πληροφορίες για έναν αναγνώστη, τηλεθεατή ή ακροατή, μπορεί να είναι ένα αφιέρωμα για την καταπολέμηση της κατάθλιψης, ένα άρθρο για τις συνέπειες του καπνίσματος, ακόμα και μια διαφήμιση για την ασφαλή αντισύλληψη. Πολλά μέσα έχουν πλέον διαμορφώσει έτσι τη θεματολογία τους, ώστε να προβάλλουν υγιεινά πρότυπα ζωής και αυτό το γεγονός είναι πραγματικά ελπιδοφόρο. Όμως, υπάρχει και η σκοτεινή πλευρά, που πέρα από τα σωστά πρότυπα και συμβουλές, κάποιοι υποπίπτουν στο λάθος να εξιδανικεύουν λανθασμένες καταστάσεις, οι οποίες εξάγουν άτοπα μηνύματα. Εκεί ελλοχεύει ο κίνδυνος της παρερμηνείας και υιοθέτησης εσφαλμένων προτύπων από το κοινό. Ακράδαντο παράδειγμα είναι η συχνή προβολή οικογενειών με μια ασφυκτική καθημερινότητα γεμάτη δραστηριότητες και γρήγορους ρυθμούς, αφήνοντας να εννοηθεί πως αυτός είναι ο φυσιολογικός τρόπος ζωής μιας μέσης οικογένειας. Στην προκειμένη περίπτωση δεν δίνεται σημασία, ούτε σχολιάζεται η κατάσταση της ψυχικής τους υγείας, δεδομένης της πίεσης και του άγχους που καταβάλλουν τα μέλη της, για να ανταπεξέλθουν σε όλες αυτές τις υποχρεώσεις. Επομένως, πολλές φορές τα φαινόμενα απατούν και υπάρχει και η άλλη όψη του νομίσματος, που πρέπει να εξετάζει ο δέκτης ενός μηνύματος πριν καταλήξει σε ένα συμπέρασμα (Childers, 2017).

Η πληροφορία για θέματα που αφορούν την υγεία υπάρχει, πλέον, σε όλα τα μέσα ενημέρωσης. Επομένως, δημοσιογράφοι της συγκεκριμένης ειδικότητας εδράζονται στον Τύπο, τη τηλεόραση, το ραδιόφωνο και πλέον στα ψηφιακά μέσα, των οποίων η χρήση τους έχει αυξηθεί ραγδαία τα τελευταία χρόνια. Παλιότερα, το κοινό εμπιστευόταν τους ειδικούς που συμμετείχαν σε διάφορα προγράμματα της τηλεόρασης και του ραδιοφώνου ή διαβάζοντας άρθρα σε εφημερίδες και περιοδικά. Στο σημείο αυτό, όμως, πρέπει να τονιστεί, η ευρεία χρήση του διαδικτύου και η ολοένα αυξανόμενη δυναμική του που τείνει να κατοχυρώσει την πρώτη θέση στην προτίμηση ενημέρωσης του κοινού. Σύμφωνα με έρευνα που πραγματοποιήθηκε το 2014 από το Pew Research Center, η Fox και Rainie απεφάνθησαν ότι καθοριστικό ρόλο στην ενδυνάμωση του διαδικτύου έπαιξε η δυνατότητα πρόσβασης από το σπίτι. Η διευκόλυνση με

την άμεση εύρεση οποιασδήποτε πληροφορίας εκτόξευσε τη χρήση του. Στην ίδια έρευνα αναφέρεται πως συμβάλλουν και άλλοι παράγοντες στη χρήση διαδικτύου. Αυτοί είναι η ηλικία, το μορφωτικό επίπεδο και η οικονομική κατάσταση του χρήστη. Αυξημένη χρήση του διαδικτύου κάνουν άτομα της ηλικιακής ομάδας 18-29 σπουδαστές ή απόφοιτοι. Συγκεκριμένα, το 97% αυτών. Επιπλέον, το 99% των οικογενειών που οι οικονομικές τους απολαβές ξεπερνούν τις 75.000\$ το χρόνο, έχουν πρόσβαση και το χρησιμοποιούν εκτενώς. Ενδιαφέρον παρουσιάζει το γεγονός, πως δεν υπάρχει διαφορά στα ποσοστά μεταξύ ανδρών και γυναικών, άρα το φύλο δεν αποτελεί καθοριστικό παράγοντα (Fox and Rainnie, 2014).

Σε μια άλλη έρευνα που είχε πραγματοποιήσει ο James Short το 2013, απεδείχθη πως πάνω από το 46% των ερωτηθέντων είχαν απαντήσει πως χρησιμοποιούσαν το διαδίκτυο αποκλειστικά για εύρεση πληροφοριών, ενώ στην ίδια ερώτηση το ποσοστό του 35% απαντούσε πως έκανε χρήση του διαδικτύου για διάφορους λόγους, όχι μόνο για αναζήτηση πληροφοριών, μόλις πέντε χρόνια πριν. Στην ίδια έρευνα αναφέρεται, επίσης, πως πλέον η χρήση του διαδικτύου πραγματοποιείται μέσα από τα κίνητα τηλέφωνα και τις συσκευές tablets. Συγκεκριμένα, περισσότεροι από 170.000 είχαν στα κινητά τους τηλέφωνα πρόσβαση στο διαδίκτυο και το 50% σέρφαρε μέσω αυτών. Ένα φαινόμενο που από τότε παρουσίαζε άνοδο, καθώς όλο και περισσότεροι άνθρωποι στις Ηνωμένες Πολιτείες αγόραζαν smartphones (Short, 2013).

Συμπερασματικά, προκύπτει ότι το διαδίκτυο είναι ένα δυναμικό μέσο, το οποίο είναι ιδιαίτερα δημοφιλές στο νεανικό κοινό, χωρίς να υπάρχει διάκριση στο φύλο και με το πέρασμα του χρόνου η χρήση του διευρύνεται για πολλούς και διάφορους λόγους πέρα από την αναζήτηση πληροφοριών. Σε αυτό έχει συμβάλει καθοριστικά η εύκολη και γρήγορη πρόσβαση που παρέχουν τα κινητά τηλέφωνα και η παροχή δικτύου στις οικείες και στους προσωπικούς χώρους.

4.2 Δεξιότητες και Προκλήσεις

Αποφασίζοντας ένας δημοσιογράφος να ασχοληθεί με τον απαιτητικό κλάδο της υγείας, θα πρέπει να έχει καλλιεργήσει κάποιες δεξιότητες που θα τον βοηθήσουν να αντεπεξέλθει στις δυσκολίες και να ξεπεράσει εμπόδια που ίσως συναντήσει κατά τη διάρκεια των ερευνών του. Αρχικά, όπως όλοι οι δημοσιογράφοι, ακολουθεί μια βασική εκπαίδευση, ώστε να είναι όσο το δυνατό πιο επαγγελματική και υπεύθυνη η δουλειά του. Το κλειδί για την επιτυχία του έργου τους είναι η υπεύθυνη και εξακριβωμένη πληροφόρηση, καθώς πρόκειται για εξαιρετικής σημαντικότητας τομέα ενημέρωσης. Η αξιοποίηση πηγών που προέρχονται από το επιστημονικό πεδίο, όχι μόνο το εγχώριο αλλά και το διεθνές (μιας και πλέον καταφθάνουν συνεχώς επιστημονικά νέα με ευκολία και ταχύτητα από όλο τον κόσμο) συνιστούν μια καλή αρχή (Hannava et al., 2013).

Μια πολύ σημαντική δεξιότητα που εξασκεί ένας δημοσιογράφος του συγκεκριμένου κλάδου είναι η άμεση και καθαρή γραφή. Θα βρέθει πολλές φορές σε τόπους και μπροστά σε γεγονότα που η γρήγορη καταγραφή στοιχείων και σημειώσεων θα είναι καταλυτικής σημασίας για τη μετέπειτα εργασία του. Αλλά και κατά τη δημοσίευση της αρθρογραφίας του, είναι μια βασική προϋπόθεση, ώστε ο αναγνώστης να μπορεί να διαβάσει εύκολα, να κατανοεί και να κεντρίζεται το ενδιαφέρον του, ώστε να επιλέξει να διαβάσει τον ίδιο δημοσιογράφο και την επόμενη φορά. Επίσης, θα χρειαστεί πολλές φορές να αλλάξει τον τρόπο που γράφει ή μεταδίδει μια είδηση και να προσαρμοστεί στις συνθήκες ανάλογα με το συμβάν, τον τόπο και το κοινό στο οποίο θα απευθυνθεί. Επικρατεί η άποψη, ότι γνώμονας πάντα πρέπει να είναι το είδος του κοινού που θα λάβει το μήνυμα και ανάλογα με αυτό πρέπει να είναι κατάλληλα διαμορφωμένο το ύφος του δημοσιογράφου. Ο δημοσιογράφος υγείας που εργάζεται ως ελεύθερος επαγγελματίας προβλέπεται να γράφει άρθρα και να τα στέλνει σε ιατρικά περιοδικά και ιατρικές ιστοσελίδες κατόπιν ενδελεχούς έρευνας. Η συνεχής επιμόρφωση είναι απαραίτητη σε όλα τα επαγγέλματα και ακόμη περισσότερο στο συγκεκριμένο που η διαρκής εξέλιξη στον τόμο και οι νέες τεχνολογίες που χρησιμοποιούνται απαιτούν γνώση και εξοικείωση. Υπάρχουν, λοιπόν, επιμορφωτικά προγράμματα και μαθήματα που τον δυναμώνουν και κάθε φορά του προσφέρουν νέα έφοδια που βελτιώνουν τη δουλειά του (NHS, 2015).

Στην κορυφή προτίμηση των δημοσιογράφων είναι οι επώνυμες πηγές, κυρίως οι συνεντεύξεις, καθώς δίνουν την αίσθηση εγκυρότητας και ένας έμπειρος δημοσιογράφος μπορεί πάντα να ελπίζει για μια πολυπόθητη είδηση που μπορεί να προκύψει από τη ροή του διαλόγου. Η ικανότητα του δημοσιογράφου να μπορεί να καθοδηγεί και να κατευθύνει τον συνεντευξιαζόμενο είναι πολύτιμη στις περισσότερες περιπτώσεις. Βέβαια, ενδέχεται κάποιες φορές η ίδια η πηγή να έχει σκοπό να παραπλανήσει τον δημοσιογράφο για δικό της συμφέρον και αυτή είναι μια περίπτωση που απαιτεί σωστή κρίση και επιπλέον έρευνα και διαστάυρωση. Η ολιστική προσέγγιση του θέματος και η παρουσίαση του μέσα σε ένα γενικότερο πλαίσιο, ώστε με αυτόν τον τρόπο να προκύψει το ειδικό κομμάτι που αφορά βοηθά στην πλήρη κατανόηση και από τις δυο πλευρές (πομπού και δέκτη). Σε περίπτωση εντοπισμού κενών, τότε ο δημοσιογράφος οφείλει να τα καλύψει συνδιάζοντας στοιχεία και γεγονότα και διαχωρίζοντας τα πάντα σε αξιόπιστες, λιγότερο αξιόπιστες και αναξιόπιστες πηγές, αξιοποιώντας σίγουρα την πρώτη ομάδα. Συχνά, συμβαίνει να μην υπάρχει σύντομη και τεκμηριωμένη απάντηση σ'ένα συμβάν ή μια τρέχουσα κατάσταση και τότε έρχεται η στιγμή που για να να μπορέσει να προβληθεί χρειάζεται να αναφερθεί σε ανάλογες περιπτώσεις του παρελθόντος συσχετίζοντας τις με τις επίκαιρες. Η επικοινωνιακή δεξιότητα είναι καθοριστικής σημασίας, μιας και η επαφή με κυβερνητικούς παράγοντες αλλά και ανθρώπους σε καίριες θέσεις των φορέων της πολιτείας, χρήζει συγκεκριμένης προσέγγισης με προσοχή στο επίσημο ή φιλικό ύφος που χρησιμοποιείται και σε ποιο βαθμό (Maguire, 2016).

Οι προκλήσεις, επίσης, του επαγγέλματος είναι αξιοσημείωτες. Πρόκειται για έναν τομέα βαλλόμενο συνεχώς από νέες τεχνολογίες και νέα μέσα. Ο επαγγελματίας οφείλει να γνωρίζει και να εξοικειώνεται με αυτά, ώστε να μπορεί να εξελίξει τη δουλειά του, αλλά και να στέκεται ανταγωνιστικά. Η πιο συνηθισμένη που έχουν να αντιμετωπίσουν είναι η πίεση από τις δημοσιογραφικές μονάδες για παραγωγή όγκου ειδήσεων σε μικρό χρονικό διάστημα, όντας αληθείς και τεκμηριωμένες, κάτι το οποίο δυσχεραίνει πολύ τις συνθήκες του επαγγέλματος. Επιπλέον, τα τελευταία χρόνια μεσολαβώντας η οικονομική κρίση, ελαττώθηκε κατά πολύ η χρηματοδότηση των μέσων ενημέρωσης, με αποτέλεσμα οι συνέπειες αυτού να υφίστανται

ακόμη και σήμερα. Δυστυχώς, οι απολύσεις εργαζομένων εξακολουθούν να υπάρχουν, όπως επίσης και οι χαμηλοί μισθοί (Oransky, 2020).

Το μισθολόγιο ακόμη και σε μεγάλους δημοσιογραφικούς σταθμούς τείνει να φτάνει σχεδόν το πενήντα τοις εκατό του κατώτατου μισθού για πλήρη απασχόληση, ενώ πολλές φορές η μερικής απασχόλησης εργασία ξεπερνά τις προβλεπόμενες τέσσερις ώρες χωρίς επιπλέον αμοιβή. Ο κλάδος των ΜΜΕ είναι ένας από τους οικονομικά πληττώμενους, χωρίς κάποια επικείμενη βελτίωση. Δεν είναι τυχαίο πως πολλοί γιατροί και άλλοι επιστήμονες της υγείας παίρνουν το ρόλο του δημοσιογράφου υγείας και αρθρογραφούν ή σχολιάζουν/αναλύουν, συνδιαστικά με το βασικό επάγγελμά τους. Οι οικονομικές απολαβές αποκλειστικά από το κομμάτι της ενημέρωσης δεν είναι για όλους βιώσιμες (Γιάνναρου, 2014).

Ο κατακερματισμός των μέσων μαζικής ενημέρωσης είναι μια ισχυρή πρόκληση που τα τελευταία χρόνια έχει επηρεάσει βαθιά το κοινό. Σε έρευνα που πραγματοποιήθηκε το διάστημα Ιανουάριο με Φεβρουάριο του 2021 από το ινστιτούτο Reuters σε συνεργασία με το πανεπιστήμιο της Οξφόρδης, στην οποία πήραν μέρος συνολικά 46 κράτη, προέκυψε πως η Ελλάδα είναι 38^η στη σειρά σχετικά με την αληθή και έγκυρη παραγωγή ειδήσεων και την αντικειμενικότητα με την οποία παρουσιάζονται. Μόλις το 32% δείχνουν να πιστεύουν τα όσα προβάλλονται από τα μέσα. Επίσης, η έρευνα αυτή έδειξε για την Ελλάδα πως το 54% του κοινού διαφωνεί με τη χρηματοδότηση της πολιτείας σε αυτά, καθώς είναι ένας από τους λόγους που πολιτικοποιούνται και βρίσκονται σε διαρκή αντιπαράθεση μεταξύ τους. Ιδιαίτερα ο Τύπος έχει αλλοτριωθεί και δεν υπάρχει πλέον αμεροληψία. Η συντριπτική πλειοψηφία, δηλαδή το 89%, επιλέγει να ενημερωθεί από το διαδίκτυο και το 69% πιο συγκεκριμένα από τα μέσα κοινωνικής δικτύωσης, έχοντας προτίμηση στο facebook. Όλα τα παραπάνω οδηγούν στο συμπέρασμα πως τα παραδοσιακά μέσα ενημέρωσης υφίστανται κρίση, τείνουν να χάσουν τη δυναμική τους και αντιθέτως η προτίμηση στα ψηφιακά μέσα παρουσιάζει άνοδο. Η σχέση μεταξύ τηλεόρασης, ραδιοφώνου και Τύπου με το κοινό τους έχει κλονιστεί (Τσεκούρας, 2021).

4.3 Κριτήρια Διαμόρφωσης των ειδήσεων υγείας

Ο τρόπος με τον οποίο πρέπει να διαμορφώνονται οι ειδήσεις σε όλα τα μέσα από τα οποία φτάνουν στον πολίτη είναι συγκεκριμένος. Πρέπει να βασίζονται στην αλήθεια, την αμεροληψία και την πολυφωνία. Κατά καιρούς, η πλειοψηφία των ιδιοκτητών τέτοιων μέσων διαβεβαιώνουν πως οι ειδήσεις που μεταδίδουν είναι έγκυρες και αξιόπιστες. Είναι γνωστό, όμως, πως συμβάλλουν κι άλλοι παράγοντες στη διαμόρφωση των ειδήσεων με το πέρασμα του χρόνου και την επικράτηση των εκάστοτε συνθηκών. Η οικονομική κρίση των περασμένων χρόνων δεν άφησε ανέπαφο τον δημοσιογραφικό τομέα, καθώς οι περικοπές δημοσιογράφων και τεχνικών μείωσε την κάλυψη γεγονότων, ιδιαιτέρως εκείνων που λάμβαναν χώρα στην επαρχία ή σε χώρες του εξωτερικού. Επομένως, οι ειδήσεις αυτές παραλείπονταν. Λόγω αυτού του φαινομένου, συμβαίνει ακόμη και τώρα να παρουσιάζονται ειδήσεις επιγραμματικά χωρίς αναλυτικό κι εκτενές ρεπορτάζ, επειδή ένα γεγονός είναι σημαντικό να μαθευτεί στην κοινή γνώμη. Σε αυτό το σημείο, αξίζει να αναφερθεί ο ανταγωνισμός, που υπήρχε πάντα και θα συνεχίσει να υπάρχει, ανάμεσα στα μέσα ενημέρωσης, καθώς τα οικονομικά οφέλη των σταθμών είναι εκείνα που κινούν τα νήματα στην προβολή και την ιεραρχία των ειδήσεων. Οι διευθυντές και υπεύθυνοι των μέσων ενημερώνονται για τη θεματολογία των ανταγωνιστών τους, αλλά και για τον αντίκτυπο που έχει αυτή στο κοινό, βάσει των καθημερινών μετρήσεων κι έπειτα προσαρμόζουν ανάλογα τη δική τους θεματολογία με τρόπο που να μοιάζει ή να διαφέρει από το ανταγωνιστικό πρόγραμμα. Άρα, οι μετρήσεις για τη δημοτικότητα και ο ανταγωνισμός μεταξύ των μέσων, παίζουν καθοριστικό ρόλο στο πώς και πότε θα παρουσιαστεί μια είδηση. Ενδιαφέρον έχουν οι ηλικιακές ομάδες που ακολουθούν ένα συγκεκριμένο σταθμό, έντυπο ή και ιστοσελίδα. Παρατηρείται πως για το δυναμικό κοινό ηλικίας 15-44, η ειδησεογραφία που παρουσιάζεται περιλαμβάνει ως επί των πλείστων «χαλαρά» - ευχάριστα θέματα και λιγότερο δύσκολα- δυσβάσταχτα (hard news). Έτσι λοιπόν, στα μέσα που απασχολούν κυρίως το νεανικό κοινό, επικρατούν περισσότερο θέματα που αφορούν τον κόσμο του θεάματος και της ψυχαγωγίας και λιγότερο θέματα της υγείας ή της πολιτικής. Αξιοσημείωτη είναι η δυναμική των εικόνων που πλαισιώνουν τις ειδήσεις, με εξαίρεση το ραδιόφωνο, καθώς έχουν τη δυνατότητα να μαγνητίζουν το βλέμμα και να κεντρίζουν το

ενδιαφέρον του κοινού χωρίς να χρειάζεται να διαβάσουν τον τίτλο. Σε περιπτώσεις που δεν υπάρχουν εικόνες, οι δημοσιογράφοι βρίσκουν σχετικές με το θέμα από παλαιότερη ειδησεογραφία ή δημιουργούν οι ίδιοι με σκοπό την ενδυνάμωση της είδησης (Παναγόπουλος και Παναγιώτου, 2018).

Σύμφωνα με τους Galtung και Ruge, αλλά και με τους McQuail και Vidal παλιότερα, υπάρχουν συγκεκριμένα κριτήρια τα οποία διαμορφώνουν τις ειδήσεις που βγαίνουν προς τα έξω και μαθαίνονται από το ευρύ κοινό. Αρχικά, λαμβάνεται υπόψη η χρονική διάρκεια του συμβάντος που θα μετατραπεί σε είδηση. Γεγονότα με μικρή διάρκεια εξέλιξης, πολλές φορές παρεμβάλλονται μεταξύ δυο άλλων γεγονότων με μεγαλύτερη διάρκεια. Θεματολογία σχετική με τον ιό Covid-19 εξακολουθεί λόγω της διαρκής παρουσίας του και μη εξάλειψής του, να πρωταγωνστεί στις οθόνες και τα πρωτοσέλιδα. Δεύτερον, προσμετρείται στη δυναμική της είδησης το πόσο έντονο και σφοδρό είναι το συμβάν. Όσο περισσότερη σφοδρότητα και ένταση έχει, τόσο περισσότερο προβάλλεται. Τρίτον, η έννοια του θέματος που θα προβληθεί πρέπει να είναι ξεκάθαρη και κατανοητή και να μη συγχέεται με άλλες έννοιες. Σε περίπτωση σύγχυσης, το θέμα αποκλείεται από την ειδησεογραφία. Επιπλέον, το γεγονός πρέπει να συμβαδίζει με τη νοοτροπία, την κουλτούρα και τις αξίες του κοινού στο οποίο απευθύνεται. Ακόμη ένα σημαντικό κριτήριο είναι να υπάρχει μια κοινή παραδοχή και συμφωνία αντιλήψεων σχετικά με το συμβάν. Έκτον, το ξαφνικό και το ασυνήθιστο γεγονός πάντα αποτελεί μια καλή είδηση, διότι θα εγείρει την περιέργεια του δέκτη και θα την παρακολουθήσει. Επιπρόσθετα, η λογική ροή και οι συνεχείς εξελίξεις που θα τροφοδοτούν τη συγκεκριμένη είδηση, αλλά και ο τρόπος που αυτή θα συνάδει με την υπόλοιπη θεματολογία, αποτελούν ισχυρά κριτήρια. Τέλος, καθοριστικό ρόλο άρα και σπουδαίο κριτήριο αποτελεί το κοινωνικοοικονομικό πλαίσιο και οι πολιτισμικές συνθήκες που επικρατούν στο εκάστοτε περιβάλλον.

Συμπληρωματικά, αναφέρεται από τους Molotch και Lester πως τα περισσότερα γεγονότα δεν έχουν αντικειμενική αλήθεια, ούτε παρουσιάζονται αυτούσια και καθάρια, αφού όσοι αναλαμβάνουν τη δημοσιοποίηση τους υπηρετούν κάποια σκοπιμότητα (πολιτικής, συνήθως, φύσεως) και πως γεγονότα που ανήκουν στην κατηγορία «ατυχήματα», είναι εκείνα που δεν καθοηγούνται από τις προαναφερθείσες πρακτικές, εκτός και αν υπάρξει δημόσια

καταγγελία ή τοποθετηθεί – σχολιάσει το θέμα δημόσιο πρόσωπο ή πρόσωπο κύρους. Τότε, ένα ατύχημα θα πάρει τη μορφή δημόσιου προβλήματος υγείας (Κουντούρη, 2015).

Γενικά, η δημοσιογραφία είναι η δίοδος μέσω της οποίας επικοινωνούνται στο κοινό μηνύματα, αλλαγές και νέες διαδικασίες και σε αυτή τη φάση οι δημοσιογράφοι ή όσοι τα μεταδίδουν έχουν την απόλυτη ευθύνη για τη σωστή και ειλικρινή διοχέτευσή τους στο ευρύ κοινό. Όμως, η κατάσταση στο δημοσιογραφικό τομέα, καθώς υπάρχουν διάφορα θεματικά μέτωπα που πρέπει να καλυφθούν, δυσκολεύει περιπλέκοντας την αντικειμενικότητα με την υποκειμενικότητα των δημοσιογραφικών απόψεων. Η δημοσιογραφική πληροφορία που παίρνει τη μορφή είδησης πρέπει να είναι συνυφασμένη με την πραγματικότητα και να την αντικατοπτρίζει στα μάτια του δέκτη. Είναι γεγονός πως η διαμόρφωση των ειδήσεων προκύπτει από την συλλογή και διασταύρωση πληροφοριών και γεγονότων. Σειρά έχει η σωστή διαχείριση τους. Το επικίνδυνο σημείο της διαδικασίας αυτής είναι η επικράτηση ορισμένης ιδεολογίας, όσον αφορά την επεξεργασία τους που οδηγεί σε πλάνη, παραγκωνισμό καίριων συμβάντων και ανεπάρκεια σωστής αξιολόγησης. Η είδηση που θα προκύψει από αυτή τη διαδικασία, θα οδηγήσει σε αναπαραγωγή από άλλα μέσα και η απόλυτη αλήθεια δε θα φτάσει ποτέ στον παραλήπτη. Αυτό το φαινόμενο μπορεί, πλέον, να καταπολεμηθεί από τις δυνατότητες που παρέχει το διαδίκτυο και να καταρρίπτονται ευκολότερα οι ψευδείς πληροφορίες (Κομονα, 2014).

4.4 Μετάδοση μεγάλων υγειονομικών προβλημάτων

Η εμφάνιση επιδημιών ή πανδημιών και η αναγκαιότητα περιορισμού και αντιμετώπισης τους σε ευρεία έκταση, χρονολογείται ήδη από τον 14^ο αιώνα. Όταν οι Ευρωπαίοι άρχισαν την επεκτατική πολιτική του αποικισμού και του εμπορίου μέσω των θαλάσσιων ταξιδιών, ήρθαν σε επαφή τόσο με περιοχές της Ασίας όσο και της Αφρικής και τότε ξεκίνησε να εκδηλώνεται η ευαλωτότητά τους σε μολυσματικές ασθένειες. Η καραντίνα ήταν ένας τρόπος περιορισμού της μεταδοτικότητας και τότε, αλλά το οικονομικό κόστος που συνεπαγόταν, την καθιστούσαν πολλές φορές ανέφικτη. Επομένως, παρατηρείται ιστορικά το φαινόμενο αφάνισης μεγάλου

αριθμού ευρωπαϊκών πληθυσμών, εξαιτίας της ραγδαίας μολυσματικότητας και όχι μόνο σε τοπικό επίπεδο. Η απόφαση για μια πιο συντονισμένη αντιμετώπιση τέτοιων ασθενειών, ξεκίνησε τον 19^ο αιώνα, όταν η πανούκλα, η χολέρα και ο κίτρινος πυρετός μάστιζαν. Δεν είναι τυχαίο πως αυτές οι τρεις ασθένειες δεν έχουν άμεση σχέση με τον οικονομικό τομέα. Επίσης, η πεποίθηση πως η αιτία του κακού είναι οι μη ευρωπαϊκοί πληθυσμοί, ξεκινά ήδη από τις αρχές του 20^{ου} αιώνα, όταν έμπαιναν σε καραντίνα άτομα που κατέφθαναν εκεί από μακριά ή περνούσαν από εξονυχιστικό υγειονομικό έλεγχο. Συγκεκριμένο περιστατικό είναι η φωτιά στην Chinatown της Χονολουλού, όταν οι αρχές ξεκίνησαν να καίνε χώρους που είχαν μολυνθεί για να αποφευχθεί η εξάπλωση. Όλα αυτά οδήγησαν στην ίδρυση του Π.Ο.Υ. και την υποστήριξη του από τις ΗΠΑ και τον υπόλοιπο δυτικό κόσμο, με σκοπό να αντιμετωπιστούν αποτελεσματικά επικίνδυνες μεταδοτικές ασθένειες, ώστε πέρα από την προστασία της υγείας του πληθυσμού, να προστατευτεί και η οικονομία των κρατών (White, 2020).

Οι πληροφορίες για επιδημίες ή πανδημίες μεταφέρονταν ανέκαθεν πολύ γρήγορα, καθώς επηρέαζαν τους πιο σημαντικούς τομείς. Την υγεία και ακεραιότητα των ανθρώπων και την οικονομία. Μη υγιές άτομο άρα και μη παραγωγικό για την κοινωνία, ως γνωστόν. Στη μεταγενέστερη εποχή και σήμερα ακόμη περισσότερο, ρόλο έχουν τα Μέσα Μαζικής Επικοινωνίας που με τη δύναμη και επιρροή τους σε διεθνείς οργανισμούς, κυβερνήσεις και απλούς ανθρώπους συχνά κρίνουν την πορεία και την έκβαση των εξελίξεων στα υγειονομικά θέματα που προκύπτουν. Εξετάζοντας την περίπτωση της γρίπης Α (H1N1), η οποία επέφερε από τον 20^ο αιώνα έως και το 2009 πανδημικά φαινόμενα, φαίνεται ότι τα ΜΜΕ κατείχαν πλέον σημαντική θέση στη ζωή του κοινού, όπως και οι ειδήσεις υγείας που άρχισαν σταδιακά να αποκτούν όλο και περισσότερο ενδιαφέρον. Ειδικά, το 2009 παρατηρήθηκε μια ραγδαία αύξηση στα ΜΜΕ για κάλυψη και μετάδοση ειδήσεων σχετικά με τη γρίπη, καθώς ήταν προφανές πως το κοινό ήθελε να μαθαίνει για τις εξελίξεις που έδιναν στη δημοσιότητα κυβερνητικές πηγές και επηρεάζονταν οι συμπεριφορές τους σχετικά με την υιοθέτηση και τήρηση μέτρων, τόσο σε ατομικό όσο και σε συλλογικό επίπεδο. Στη συγκεκριμένη περίπτωση, η συνεχής ενημέρωση για την εξέλιξη της γρίπης βοήθησε στην εφαρμογή νέων πολιτικών για την προστασία της δημόσιας υγείας (Collinson and Heffernan, 2014).

Έρευνα που πραγματοποιήθηκε με τη βοήθεια του πανεπιστημίου του Σίδνεϋ μέσω συνεντεύξεων δημοσιογράφων που εργάστηκαν για να καλύψουν την γρίπη H1N1, έδειξε πως υπήρξε μια κλιμάκωση σχετικά με την ενημέρωση του θέματος. Αρχικά, αυτό που κέντρισε το ενδιαφέρον τους για να το προβάλουν, ήταν η γεωγραφική προσέγγιση. Συνήθως, δε γίνεται εκτεταμένη αναφορά σε κάτι που συμβαίνει χιλιόμετρα μακριά. Όταν, όμως, αυτό πλησιάζει και φτάνει σε γειτονικές χώρες, τότε αρχίζει να απασχολεί, να διευρύνεται η έρευνα και να καταλαμβάνει περισσότερο χρόνο στα ειδησεογραφικά δελτία. Εμβαθύνοντας, η γρήγορη μεταδοτικότητα από άνθρωπο σε άνθρωπο, ο μεγάλος αριθμός θανάτων και η πιθανότητα μιας επικείμενης πανδημίας, είναι άκρως δελεαστικά θέματα για το δημοσιογράφο και προκαλούν το κοινό να ενημερωθεί. Οι πηγές των δημοσιογράφων για υγειονομικά ζητήματα είναι αρμόδιοι άνθρωποι που διευθετούν τέτοια θέματα, επιστήμονες και κυβερνητικοί παράγοντες, δηλαδή έγκυρες πηγές που το κοινό θα εμπιστευτεί και δε θα θέσει θέμα για ανακριβή πληροφόρηση. Αυτό αποτελεί ένα ακόμα θετικό στοιχείο για τον δημοσιογράφο. Σε περίπτωση ανακρίβειας, συνήθως ευθύνεται η απειρία νέων δημοσιογράφων ή δημοσιογράφων γενικού ενδιαφέροντος και όχι συγκεκριμένα της υγείας που, δε γνωρίζουν σε βάθος τις επιστημονικές ορολογίες και λεπτομέρειες. Προς αποφυγή αυτής της περίπτωσης, διοργανώθηκε σεμινάριο για την επιμόρφωση και τη μάθηση όλων των χρήσιμων στοιχείων γύρω από τον ιό της γρίπης, κάτι που χαρακτηρίστηκε από έναν συνεντευξιζόμενο ως σεμινάριο ανεκτίμητης αξίας. Οι ίδιοι επαγγελματίες της ενημέρωσης ένωσαν μεγάλη ασφάλεια και αυτοπεποίθηση για όσα μετέπειτα μετέδιδαν, καθώς όλοι αναγνώρισαν το ρόλο τους ως διαμεσολαβητές της πληροφορίας στο κοινό και των αντιλήψεων/αντιράσεων του κοινού στην πολιτεία. Εκείνη την περίοδο, λοιπόν, οι βασικές ενότητες των ειδήσεων για την H1N1, ήταν ο αριθμός θανάτων, ο αριθμός νοσούντων, η ανθρώπινη παρέμβαση στα πουλερικά (σφαγές, θανάτωση πτηνών), αλλά και η επιστημονική/φαρμακευτική έρευνα για την καταστολή της νόσου. Όπως προέκυψε με την πάροδο του χρόνου, οι επιστημονικές εξελίξεις ήταν πολύ πιο σημαντικές, αφού σε αυτές γινόταν αναφορά, με όλα τα παραπάνω θέματα να έχουν υποχωρήσει από τα δελτία ειδήσεων. Πλέον, δε γινόταν συζήτηση στα μέσα για μέτρα αυτοπροστασίας, ούτε για το μέγεθος επικινδυνότητας της μεταδοτικότητας. Η σταδιακή έλλειψη ενδιαφέροντος του κοινού που

οδήγησε σε χρονικό περιορισμό του θέματος στα καθημερινά δελτία, έγκειται στην ανυπαρξία διαφορετικής ή νέας εξέλιξης, ώστε να συνεχίσει να υπάρχει η επιθυμία για συνεχούς ενημέρωση. Τα τελικά συμπεράσματα που προέκυψαν είναι πως η παροχή άμεσης, έγκυρης και ανεξάρτητης πληροφόρησης με τη συμβολή των γιατρών, επιστημόνων κι εμπειρογνομόνων κοντά στους δημοσιογράφους υγείας, μπορούν να κερδίσουν την εμπιστοσύνη του κοινού χωρίς τη διασπορά φόβου και πανικού (Hooker, King and Leask, 2011).

Στην περίπτωση της επιδημίας του αναπνευστικού συνδρόμου της Μέσης Ανατολής (MERS), το έτος 2015 ξέσπασαν τα πρώτα κρούσματα στη Νότια Κορέα. Η χώρα πήρε αμέσως τα απαραίτητα μέτρα, τέθηκε σε καθεστώς καραντίνας μεγάλος αριθμός ανθρώπων, αφού είχαν προσβληθεί χιλιάδες άτομα και έκλεισαν τα σχολεία για αρκετά μεγάλο χρονικό διάστημα. Και σε αυτή την συνθήκη συντέλεσε ο ρόλος των ΜΜΕ στην αντίληψη του πληθυσμού για τον κίνδυνο και την απαραίτητη αλλαγή συμπεριφοράς. Σε πρώτο στάδιο, τα ΜΜΕ της χώρας φρόντισαν να γνωρίσουν οι πολίτες περί τίνος πρόκειται και σε δεύτερο στάδιο να εμβαθύνουν στην επικινδυνότητα και τις επιπλοκές που μπορεί να εμφανιστούν, εφόσον κάποιος προσβληθεί. Οι άνθρωποι είχαν πλήρη άγνοια για το νέο αυτό αναπνευστικό σύνδρομο και όπως ήταν επόμενο, το υπερβολικό άγχος, ο φόβος και η αγωνία για το μέλλον τούς είχαν καταβάλει. Αυτός ήταν ένας λόγος που το κοινό στρεφόταν σε φορείς, επιστημονικά κέντρα και κυβερνητικές πηγές που ενέπνεαν εμπιστοσύνη. Όλα τα μέσα ενημέρωσης προέβαλλαν συνεχώς πληροφορίες για τη νόσο σε συνεργασία με τις παραπάνω πηγές και κυρίως οι εφημερίδες έκαναν αισθητή την κρισιμότητα της κατάστασης με αναλυτικές αναφορές στις λοιμώξεις και τους θανάτους. Απεδείχθη δε, πως σε τέτοιες καίριες καταστάσεις, όλα τα μέσα αποσκοπούν στη διασφάλιση της δημόσιας υγείας και του κοινού καλού. Όλα αυτά συντέλεσαν στη διαμόρφωση μιας σωστής κοινής αντίληψης και πορείας και στη συγκεκριμένη περίπτωση τα μέσα ενημέρωσης φάνηκαν πολύ βοηθητικά στην επικοινωνία της κατάστασης στους απλούς πολίτες (Choi et al., 2018).

Στην περίπτωση του ιού Έμπολα που παρουσίασε μεγάλη έξαρση το 2014 στην περιοχή της Δυτικής Αφρικής, η ενημέρωση λειτούργησε τόσο θετικά όσο και αρνητικά. Θετικά γιατί τα μέσα, τόσο δημόσια όσο και ιδιωτικοί σταθμοί, προέβαλλαν συνεχώς αναφορές και υποδείξεις

επιστημόνων για τη σωστή κατεύθυνση του πληθυσμού και προγράμματα υπεύθυνα με επιστημονική και ερευνητική τεκμηρίωση. Αρνητικά γιατί μέσα σε αυτές τις συνθήκες εμπλέκονταν τα μέσα κοινωνικής δικτύωσης στα οποία είχαν λόγο άνθρωποι ανειδίκευτοι, χωρίς γνώση, που παραπλανούσαν και πολλές φορές έδιναν επικίνδυνες συμβουλές. Οι άνθρωποι που παρασύρονταν, μαθαίνοντας για ξαφνικούς θανάτους και απρόσμενα περιστατικά, προέβαιναν σε ανησυχητικές ενέργειες, όπως σε επιθέσεις εναντίον υγειονομικών που βρίσκονταν στο καθήκον. Επίσης, μέσω των social media έγιναν γνωστές οι πεποιθήσεις των ανθρώπων της Αφρικής, όταν μέσα από tweets δήλωναν πως ήλπιζαν μετά την προσβολή Ευρωπαίου ή Αμερικάνου από τον ιό, να δοθεί περισσότερη σημασία και στην Αφρική. Ήταν ένας ξεχασμένος πληθυσμός που δε του δόθηκε η απαιτούμενη προσοχή. Μάλιστα, σε πολλές περιπτώσεις εκτός Αφρικής, οι προερχόμενοι από κει άνθρωποι δέχονταν εξονυχιστικούς ελέγχους για να επιβεβαιωθεί ότι δε νοσούν και συχνά υποβάλλονταν σε αποκλεισμούς. Τα τοπικά μέσα μάλιστα, μετέδιδαν πως τα διεθνή μέσα ενημέρωσης ασχολούνται με τον ιό μόνο σε περιπτώσεις μεγάλης τραγωδίας, ενώ δεν αναφέρονται στα μικρότερα τοπικά επιδημικά φαινόμενα της Αφρικής. Το συμπέρασμα που αναδεικνύεται είναι, πως αν τα δυτικά μέσα μαζικής ενημέρωσης προσπαθούσαν να προβάλλουν πρακτικές προαγωγής υγείας και πρόληψης χωρίς την αφορμή κάποιας επιδημίας ή ιού, θα μπορούσαν να είναι ακόμη πιο αποδοτικά (Yusuf, Yahaya and Qabill, 2015).

4.5 Διατροφικά Σκάνδαλα και ΜΜΕ

Μεγάλα διατροφικά σκάνδαλα έχουν έρθει στο προσκήνιο τα τελευταία χρόνια σε χώρες κυρίως της Ευρωπαϊκής Ένωσης με κοινό παρανομαστή την αύξηση παραγωγής, για να καλυφθούν όσο το δυνατό περισσότερο οι εξαγωγές. Δυστυχώς, η βιομηχανοποίηση των τροφών έχει πάρει πλέον μεγάλες διαστάσεις με αποτέλεσμα να εκλείπουν από το τραπέζι αγνές και υγιεινές τροφές. Ένα από τα τελευταία μεγάλα διατροφικά σκάνδαλα που ξέσπασαν πρόσφατα, ήταν τα μολυσμένα αυγά με ένα δυνατό και επικίνδυνο για την υγεία του ανθρώπου εντομοκτόνο που ονομάζεται φιλπρονίλη (fipronil). Όλα ξεκίνησαν από την Ολλανδία, όταν πτηνοτροφικές μονάδες

εξήγαν αυγά μολυσμένα με το συγκεκριμένο ζιζανιοκτόνο σε πολλές ευρωπαϊκές χώρες, με αποτέλεσμα να σημάνει συναγερμός. Μέχρι κι εκείνη τη στιγμή, η Ολλανδία πραγματοποιούσε ετησίως εξαγωγές πάνω από 400 εκατομμύρια αυγά μόνο στη Γερμανία, αλλά και σε άλλες χώρες της Ευρώπης, όπως η Γαλλία, το Βέλγιο, και αλλού. Τα μέτρα που πάρθηκαν ήταν να αποσυρθούν οι παρτίδες αυγών από τις χώρες που είχαν εισάγει και να κλείσουν οι συγκεκριμένες πτηνοτροφικές μονάδες που παρήγαγαν τα μολυσμένα αυγά. Πολλά εργοστάσια τροφίμων είχαν στην κατοχή τους και χρησιμοποιούσαν τα συγκεκριμένα αυγά με αποτέλεσμα να αποσυρθούν όλα τα τρόφιμα που είχαν παράξει και να ανασταλεί η λειτουργία τους. Τα ΜΜΕ έκαναν συνεχείς αναμεταδόσεις για το θέμα, προβάλλοντας την αναστάτωση τόσο σε κρατικό όσο και σε ευρωπαϊκό επίπεδο και σύντομα πήρε και πολιτικές διαστάσεις, όταν προβλήθηκαν οι δηλώσεις του Υπουργού Γεωργίας του Βελγίου, στις οποίες μεταξύ άλλων ανέφερε ότι το ζήτημα δεν αντιμετωπίστηκε με την σοβαρότητα που έπρεπε από τον Υπουργό της Ολλανδίας. Μάλιστα, πολλοί ήταν εκείνοι που τότε κατηγόρησαν τα ΜΜΕ και τη στάση τους, για συγκάλυψη στους σκοπούς των μεγάλων οικονομικών δυνάμεων, όταν αναπαρήγαγαν την είδηση πως δε δημιουργείται σοβαρό οργανικό πρόβλημα με την κατανάλωση φιπρονίλης, παρά μόνο αν κάποιος καταναλώσει μεγάλη ποσότητα και για μεγάλο χρονικό διάστημα. Πράγματι, ο Παγκόσμιος Οργανισμός Υγείας σε αναφορά του διευκρίνιζε πως δεν υπήρχε κίνδυνος από μικρή κατανάλωση. Παρ'όλα αυτά, οι εντυπώσεις δεν ήταν θετικές, αφού τα μέσα δεν επέκριναν στο βαθμό που θα έπρεπε το πρόβλημα, τονίζοντας πως δεν υπερασπίστηκαν αρκετά την αξία που έχει η προστασία της υγείας (Μυλωνά, 2017).

Αξίζει να αναφερθεί πως το συγκεκριμένο εντομοκτόνο που προαναφέρθηκε είναι ιδιαίτερα επιβλαβές για τα έντομα επικονιαστές. Θεωρήθηκε υπαίτιο για τον αφανισμό μεγάλου αριθμού μελισσών και άλλων εντόμων που δηλητηριάζονταν κάθε φορά που επικονίαζαν. Η σοβαρότητα του προβλήματος ώθησε την Ευρωπαϊκή Ένωση να αποφασίσει τη μείωση της χρήσης του. Τελικά, το fipronil απαγορεύτηκε τον Σεπτέμβριο του 2017 μετά το σκάνδαλο των αυγών και τη γενική αναταραχή που προκλήθηκε (Τσιγαρίδου, 2017).

Ο χώρος της Ευρώπης είχε απασχολήσει και λίγα χρόνια νωρίτερα με άλλο ένα σοβαρό διατροφικό σκάνδαλο που είχε ξεσπάσει συγκεκριμένα το 2013, όταν οι βρετανικές αρχές είχαν

ανακαλύψει κρέας αλόγου ανακατεμένο μέσα σε μοσχαρίσιο κιμά. Η υπόθεση αυτή περιπλέχτηκε ακόμη περισσότερο, καθώς ήταν αναμειγμένες εταιρείες από πολλά κράτη της Ε.Ε. Η νοθεία του βοδινού κρέατος με αλογίσσιου φάνηκε να ξεκινά από τη Ρουμανία, όπου έκει μεταφέρονταν τα άλογα, τα οποία εν ζωή υφίσταντο πειράματα, για να σφαγιαστούν κι έπειτα να γίνει η εξαγωγή του κρέατος τους σε εταιρείες άλλων χωρών που προμήθευαν εργοστάσια παραγωγής έτοιμου φαγητού. Έτσι λοιπόν, άρχισε ένας πυρετώδης έλεγχος του κρέατος που βρισκόταν σε τυποποιημένα και κατεψυγμένα τρόφιμα γαλλικών, βρετανικών, κυπριακών, ιρλανδικών εταιρειών από άλλα κράτη, που προμήθευαν την αγορά με τέτοιου είδους σκευάσματα. Οι υπεύθυνοι που ανέλαβαν την εξάρθρωση αυτή της πολύπλοκης κατάστασης δήλωναν στα μέσα ενημέρωσης, που προέβαλλαν συνεχώς πληροφορίες για τις επιπτώσεις του αλογίσσιου κρέατος στον ανθρώπινο οργανισμό, πως επρόκειτο για ένα πανευρωπαϊκό παράνομο κύκλωμα με σκοπό την αισχροκέρδεια, αφού το εν λόγω κρέας κοστίζει πολύ λιγότερο από το αγελαδινό (Καστρισιανάκη, 2013).

Η υπόθεση αυτή ξεκίνησε, όταν οι αρχές της Γαλλίας έλαβαν ένα ανώνυμο σημείωμα καταδεικνύοντας ως υπαίτιο έναν ιδιοκτήτη κρεοπωλείων και ταυτόχρονα έμπορο αλόγων. Η υπόθεση είδε το φως της δημοσιότητας ένα χρόνο μετά και έκτοτε άρχισε η απόσυρση πάμπολλων τυποποιημένων φαγητών στις χώρες που εμπλέκονταν. Επίσης, η παρανομία της υπόθεσης δε σταμάτησε εκεί, καθώς αναδείχθηκε άλλο ένα μείζον πρόβλημα από τα μέσα. Τα πιστοποιητικά των ζώων ήταν πλαστά και πολλές φορές ανύπαρκτα. Σε αυτό το σημείο προκύπτει το ζήτημα του ανεπαρκούς ελέγχου σε ό,τι αφορά τη διακίνηση των τροφών και ενδείκνυται για έρευνα του τρόπου διεξαγωγής του ακόμη και σήμερα. Ωστόσο, οι αρχές προέβησαν σε συλλήψεις και φυλάκιση των κατηγορουμένων. Πέρα από αρθρογραφίες και αφιερώματα στην υγιεινή διατροφή και τις επιπτώσεις επεξεργασμένων και νοθευμένων τροφίμων στον ανθρώπινο οργανισμό, τα μέσα προέβαλλαν τις έρευνες και τη συνεργασία των ευρωπαϊκών αρχών και τις δηλώσεις των ανωτέρων της Ευρωπαϊκής Επιτροπής που προσπαθούσαν να δώσουν ένα οριστικό τέλος σε αυτή την υπόθεση (Νικολοπούλου, 2013).

Ανατρέχοντας ακόμη πιο πίσω, δε γίνεται να μην αναφερθεί το μεγάλο διατροφικό σκάνδαλο που θορύβησε όλους σε διεθνές επίπεδο στα τέλη του 20^{ου} αιώνα. Πρόκειται για τη

«Σπογγώδη Εγκεφαλοπάθεια των Βορειδών» ή αλλιώς τη λεγόμενη «Νόσο των τρελών αγελάδων». Ήταν μια πρωτοφανής υπόθεση που προκάλεσε μεγάλη αναταραχή και ανασφάλεια σχετικά με την ποιότητα των τροφίμων που φτάνουν στους καταναλωτές. Ο «τόπος του εγκλήματος» ήταν η Μεγάλη Βρετανία, όπου και εντοπίστηκαν πολλά κρούσματα σε αγελάδες, οι οποίες υιοθετούσαν μια αλλόκοτη συμπεριφορά. Αφού τα ζώα νοσούσαν, παρουσίαζαν μια αδικαιολόγητη νευρική κατάσταση και ανησυχία σε συνδυασμό με αδυναμία να σηκωθούν ή να περπατήσουν. Αφότου εμφάνιζε τα συμπτώματα αυτά, το ζώο είχε διάρκεια ζωής έως έξι μήνες. Σε περίπτωση που εξακολουθούσε να βρίσκεται εν ζωή, έπρεπε να υποβληθεί σε ευθανασία λόγω της πολύ κακής του υγείας. Η αιτία αυτού του προβλήματος, όπως διαπιστώθηκε, ήταν η πρόσληψη ζωικής τροφής από τις αγελάδες, κάτι που είναι αντίθετο στη φύση του ζώου, το οποίο είναι αποκλειστικά χορτοφαγικό. Οι απόψεις περί αλόγιστης παρέμβασης του ανθρώπου στη φύση και η εκδίκηση αυτής στον άνθρωπο μέσω των νόσων, ήταν οι επικρατέστερες μεταξύ του ευρύ κοινού αλλά και των ΜΜΕ που προέβαλλαν αυτήν την άποψη κι έδιναν βήμα σε περιβαλλοντικούς φορείς και σωματεία. Έκτοτε, απαγορεύτηκε η χρήση ζωικής ζωοτροφής στις αγελάδες. Όμως, το κακό είχε ήδη γίνει. Οι έρευνες που έγιναν άμεσα, για να ανακαλύψουν τη σύνδεση ή τη μη σύνδεση μεταξύ της συγκεκριμένης νόσου και του ανθρώπου, δεν έφεραν στο φως αποδείξεις που να πιστοποιούν ότι η κατανάλωση μολυσμένου κρέατος βλάπτει σοβαρά τον ανθρώπινο οργανισμό. Ωστόσο, μια λανθασμένη τοποθέτηση της βρετανικής κυβέρνησης σε συνέντευξη τύπου, ήταν αρκετή για να δοθεί η εντύπωση, ότι όσοι είχαν καταναλώσει κρέας από μια νοσούσα αγελάδα, μπορεί να κινδύνευαν. Η λάθος επικοινωνία έφερε αναστάτωση. Λίγο μετά αναπαράχθηκε από τα μέσα ενημέρωσης η περίφημη φωτογραφία μιας αγελάδας με παράξενη συμπεριφορά, η οποία έκανε αμέσως το γύρο του κόσμου και αυτή ήταν η αιτία που χρησιμοποιήθηκε ο χαρακτηρισμός «τρελή» αγελάδα. Το κλίμα αναταραχής και ανασφάλειας ενέτεινε ιδιαίτερα ο βρετανικός Τύπος με τα άρθρα που υιοθετούσε, καθώς η κυβέρνηση απεδείχθη ανεπαρκής στη διαχείριση της επικοινωνίας της κατάστασης. Έτσι, λοιπόν, προκλήθηκε ένα χάος παραφιλολογίας με ανυπόστατα άρθρα, χωρίς να υπάρχει επιστημονική επαλήθευση (Σίμου, 2013).

Όλα τα διατροφικά σκάνδαλα που κατά καιρούς έρχονται στο φως της δημοσιότητας κλονίζουν την εμπιστοσύνη των καταναλωτών προς το σύστημα ελέγχου για τα προϊόντα που φθάνουν στο πιάτο του. Πρέπει να εξεταστεί, δηλαδή, κατά πόσο είναι αξιόπιστο το σύστημα ελέγχου τροφίμων και ζωοτροφών, κατά πόσο ανταποκρίνεται στην αξία της καλής υγείας του καταναλωτή, ποιες αυστηροποιήσεις είναι απαραίτητες να γίνουν και προς ποια κατεύθυνση πρέπει να κινούνται επιχειρήσεις που δραστηριοποιούνται στον τομέα των τροφίμων. Σίγουρα, η καλή συνεργασία μεταξύ των αρμόδιων φορέων και του συνόλου των επιχειρήσεων που απασχολούνται στον τομέα των τροφίμων, μπορεί να πετύχει την ποιότητα και να χτίσει ξανά την εμπιστοσύνη με τους καταναλωτές. Προέχει, λοιπόν, ένα σύστημα ενδεδειγμένου ελέγχου του προϊόντος ήδη από τον πρωτογενή τομέα, μέχρι την αγορά από τον καταναλωτή με αυστηρή παρακολούθηση και κυρώσεις (Τσακμάκη, 2011).

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 5^ο

ΜΕΘΟΔΟΛΟΓΙΑ

5.1 Σκοποί και Στόχοι

Για την εκπόνηση της παρούσας εργασίας εφαρμόστηκε η μέθοδος της συστηματικής βιβλιογραφικής ανασκόπησης, με ενδελεχή μελέτη της σύγχρονης επιστημονικής βιβλιογραφίας, όπως αυτή δημοσιεύεται από το 2011 έως και σήμερα (2022), αναφορικά με την ειδησεογραφία της Υγείας, τη διασπορά ψευδών ειδήσεων και την παραπληροφόρηση για θέματα που αφορούν στην υγεία και τη διασφάλισή της, τον αντίκτυπο που έχουν στο σχεδιασμό και την εφαρμογή ενιαίων προγραμμάτων προαγωγής της Δημόσιας Υγείας, καθώς επίσης διερευνήθηκε ο ρόλος των Μέσων Κοινωνικής Δικτύωσης στην αναπαραγωγή των ψευδών ειδήσεων.

Το κύριο ερευνητικό ερώτημα που επιχειρείται να απαντηθεί μέσα από τη μελέτη της υφιστάμενης βιβλιογραφίας είναι *«Σε ποιο βαθμό και σε τι εύρος η αναπαραγωγή ψευδών ειδήσεων επηρεάζει και παρεμποδίζει την προάσπιση εξίσου της ατομικής και δημόσιας υγείας;»*. Δευτερευόντως, προκύπτουν τα ερωτήματα: i) *«πώς τα Μέσα Κοινωνικής Δικτύωσης τείνουν να διαμορφώνουν την κοινή γνώμη για θέματα υγείας;»* και ii) *«τι μπορεί να γίνει ή να κάνουν οι δημοσιογράφοι υγείας και επαγγελματίες του τομέα, ώστε να αποτραπεί το φαινόμενο της κακής ή της ψευδούς πληροφόρησης;»*.

Δεδομένης της ευρείας αποδοχής που χαίρουν τα Μέσα Κοινωνικής Δικτύωσης από την πλειοψηφία των ανθρώπων, κρίθηκε σκόπιμο το ερευνητικό ενδιαφέρον να εστιάσει στην ευκολία διαμοιρασμού κάθε είδους πληροφοριών μεταξύ αυτών και σχετικών με τις εξελίξεις γύρω από την υγεία, την ανταλλαγή απόψεων για υφιστάμενες ή νέες θεραπευτικές μεθόδους, την έκθεση προσωπικών απόψεων (υπέρ ή κατά) συχνά για ιδιαίτερα «ευαίσθητα» και ειδικά ιατρικά ζητήματα (από φάρμακα και παρενέργειες, μέχρι χειρουργικές επεμβάσεις, εναλλακτικές θεραπείες, βοτανοθεραπεία κ.ά.) και πιο πρόσφατα το δημόσιο διάλογο με

αφορμή την έξαρση της επιδημίας κορονοϊού, όπου παρατηρήθηκε σωρεία ψευδών ειδήσεων και παραπλανητικής ή λανθασμένης πληροφόρησης.

Εστιάζοντας βαθύτερα κατά τη διάρκεια της έρευνας, πέρα από την επίδραση των ψευδών ειδήσεων στην αντίληψη ασθενών και μη, απλών πολιτών αλλά και επαγγελματιών υγείας, αναζητήθηκαν επίσης δημοσιεύσεις με αναφορές σε παραδείγματα ψευδούς πληροφόρησης του κοινού με ταυτόχρονο έλεγχο της πηγής της είδησης, για να διαπιστωθεί εάν πρόκειται για μη σκοπούμενη αναπαραγωγή λανθασμένων πληροφοριών ή εσκεμμένη παραπληροφόρηση, αλλά και εάν γίνονται εύκολα αντιληπτές οι παραπλανητικές ή ψευδείς ειδήσεις.

Επιδιωκόμενος στόχος αυτής της ερευνητικής προσπάθειας αποτελεί η παράθεση προτάσεων ικανών α) να αντιστρέψουν το περιβάλλον παραπληροφόρησης που διαμορφώνεται πριν αυτό παγιωθεί και β) να ανασχέσουν τη δυναμική που φαίνεται να αναπτύσσουν οι ψευδείς ειδήσεις στο ασυνείδητο των κοινωνιών, τροφοδοτώντας άμεσες και έμμεσες απειλές για τη δημόσια υγεία, εντείνοντας το φόβο και την ανησυχία των ανθρώπων και δημιουργώντας μύθους που ανταγωνίζονται την επιστημονική αλήθεια.

5.2 Κριτήρια ένταξης και αποκλεισμού άρθρων και μελετών – χρήση μεθόδου PRISMA

Για τον ορισμό κριτηρίων ένταξης/αποκλεισμού των επιστημονικών άρθρων εφαρμόστηκε η μέθοδος PICOS (Population/πληθυσμός, Intervention/παρέμβαση ή Interest in/θέμα ενδιαφέροντος, Comparison/σύγκριση ή Content/πλαίσιο-περιεχόμενο, Outcome/αποτέλεσμα, και Study design/είδος μελέτης) (Systematic Reviews - Research Guide: Using PICO or PICO), όπως αναλύεται στον πίνακα 5.1, ακολούθως:

Πίνακας 5.1 Κριτήρια επιλογής άρθρων Βιβλιογραφικής Ανασκόπησης

Πληθυσμός:	Γενικός πληθυσμός, ασθενείς ή ευάλωτες σε ασθένεια κοινωνικές ομάδες, επαγγελματίες υγείας (γιατροί, νοσηλευτές/τριες, φροντιστές υγείας, ερευνητές υγείας, φορείς υγείας, εκπαιδευόμενοι ή εκπαιδευτές στην υγεία). Άτομα ηλικίας >18 ετών.
Θέμα ενδιαφέροντος:	Ψευδείς ειδήσεις που αφορούν κάποιο θέμα υγείας (πώς επηρέασε τους δέκτες, δυνατότητα αντίληψης της παραπληροφόρησης, αντιδράσεις).
Σύγκριση/Περιεχόμενο:	Συσχετισμός Μέσων Κοινωνικής Δικτύωσης & Δημόσιας Υγείας. Αναφορά στο είδος του πομπού της πληροφορίας και τον τρόπο διάδοσης της είδησης (κανάλι επικοινωνίας).
Αποτελέσματα:	Αναλυτική παράθεση των αποτελεσμάτων με σαφείς αναφορές των επιπτώσεων (όπου προκύπτουν). Προτάσεις για εξυγίανση της κατάστασης.
Είδος μελέτης:	Συστηματικές βιβλιογραφικές ανασκοπήσεις, ερευνητικές δημοσιεύσεις

Από τα βασικότερα κριτήρια επιλογής ή αποκλεισμού των άρθρων και μελετών που συλλέχθηκαν και μελετήθηκαν, αφενός αποτέλεσε η δυνατότητα προσπέλασης ολόκληρου του ερευνητικού περιεχομένου, αλλά και η δυνατότητα ανάγνωσής τους στην Αγγλική γλώσσα χωρίς να μεσολαβεί μετάφραση από άλλη πρωτότυπη γλώσσα, ώστε να μην αλλοιωθεί το ακριβές νόημα των ερευνητικών συλλογισμών και ευρημάτων.

Πιο αναλυτικά, για να κριθεί μια δημοσίευση ως κατάλληλη να συμπεριληφθεί στην παρούσα εργασία έπρεπε: 1) να αφορά ενήλικες ασθενείς ή επαγγελματίες υγείας, 2) να μελετά τη διασπορά κάποιας ψευδούς είδησης ή περιστατικό παραπληροφόρησης, 3) να αναφέρεται

στον τρόπο διάδοσής της, 4) να καταγράφονται συγκεκριμένα οι επιπτώσεις της παραπληροφόρησης ή της διασποράς ψευδών ειδήσεων είτε στους πολίτες, είτε στη δημόσια υγεία, 5) να είναι γραμμένο στην Αγγλική γλώσσα, 6) να είναι δημοσιευμένο σε επιστημονικό περιοδικό με άμεσα και δωρεάν διαθέσιμο το πλήρες κείμενο 7) η δημοσίευση να έχει γίνει από το 2011 μέχρι σήμερα, και 8) να αποτελεί είτε ερευνητική εργασία ή συστηματική ή απλή βιβλιογραφική ανασκόπηση.

Αντιθέτως, αποκλείστηκαν όσες δημοσιεύσεις: 1) αφορούσαν εγκύους ή ανήλικους ή έφηβους (σε μία μόνο περίπτωση, έφηβοι αποτελούσαν μέρος του γενικού πληθυσμού της έρευνας, οπότε και συμπεριλήφθηκαν), 2) αναφέρονταν γενικά στο ρόλο των Μέσων Κοινωνικής Δικτύωσης και του Διαδικτύου, 3) ανέλυαν την αλληλεπίδραση με εφαρμογές υγείας (health applications), 4) αφορούσε στην ασφάλεια των δεδομένων υγείας μέσω Διαδικτύου, 5) δεν ανέπτυξε επαρκώς τα αποτελέσματα της μελέτης, 6) ήταν γραμμένο σε άλλη γλώσσα εκτός της Αγγλικής, 7) είχε δημοσιευθεί προγενέστερα του 2011, 8) το πλήρες κείμενο ήταν διαθέσιμο επί πληρωμή ή κατόπιν αδειάς, 9) αφορούσε πειραματική έρευνα ή μετα-ανάλυση, 10) δεν ήταν ερευνητικό ή άρθρο ανασκόπησης.

Τέλος, δεν τέθηκαν περιορισμοί ως προς τη χώρα, τη φυλή ή το φύλο.

5.3 Στρατηγική αναζήτησης και αξιολόγηση επιλεξιμότητας

Πραγματοποιήθηκε αναζήτηση στις ηλεκτρονικές βάσεις αποδελτίωσης επιστημονικών δημοσιευμάτων “PubMed”, “Wiley Online Library” και “SagePub” για άρθρα που δημοσιεύτηκαν σε επιστημονικά περιοδικά (είτε κλαδικά, είτε ευρέως ιατρικού περιεχομένου) από την 1η Ιανουαρίου του 2011 μέχρι την 31η Ιουλίου του 2022, χρησιμοποιώντας τους ακόλουθους όρους αναζήτησης στον τίτλο και την περίληψη:

(α) [misinformation OR fake news OR myth* OR disinformation OR rumor* OR false OR
mislead*]

AND

(β) [impact OR effect OR cost* OR benefit* OR improve OR harm OR barrier]

AND

(γ) [online OR social OR media OR news]

AND

(δ) [spread OR propagate* OR share OR communicat* OR broadcast]

AND

(ε) [health OR healthcare OR public health OR disease OR infect* OR virus OR vaccin* OR medicine* OR pill* OR treatment*]

AND

(στ) [nurse* OR health professional OR physician OR doctor* OR hospital OR patient*]

AND

(ε) [adult*]

NOT

(ζ) [children OR adolescent* OR teenage* OR pregnant]

NOT

(η) [meta-analysis OR experimental]

Παράλληλα, μελετήθηκε η παρατιθέμενη βιβλιογραφία για τη διασταύρωση των δεδομένων και την καλύτερη κατανόηση των ισχυρισμών που διατυπώνονται.

Από την αναζήτηση προέκυψαν 642 αποτελέσματα δημοσιεύσεων στο “PubMed”, 218 στο “Wiley” και 2 στο “SagePub” (Πίνακας 5.2). Ταυτοποιήθηκαν και αφαιρέθηκαν οι διπλές αναφορές δημοσιεύσεων, οι οποίες αντιστοιχούν σε 220 καταχωρήσεις που ελέγχθηκαν κατ’αρχάς με βάση τον τίτλο, την περίληψη και τις λέξεις-κλειδιά, ενώ κατόπιν έγινε έλεγχος

ολόκληρου του κειμένου όπου κρίθηκε απαραίτητο. Όλες οι επιλέξιμες δημοσιεύσεις φιλτραρίστηκαν στο PRISMA (Moher et al., 2009) για επαλήθευση της καταλληλότητάς τους.

Πίνακας 5.2 Μέθοδος και όροι αναζήτησης βιβλιογραφίας.

A/A	Βάση δεδομένων	Όροι αναζήτησης	Αποτελέσματα Σύνολο = 862
1	PubMed	[misinformation OR fake news OR myth* OR disinformation OR rumor* OR false OR mislead*] AND [impact OR effect OR cost* OR benefit* OR improve OR harm OR barrier] AND [online OR social OR media OR news] AND [spread OR propagate* OR share OR communicat* OR broadcast] AND [health OR healthcare OR public health OR disease OR infect* OR virus OR vaccin* OR	642

		medicine* OR pill* OR treatment*] AND [nurse* OR health professional OR physician OR doctor* OR hospital OR patient*] AND [adult*] NOT [children OR adolescent* OR teenage* OR pregnant] NOT [meta-analysis OR experimental] Φίλτρα: Free full text, Systematic Review, Humans, English, Male, Female, MEDLINE, Adult: 19+ years Από: 01/01/2011 – 31/07/2022	

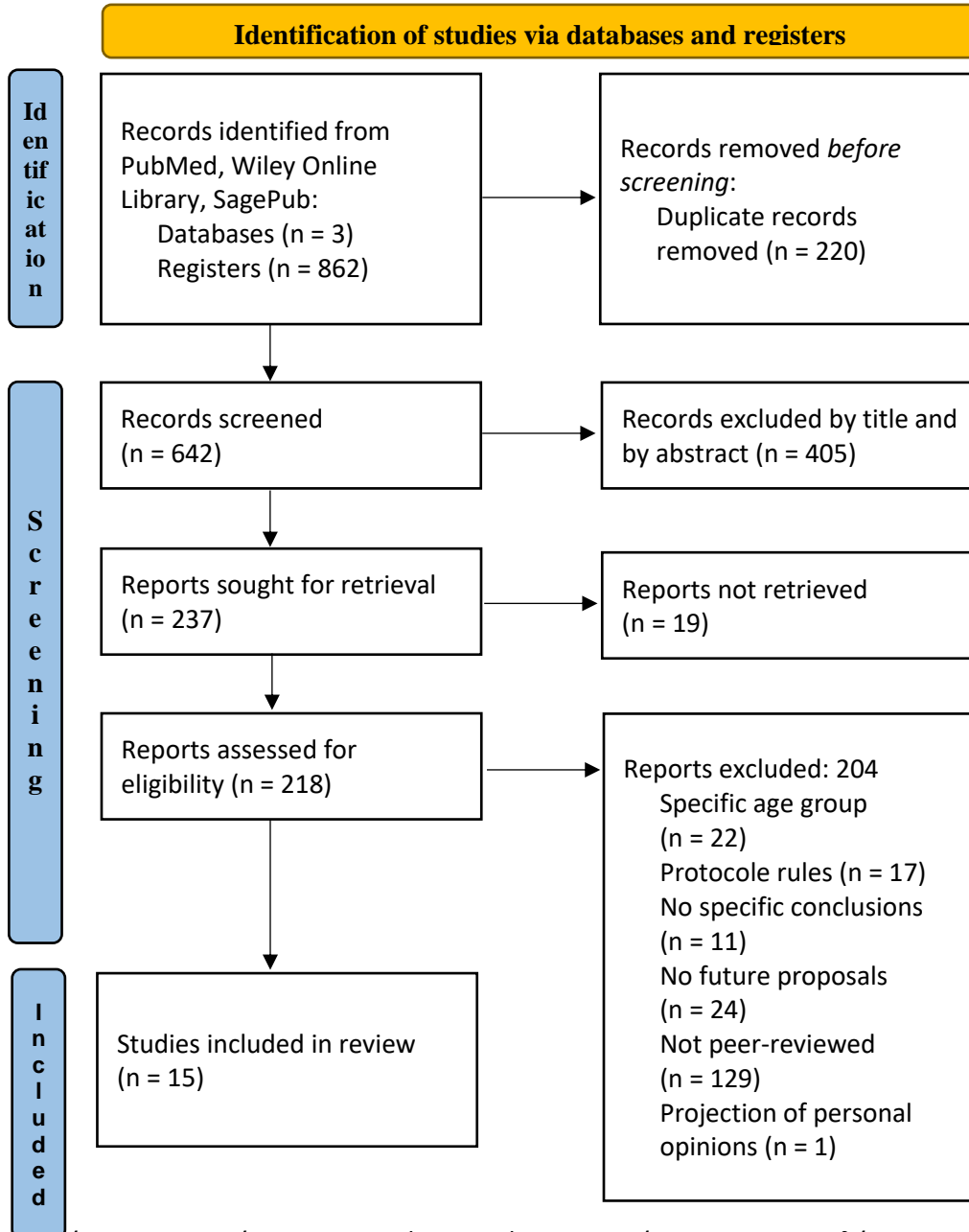
2	Wiley Online Library	[misinformation OR fake news OR myth* OR disinformation OR rumor* OR false OR mislead*] AND [impact OR effect OR cost* OR benefit* OR improve OR harm OR barrier] AND [online OR social OR media OR news] AND [spread OR propagate* OR share OR communicat* OR broadcast] AND [health OR healthcare OR public health OR disease OR infect* OR virus OR vaccin* OR medicine* OR pill* OR treatment*] AND [nurse* OR health professional OR physician OR doctor*]	218

		OR hospital OR patient*] AND [adult*] NOT [children OR adolescent* OR teenage* OR pregnant] NOT [meta-analysis OR experimental] Φίλτρα: Journals, Open Access Content, Health and Healthcare Από: 2011 – 2022.	
3	SagePub	Φίλτρα: Only content I have full access to. Από: Ιανουάριος 2011 έως Ιούλιος 2022.	2

Από την ηλεκτρονική αναζήτηση προέκυψαν 862 άρθρα, τα οποία μεταφορτώθηκαν στο δωρεάν λογισμικό εργαλείο Systematic Review Accelerator (SRA) (Clark et al., 2020), ώστε

ελεγχθούν οι επαναλαμβανόμενες βιβλιογραφικές αναφορές και να αφαιρεθούν. Στη συνέχεια τα υπόλοιπα ελέγχθηκαν βάσει του τίτλου και της περίληψής τους για να διαπιστωθεί εάν συμφωνούν με τα κριτήρια επιλογής. Έτσι, αφαιρέθηκαν 405 άρθρα και απέμειναν 237 για διαλογή. Από αυτά, απορρίφθηκαν 19 ως μη σχετικά και έμειναν 218 άρθρα για ανάγνωση του πλήρους κειμένου τους, ώστε να ελεγχθούν ως προς την καταλληλότητά τους να συμπεριληφθούν. Από τον έλεγχο αυτό προέκυψαν 15 άρθρα για ένταξη στην παρούσα εργασία. Επιπλέον, τόσο με τη χρήση του εργαλείου SRA, όσο και με τη μη αυτόματη αναζήτηση, ερευνήθηκαν περαιτέρω οι βιβλιογραφικές αναφορές και των 15 αυτών άρθρων, όπως και όσα άρθρα έμοιαζαν (similar to ή related to) με αυτά αλλά και τα άρθρα, στα οποία αναφέρονται ως βιβλιογραφία, χωρίς ωστόσο να προκύψουν επιπλέον εργασίες (Γράφημα 2.1. PRISMA 2020 Διάγραμμα ροής).

Σχήμα 5.1 PRISMA 2020 – Διάγραμμα ροής.

Το διάγραμμα Ροής PRISMA (Σχ. 5.1) αποτυπώνει τα αποτελέσματα της διαδικασίας συμπερίληψης/αποκλεισμού.

5.4 Εξαγωγή δεδομένων

Για τις 15 μελέτες που συμπεριλαμβάνονται, αναλύθηκαν τα ακόλουθα στοιχεία στα πλήρη κείμενα:

- (i) τα θέματα και ευρήματα που σχετίζονται με την υγεία
- (ii) το θεωρητικό πλαίσιο (εάν υπάρχει) και τους κλάδους που αφορά
- (iii) ο σχεδιασμός μελέτης

Σχήμα 6.1 Λίστα Ελέγχου Περιλήψεων (Abstract Checklist PRISMA)

Section and Topic	Item #	Checklist item	Reported (Yes/No)
TITLE			
Title	1	Identify the report as a systematic review.	Yes
BACKGROUND			
Objectives	2	Provide an explicit statement of the main objective(s) or question(s) the review addresses.	Yes
METHODS			
Eligibility criteria	3	Specify the inclusion and exclusion criteria for the review.	Yes
Information sources	4	Specify the information sources (e.g. databases, registers) used to identify studies and the date when each was last searched.	Yes
Risk of bias	5	Specify the methods used to assess risk of bias in the included studies.	Yes
Synthesis of results	6	Specify the methods used to present and synthesise results.	Yes
RESULTS			
Included studies	7	Give the total number of included studies and participants and summarise relevant characteristics of studies.	N/A (ο αριθμός των συμμετεχόντων δεν αναφέρεται)
Synthesis of results	8	Present results for main outcomes, preferably indicating the number of included studies and participants for each. If meta-analysis was done, report the summary estimate and confidence/credible interval. If comparing groups, indicate the direction of the effect (i.e. which group is favoured).	Yes
DISCUSSION			
Limitations of evidence	9	Provide a brief summary of the limitations of the evidence included in the review (e.g. study risk of bias, inconsistency and imprecision).	Yes
Interpretation	10	Provide a general interpretation of the results and important implications.	Yes
OTHER			
Funding	11	Specify the primary source of funding for the review.	N/A
Registration	12	Provide the register name and registration number.	No

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 6°

ΑΠΟΤΕΛΕΣΜΑΤΑ

Για τους σκοπούς της εργασίας μελετήθηκαν 15 δημοσιεύσεις που προέκυψαν από αναζήτηση στο “PubMed”, “Wiley Online Library” και “SagePub”. Με την παράθεση των αποτελεσμάτων τους γίνεται προσπάθεια να απαντηθούν τα αρχικά ερευνητικά ερωτήματα που τέθηκαν νωρίτερα, μέσα από μια κατά το δυνατόν πιο σφαιρική προσέγγιση. Η παρουσίαση ενός τέτοιου ζητήματος με διακριτές κοινωνικές προεκτάσεις, αναπόφευκτα θα γεννήσει νέα ερωτήματα και την ανάγκη περαιτέρω έρευνας για την έμπνευση και εφαρμογή αποτελεσματικών λύσεων.

Συγκεντρωτικός πίνακας των άρθρων που συμπεριλήφθηκαν.

Συγγραφείς (Τίτλος, Δημοσίευση , Χώρα)	Σκοποί-Στόχοι	Τύπος εργασίας- Μέθοδος, Θέμα, Πληθυσμός	Συμπεριλαμβανόμενα άρθρα/εργασίες, Κύρια αποτελέσματα/Συμπεράσ ματα	Προτάσεις
<u>Bin Naeem S., Bhatti R. & Khan A. (2020)</u>	Προσδιορισμός των τύπων και των πηγών παραπληροφόρηση ς για τον COVID-19.	Ανάλυση περιεχομένου βάσει επιλεγμένων όρων για τη διαπίστωση μοτίβων, με εφαρμογή της τεχνική της ανάλυσης εγγύτητας.	Εντοπίστηκαν 1225 ψευδείς ειδήσεις που δημοσιεύθηκαν στην αγγλική γλώσσα μεταξύ 1ης Ιανουαρίου 2020 και 30 Απριλίου 2020. Από τις 1225 ψευδείς ειδήσεις που αναλύθηκαν, τα μέσα κοινωνικής δικτύωσης αντιπροσώπευαν τη	Εκπαίδευση των ανθρώπων πώς να διαπιστώνουν και να αναγνωρίζουν ιστορίες ψευδών ειδήσεων. Ο τερματισμός στην ανοχή των ψευδοεπιστημών υγείας.

An exploration of how fake news is taking over social media and putting public health at risk <i>Health Information & Libraries Journal</i> Πακιστάν		Εξερεύνηση του τρόπου με τον οποίο οι ψεύτικες ειδήσεις κυριαρχούν στα μέσα κοινωνικής δικτύωσης και θέτουν σε κίνδυνο τη δημόσια υγεία Πληθυσμός χωρίς περιορισμούς.	διάδοση των μισών (619, 50,5%) των ιστοριών σχετικά με τον COVID-19. Η ροή ψευδών ειδήσεων έφτασε στο αποκορύφωμά της τον Μάρτιο (582 (47,5%) ψευδείς ειδήσεις απομυθοποιήθηκαν από ελεγκτές γεγονότων μόλις τον Μάρτιο σε σύγκριση με 190 (15,5%) ειδήσεις τον Φεβρουάριο και 391 (31,9%) τον Απρίλιο). Αποκαλύφθηκαν τρεις συνήθεις τύποι παραπληροφόρησης σχετικά με το COVID-19: ψευδείς ισχυρισμοί, θεωρίες συνωμοσίας και ψευδοεπιστημονικές θεραπείες υγείας. Όροι, όπως «Γουχάν», «πρόεδρος» και «νερό» ήταν οι πιο συχνά εμφανιζόμενοι όροι, υποδεικνύοντας τις υψηλότερες συνημφορίες αυτών των όρων σε ιστορίες ψευδών ειδήσεων, καθώς επίσης αυτοί οι όροι συμπεριλήφθηκαν σε θεωρίες συνωμοσίας.	Τροφοδότηση του κοινού με ακριβείς πληροφορίες.
<u>Zanatta ET, Wanderley GPM, Branco</u>	Η αξιολόγηση της αναζήτησης πληροφοριών για	Περιγραφική διατομεακή μελέτη με διανομή	Το Διαδίκτυο ήταν το δεύτερο πιο συχνά χρησιμοποιούμενο μέσο	Απαιτούνται συντονισμένες ενέργειες μεταξύ

<u>IK, Pereira D, Kato LH, Maluf EMCP. (2021)</u> Fake news: the impact of the internet on population health. <i>Revista da Associação Médica Brasileira (RAMB)</i> Βραζιλία	την υγεία στο Διαδίκτυο και ο προσδιορισμός της συχνότητας και τα κύρια μέσα διάδοσης ψεύτικων ειδήσεων για την υγεία.	ψηφιακών ερωτηματολογίων σε πλατφόρμες μέσων κοινωνικής δικτύωσης με τη χρήση της τεχνικής χιονόμπαλας (2019). Ο αντίκτυπος του διαδικτύου στην υγεία του πληθυσμού με γνώμονα τη διασπορά ψευδών ειδήσεων. Πληθυσμός χωρίς περιορισμούς.	αναζήτησης πληροφοριών υγείας. Από τους 1.195 ερωτηθέντες, το 53% είχε ακολουθήσει την καθοδήγηση του Διαδικτύου, χωρίς να συμβουλευτεί έναν επαγγελματία υγείας, γεγονός που παρατηρήθηκε ιδιαίτερα σε νέους και άτομα με χαμηλό μορφωτικό επίπεδο ($p < 0,05$). Οι πηγές πληροφόρησης που χρησιμοποιήθηκαν περισσότερο για να απαντηθούν ερωτήσεις σχετικά με την υγεία ήταν ένας γιατρός (78%) και το Google (51%), με τις αναζητήσεις που χρησιμοποίησαν το τελευταίο να κυριαρχούν μεταξύ των νεότερων ηλικιακών ομάδων ($p < 0,05$). Μεγάλο μέρος του δείγματος (89,4%) έγινε αποδέκτης ψευδών ειδήσεων, με κυριότερα κανάλια πληροφόρησης το Facebook και το WhatsApp. Μόνο το 9,5% των συμμετεχόντων και μόνο το 16,4% των	των επαγγελματιών υγείας, των κυβερνήσεων, των ελεγκτών στοιχείων και των πλατφορμών κοινωνικής δικτύωσης. Η επένδυση σε εκστρατείες εκπαίδευσης στα μέσα ενημέρωσης και ευαισθητοποίησης σχετικά με τις ψεύτικες ειδήσεις. Μείωση της προτεραιότητας των ιστότοπων που αποτελούν πηγές ψευδών ειδήσεων από τις μηχανές αναζήτησης, για τον περιορισμό των προβολών αυτών των δημοσιεύσεων.

			επαγγελματιών υγείας γνώριζαν για την ενέργεια του Υπουργείου Υγείας (2018) για την καταπολέμηση των ψεύτικων ειδήσεων.	
<u>Montagni I, Ouazzani-Touhami K, Mebarki A, Texier N, Schüeck S, Tzourio C; CONFINS group. (2021)</u> Acceptance of a Covid-19 vaccine is associated with ability to detect fake news and health literacy. <i>Journal of Public Health (Oxford).</i> Γαλλία	Διερεύνηση του συσχετισμού μεταξύ της πρόθεσης εμβολιασμού κατά του SARS-CoV-2 και της ικανότητας ανίχνευσης ψεύτικων ειδήσεων σχετικά με τον Covid-19 καθώς και του αλφαριθμητισμού για την υγεία σε ένα δείγμα ενηλίκων Γάλλων.	Προοπτική διαδικτυακή μελέτη κοόρτης (Απρίλιος-Μάιος 2020). Διερεύνηση του αντίκτυπο του Covid-19 και του lockdown στην υγεία και την ευημερία των Γάλλων ενηλίκων. Η αποδοχή ενός εμβολίου Covid-19 σχετίζεται με την ικανότητα ανίχνευσης ψεύτικων ειδήσεων και τον αλφαριθμητισμό της υγείας. Πληθυσμός ηλικίας από 18 και άνω, με ικανότητα ανάγνωσης και κατανόησης της Γαλλικής γλώσσας, περιορισμό κατά τη στιγμή της συμπερίληψης και η μη δήλωση «άλλο» για τη	Η πρόθεση εμβολιασμού συνδέθηκε με συμφωνία με τις ψευδείς ειδήσεις. Ο δισταγμός έναντι του εμβολιασμού συσχετίστηκε σημαντικά με τα χαμηλά επίπεδα παιδείας γύρω από τα θέματα της Υγείας. Δεν υπήρξε αλληλεπίδραση μεταξύ της ικανότητας ανίχνευσης ψεύτικων ειδήσεων και του αλφαριθμητισμού της Υγείας, όμως και οι δύο μεταβλητές συσχετίστηκαν με την αποδοχή ενός εμβολίου κατά του SARS-CoV-2. Ο αλφαριθμητισμός της Υγείας δε διαδραμάτισε κανένα ενδιάμεσο ρόλο. Η διαστρωμάτωση των αποτελεσμάτων του δεύτερου μοντέλου επιβεβαίωσε ότι η κακή παιδεία σε θέματα Υγείας και η αδυναμία ανίχνευσης ψεύτικων ειδήσεων σχετίζονταν	Για την προώθηση της αποδοχής ενός εμβολίου κατά του SARS-CoV-2, συνιστάται να αυξηθεί η ικανότητα των ατόμων να εντοπίζουν τις ψεύτικες ειδήσεις και να γνωρίζουν για την Υγεία μέσω προγραμμάτων εκπαίδευσης και επικοινωνίας. Οι στρατηγικές επικοινωνίας για τα εμβόλια θα πρέπει να υποστηρίζουν τον εντοπισμό ψεύτικων ειδήσεων και να προάγουν τον αλφαριθμητισμό στον τομέα της υγείας στο κοινό-στόχο: η συνεπής επικοινωνία από τα ιδρύματα είναι ζωτικής σημασίας για την οικοδόμηση της εμπιστοσύνης του κοινού στα

		μεταβλητή του φύλου (συνολικά 1647 συμμετέχοντες).	εξίσου με διστακτικότητα ή άρνηση εμβολιασμού.	προγράμματα εμβολιασμού.
<u>Barreto MDS, Caram CDS, Dos Santos JLG, de Souza RR, Goes HLF, Marcon SS. (2021)</u> Fake news about the COVID-19 pandemic: perception of health professionals and their families. Revista da Escola de Enfermagem da USP. Βραζιλία	Η διατύπωση της αντίληψης των επαγγελματιών υγείας και των οικογενειών τους σχετικά με τις ψευδείς ειδήσεις που αφορούν στην πανδημία COVID-19.	Περιγραφική-διερευνητική μελέτη με ποιοτική προσέγγιση (Αύγουστος-Οκτώβριος 2020). Η αντίληψη των επαγγελματιών υγείας και των οικογενειών τους σχετικά με τις ψεύτικες ειδήσεις για την πανδημία COVID-19. Για τη συλλογή των δεδομένων έγιναν ηχογραφημένες συνεντεύξεις (διά ζώσης ή τηλεφωνικά), με ερωτήσεις που αφορούσαν αφενός κοινωνικοδημογραφικά ζητήματα για τον χαρακτηρισμό του πληθυσμού, αφετέρου την αντίληψη των ψευδών ειδήσεων που σχετίζονται με την πανδημία COVID-19 και ενέργειες που θα μπορούσαν να	Οι ψεύτικες ειδήσεις έγιναν αντιληπτές από τους επαγγελματίες και τα μέλη της οικογένειας ως μια ευρέως διαδεδομένη πραγματικότητα στην κοινωνία και στην παρούσα εποχή, ως αποτέλεσμα της ψηφιακής και τεχνολογικής εποχής και της ευκολίας διάδοσης πληροφοριών. Πτυχές εγγενείς στο πολιτιστικό, κοινωνικοοικονομικό, πολιτικό και εκπαιδευτικό πλαίσιο στο οποίο ζουν οι άνθρωποι παρεμβαίνουν στο αν πιστεύουν ή όχι στις ψεύτικες ειδήσεις για την πανδημία. Μεταξύ των επιβλαβών συνεπειών των ψεύτικων ειδήσεων είναι η αύξηση της παραπληροφόρησης και η δυσκολία των πολιτών να κατανοήσουν και να διευκρινίσουν ζητήματα που σχετίζονται με την πρόληψη, τη θεραπεία και την αντιμετώπιση της πανδημίας COVID-19.	Καλύτερος έλεγχος από το κράτος για τη διάδοση ψευδών ειδήσεων, συμπεριλαμβανομένης της τιμωρίας για όσους τις δημιουργούν και τις μοιράζονται. Ενθάρρυνση της καταγγελίας περιστατικών ψευδών ειδήσεων. Η ευαισθητοποίηση του πληθυσμού σχετικά με τους κινδύνους των ψευδών ειδήσεων για την ατομική και συλλογική υγεία με τη χρήση των παραδοσιακών και ψηφιακών μέσων, συμπεριλαμβανομένων των επαγγελματιών υγείας των Δήμων. Η ατομική αναζήτηση αξιόπιστων πληροφοριών, με βάση έρευνες και αναγνώσεις από πηγές που

		ελαχιστοποιήσουν αυτήν την κατάσταση. Συμμετείχαν είκοσι οκτώ άτομα, ηλικίας από 18 ετών και άνω, μεταξύ των οποίων επτά γιατροί, επτά νοσοκόμες που εργάζονταν στην άμεση βοήθεια προς τους ασθενείς, κατά τη διάρκεια της πανδημίας COVID-19 και 14 μέλη της οικογένειας που υποδείχθηκαν από τους επαγγελματίες υγείας και διέμεναν μαζί τους στο ίδιο νοικοκυριό.	Μεταξύ των συνεπειών των ψευδών ειδήσεων είναι η αυτοθεραπεία των ανθρώπων, με φάρμακα χωρίς στοιχεία αποτελεσματικότητας για την πρόληψη ή τη θεραπεία του COVID-19. Απαιτείται αρκετός χρόνος για αναζήτηση σε αξιόπιστες πηγές, για τη διασταύρωση των πληροφοριών που λαμβάνονται, για να διευκρινιστούν πιθανές αμφιβολίες. Η κοινοποίηση ψευδών ειδήσεων παρεμβαίνει στη σχέση του ασθενούς με τον επαγγελματία. Οι ψευδείς ειδήσεις έχουν αρνητικό αντίκτυπο στην ατομική και συλλογική σφαίρα, καθώς αυτές οι ειδήσεις έχουν τη δυνατότητα να δημιουργήσουν φόβο και άγχος στον πληθυσμό ή να κάνουν τους περισσότερους ανθρώπους να μην πιστεύουν στα μέτρα προστασίας.	θεωρούνται αξιόπιστες ή με βάση την αναζήτηση διευκρίνισης αμφιβολιών από επαγγελματίες υγείας.
<u>Rocha YM,</u> <u>de Moura</u> <u>GA,</u> <u>Desidério</u>	Η αξιολόγηση του αντικτύπου των μέσων κοινωνικής δικτύωσης στη	Συστηματική βιβλιογραφική ανασκόπηση	Παρατηρήθηκε ότι ο πληθυσμός ήταν πιο	Αναζήτηση υποστήριξης και συζήτηση για πιθανές ενέργειες που θα μπορούσαν

<u>GA, de Oliveira CH, Lourenço FD, de Figueiredo Nicolete LD. (2021)</u> The impact of fake news on social media and its influence on health during the COVID-19 pandemic: a systematic review. <i>Z Gesundh Wiss</i> Γερμανία	διάδοση της γνώσης που αφορά την πανδημία και τις επιπτώσεις τους στην υγεία.	(Ιανουάριος 2020-Μάιος 2021). Ο αντίκτυπος των ψεύτικων ειδήσεων στα μέσα κοινωνικής δικτύωσης και η επίδρασή τους στην υγεία κατά τη διάρκεια της πανδημίας COVID-19. Συμπεριλήφθηκαν πλήρη άρθρα 14 διατομεακών μελετών κοόρτης ή κλινικών ιατρών που αντιμετώπισαν τον αντίκτυπο των ψευδών ειδήσεων σε ασθενείς και επαγγελματίες υγείας σε όλο τον κόσμο, γραμμένα στην Αγγλική, Πορτογαλική ή Ισπανική γλώσσα. Συμμετείχαν ενήλικες ηλικίας 18 και άνω (κυρίως μεταξύ 18-60 ετών).	επιρρεπής σε καταστάσεις φόβου. Ένα ποσοστό των ασθενών που ανέφεραν ότι φοβούνται λόγω της επιρροής των ψευδών ειδήσεων, ανέφεραν ότι είχαν σύγχυση ως προς την ακρίβεια αυτών των μεταδιδόμενων πληροφοριών. Αυτή η κατάσταση φόβου και σύγχυσης μπορεί να οδηγήσει στην εμφάνιση πανικού. Το σύνολο των αντιληπτικών πτυχών στις ψευδείς ειδήσεις μπορεί να οδηγήσει σε πιο ήπια συμπτώματα όπως κόπωση, στρες, αϋπνία και θυμό. Εκτός από τα ηπιότερα συμπτώματα που είναι εγγενή σε μια κατάσταση σύγχυσης σε σχέση με την αντιληπτή παραπληροφόρηση που μεταδίδεται, υπάρχει πιθανότητα πιο περίπλοκης συμπτωματολογίας με αύξηση του αριθμού των ασθενών με άγχος. Οι ασθενείς έχουν επίσης αναφέρει ότι πλήττονται από κατάθλιψη	να κάνουν οι αρχές ή οι δημόσιες υπηρεσίες για να μετριάσουν τη διάδοση θεωριών συνωμοσίας και να ενθαρρύνουν τους χρήστες να επισημαίνουν ακατάλληλο περιεχόμενο σε εταιρείες μέσων κοινωνικής δικτύωσης.

			σχετιζόμενη με τις ψευδείς ειδήσεις. Άτομα άνω των 76 ετών ήταν πιο επιρρεπή στο να επηρεαστούν από ψεύτικες ειδήσεις καθώς και να διαδώσουν αυτές τις πληροφορίες. Το κοινωνικό δίκτυο Facebook είχε τη μεγαλύτερη συμμετοχή στις επιλεγμένες μελέτες, ακολουθούμενο από το Youtube και το WhatsApp. Ο πολλαπλασιασμός των ψευδών ειδήσεων έχει συνέπειες για τη δημόσια υγεία επειδή τροφοδοτεί τον πανικό μεταξύ των ανθρώπων και δυσφημεί την επιστημονική κοινότητα στα μάτια της κοινής γνώμης. Η βαθμολογία άγχους και κατάθλιψης σχετίζεται με την ειδησεογραφική πληροφόρηση από τα παραδοσιακά μέσα ενημέρωσης, καταδεικνύοντας επικράτηση των συμπτωμάτων κατάθλιψης και μεγαλύτερη αντιληπτή ευαλωτότητα, που	

			συνεπάγεται μεγάλο ψυχολογικό αντίκτυπο. Η παραπληροφόρηση που τροφοδοτείται από φήμες και θεωρίες συνωμοσίας οδήγησε σε σωματική παρενόχληση και βίαιες επιθέσεις εναντίον επαγγελματιών υγείας και ατόμων ασιατικής καταγωγής στο 28% των αποτελεσμάτων.	
<u>De Souza Prado, R., Ribeiro Da Silva, T. M., Matozinhos, F. P., Trape, C. A., & Frugoli, A. G. (2021)</u> Vaccine fake news: an analysis under the World Health Organization 's 3Cs model. <i>Revista da Escola de</i>	Ανάλυση των ψεύτικων ειδήσεων για ανοσοβιολογικά χρησιμοποιώντας ως αναφορά τον διαταγμό εμβολίων στο μοντέλο 3Cs του Παγκόσμιου Οργανισμού Υγείας (εμπιστοσύνη, εφησυχασμός και ευκολία).	Διερευνητική ποιοτική έρευνα με ανάλυση περιεχομένου. Ανάλυση των ψεύτικων ειδήσεων που αφορούν στα εμβόλια, σύμφωνα με το μοντέλο 3Cs του Παγκόσμιου Οργανισμού Υγείας. Αναλύθηκαν 20 ψευδείς ειδήσεις που σχετίζονται με ανοσοβιολογικά, με το 55% να δημοσιεύτηκε το 2018 και το 63% να σχετίζεται με το εμβόλιο για τον κίτρινο πυρετό, στην Αγγλική και Πορτογαλική γλώσσα.	Οι ψευδείς ειδήσεις έχουν τη δυνατότητα να προκαλέσουν διστακτικότητα έναντι του εμβολιασμού με βάση το μοντέλο 3Cs. Από την ανάλυση των αποτελεσμάτων, έχουν προκύψει δύο εμπειρικές κατηγορίες: Τα ανοσοβιολογικά έχουν πιθανό κίνδυνο θανάτου/συνέχειας. Τα ανοσοβιολογικά είναι αναποτελεσματικά. Η έντονη διάδοση ψευδών ειδήσεων που σχετίζονται με το εμβόλιο για τον κίτρινο πυρετό αντιστοιχεί στην περίοδο της μεγαλύτερης επιδημίας άγριας ασθένειας στη Βραζιλία, από τον Ιούλιο	Είναι απαραίτητο να επανεξεταστούν οι επικοινωνιακές πρακτικές υγείας που δεν υποτιμούν τις ασυμμετρίες και τις ανισότητες που χαρακτηρίζουν την άνηση βραζιλιάνικη κοινωνία. Λαμβάνοντας υπόψη ότι η νοσηλευτική είναι το μεγαλύτερο εργατικό δυναμικό στις αίθουσες εμβολιασμών, υπάρχει ανάγκη για δέσμευση επαγγελματιών ως ενεργό όχημα αληθινής πληροφόρησης σε ανοσοβιολογικά για τον πληθυσμό.

<i>Enfermagem da USP.</i> Βραζιλία		Γενικός πληθυσμός,	του 2017 έως τον Ιούνιο του 2018. Οι περισσότεροι Βραζιλιάνοι χρησιμοποιούν τα κοινωνικά δίκτυα και τις εφαρμογές ανταλλαγής μηνυμάτων ως την κύρια πηγή πληροφοριών σχετικά με τα εμβόλια, λαμβάνοντας περισσότερες αρνητικές πληροφορίες σχετικά με τα εμβόλια, γεγονός που εντείνει την ανασφάλειά τους έναντι του εμβολιασμού. Αντίθετα, όσοι χρησιμοποιούν αξιόπιστες πηγές και επαγγελματίες υγείας για πληροφορίες είναι καλύτερα σε θέση να εντοπίσουν ψευδείς πληροφορίες σχετικά με τα εμβόλια ή να αισθάνονται πιο ασφαλείς. Μια πιλοτική μελέτη εξέτασε τη διστακτικότητα έναντι του εμβολίου σε δεκατρείς χώρες και τόνισε ζητήματα που σχετίζονται με την εμπιστοσύνη σε έξι χώρες και τη συμμόρφωση και τη σκοπιμότητα σε τέσσερις και έξι χώρες, αντίστοιχα. Μόνο δύο χώρες ανέφεραν ότι ο δισταγμός έναντι του εμβολιασμού	

			αποτελούσε σοβαρή απειλή για το πρόγραμμα εμβολιασμού.	
<u>Lavorgna L, De Stefano M, Sparaco M, Moccia M, Abbadessa G, Montella P, Buonanno D, Esposito S, Clerico M, Cenci C, Trojsi F, Lanzillo R, Rosa L, Morra VB, Ippolito D, Maniscalco G, Bisecco A, Tedeschi G, Bonavita S. (2018)</u> Fake news, influencers and health-related professional participation on the Web: A pilot study on a social-network of people with Multiple Sclerosis.	Έλεγχος σε μια ιατρικά εποπτευόμενη ιταλική διαδικτυακή κοινότητα (SMsocialnetwork.com) που είναι αφιερωμένη σε άτομα με Σκλήρυνση κατά Πλάκας (pwMS), των δημοσιεύσεων που μοιράζονται οι χρήστες και επαλήθευση της αξιοπιστίας του περιεχομένου των αναρτήσεων που κοινοποιούνται από χρήστες που έχουν εντοπιστεί ως Influencers.	Διερευνητική ποιοτική έρευνα με ανάλυση περιεχομένου (Απρίλιος-Ιούνιος 2015). Ψεύτικες ειδήσεις, επιρροές και επαγγελματική συμμετοχή που σχετίζεται με την υγεία στον Ιστό: πιλοτική μελέτη σε ένα κοινωνικό δίκτυο ατόμων με σκλήρυνση κατά πλάκας. Ασθενείς ή άτομα που ενδιαφέρονται να ενημερωθούν σχετικά με την Σκλήρυνση κατά πλάκας.	Οι συμμετέχοντες μπορούσαν να συμπληρώσουν μόνο μία φορά το ερωτηματολόγιο, χωρίς να έχουν πρόσβαση στις απαντήσεις των άλλων συμμετεχόντων. 308 δημοσιεύσεις με αναφορές επιστημονικών και ιατρικών πληροφοριών σχετικά με την Σκλήρυνση κατά πλάκας. Ο εντοπισμός των fake news και των συντακτών τους έχει δείξει ότι οι τελευταίοι δεν διορίζονται ποτέ ως Influencers. Η παρουσία νευρολόγων και ψυχολόγων που επιβλέπουν τη ροή πληροφοριών μπορεί να έχει συμβάλει στη μείωση του κινδύνου διάδοσης ψευδών ειδήσεων και την αποφυγή αυτές να αποκτήσουν έγκυρη σημασία. Οι SMsocialnetwork Influencers ενδέχεται να παρέχουν αξιόπιστες πληροφορίες σχετικά με τη σκλήρυνση κατά πλάκας μοιράζοντας	Στην εποχή του διαδικτύου, φαίνεται ζωτικής σημασίας οι επαγγελματίες υγείας και οι υπηρεσίες δημόσιας υγείας και οι κυβερνητικές υπηρεσίες να παρακολουθούν τα κοινωνικά δίκτυα και τα κανάλια των μέσων μαζικής ενημέρωσης για να αποφύγουν παρανοήσεις και τη διάδοση ψευδών ειδήσεων που σχετίζονται με την υγεία. Το Διαδίκτυο αλλάζει τη σχέση γιατρού-ασθενούς και θα πρέπει να θεωρείται ευκαιρία για να ευαισθητοποιηθούν περισσότερο οι ασθενείς για τη νόσο τους και τη διαχείρισή της. Η διεπιστημονική ομάδα που φροντίζει το pwMS θα πρέπει να

<i>Multiple Sclerosis and Related Disorders</i>			επιστημονικά ορθές πληροφορίες. Τα μέλη της κοινότητας ήταν σε θέση να αναγνωρίσουν τους πιο αξιόπιστους χρήστες.	συγκροτηθεί και να ενημερωθεί για τα πιο πρόσφατα εργαλεία που βασίζονται στο Διαδίκτυο για να ικανοποιήσει την ενεργή συμπεριφορά αναζήτησης πληροφοριών του ρωMS.
<u>Carrieri V, Madio L, Principe F. (2019)</u> Vaccine hesitancy and (fake) news: Quasi-experimental evidence from Italy. <i>Health Economics</i> Ιταλία	Αναζήτηση αιτιολογικών ευρημάτων για τις επιπτώσεις των ψευδών ειδήσεων και της παραπληροφόρησης στα ποσοστά εμβολιασμού.	Μελέτη παλινδρόμησης. Χρησιμοποιήθηκε ένα μοναδικό διαχρονικό σύνολο δεδομένων που καταγράφει περιφερειακά δεδομένα για τα ποσοστά ανοσοποίησης παιδιών στην Ιταλία, σε συνδυασμό με πληροφορίες για την ευρυζωνική κάλυψη από το 2006 έως το 2016. Οιονεί πειραματικά στοιχεία από την Ιταλία σε σχέση με το δισταγμό έναντι του εμβολιασμού και τις ψευδείς ειδήσεις.	Οι ψευδείς ειδήσεις και η παραπληροφόρηση στα μέσα κοινωνικής δικτύωσης συχνά κατηγορούνται ως η αιτία της μείωσης των ποσοστών εμβολιασμού παγκοσμίως. Η αρνητική και σημαντική επίδραση που βρέθηκε περιλαμβάνει όλα τα εμβόλια και οδήγησε τα ποσοστά ανοσοποίησης να φτάσουν κάτω από το κρίσιμο όριο του 95%. Από τα αποτελέσματα επιβεβαιώνεται η θέση ότι η παραπληροφόρηση είναι μια επικίνδυνη αιτία του ζητήματος του δισταγμού έναντι του εμβολιασμού.	-

		Γενικός πληθυσμός της Ιταλίας.		
<u>Tsirintani M. (2021)</u> Fake News and Disinformation in Health Care- Challenges and Technology Tools. <i>Studies in Health Technology and Informatics.</i> Αθήνα	Ορισμός και ανάλυση του φαινομένου των ψευδών ειδήσεων και της παραπληροφόρησης από τα μέσα κοινωνικής δικτύωσης στο οικοσύστημα υγειονομικής περίθαλψης.	Ποιοτική έρευνα. Η συλλογή των δεδομένων έγινε με τη διεξαγωγή ημιδομημένων προσωπικών συνεντεύξεων, που χωρίζονταν σε 5 επιμέρους ενότητες (Σεπτέμβριος 2020). Ψεύτικες ειδήσεις και παραπληροφόρηση στην υγειονομική περίθαλψη- Προκλήσεις και τεχνολογικά εργαλεία. Επαγγελματίες-ειδικοί που ασχολούνται με τα ΜΚΔ.	Σε όλα τα επιστημονικά πεδία όχι μόνο στον τομέα της υγείας, υπάρχει μεγάλη ανάγκη να περιοριστεί αποτελεσματικά η παραπληροφόρηση. Οι ψευδείς ειδήσεις στον τομέα της υγείας δεν είναι εύκολα εντοπίσιμες και διαχειρίσιμες. Η πρόληψη είναι ως επί το πλείστον περιστασιακή στην υγειονομική περίθαλψη και τη δημόσια υγεία, προερχόμενη από αναφορές αναγνωστών. Αυστηρή ποινική μεταχείριση θεωρείται λύση (εμπόδιο αν είναι αποτέλεσμα εγκληματικού λαϊκισμού).	Η ανίχνευση ψευδών ειδήσεων και παραπληροφόρησης είναι εν μέρει αυτοματοποιημένη και οι εταιρείες μέσων κοινωνικής δικτύωσης πρέπει να επενδύσουν περισσότερα για να μειώσουν τις αρνητικές συνέπειες. Θα χρειαστεί μελλοντική έρευνα για να καθοριστούν περισσότερες πτυχές και προκλήσεις σχετικά με τις ψευδείς ειδήσεις και την παραπληροφόρηση, όπως αλλαγές στο νομοθετικό πλαίσιο ως προς τις επιπτώσεις που έχουν οι ψευδείς ειδήσεις σε επιχειρήσεις και κράτη στη διαδικασία λήψης αποφάσεων. Από τεχνική προσέγγιση, η αξιολόγηση των

				υφιστάμενων εργαλείων λογισμικού του Ιστού για την εκπαίδευση, την πρόληψη ή τη διάκριση αυτού του φαινομένου, θα είναι πολύτιμη για τους χρήστες και τους προγραμματιστές λογισμικού.
<u>Tognoni G, Macchia A. (2020)</u> Health as a Human Right: A Fake News in a Post-human World? Development Ιταλία	Η διερεύνηση των επιπτώσεων και του αντικτύπου της εξέλιξης της έννοιας της «υγείας» και των συναφών θεσμών της, από τον ρόλο της ως κύριου δείκτη των θεμελιωδών ανθρωπίνων δικαιωμάτων έως τον χαρακτηρισμό της ως σύστημα ελέγχου νοσημάτων που εξαρτάται από κριτήρια οικονομικής βιωσιμότητας, με επίκεντρο την πανδημία COVID-19.	Συνθετική επισκόπηση. Η υγεία ως ανθρώπινο δικαίωμα: Ψεύτικες ειδήσεις σε έναν μετα-ανθρώπινο κόσμο; Γενικός πληθυσμός χωρίς ηλικιακό περιορισμό, με ομάδα ελέγχου τους πολίτες της Αργεντινής.	Η σχέση μεταξύ της υγείας, των συλλογικών δικαιωμάτων και των συμφερόντων της αγοράς γίνεται όλο και πιο θολή. Μέλη «φιλανθρωπικών» ιδρυμάτων έχουν στενούς δεσμούς με φαρμακευτικές εταιρείες, επομένως πλέουν από το ιδιωτικό συμφέρον στη χάραξη δημόσιας πολιτικής χωρίς περιορισμούς. Οι νόμιμοι και δεσμευτικοί δείκτες των δικαιωμάτων του ανθρώπου και των λαών περιθωριοποιήθηκαν, προς όφελος των αναπτυξιακών μοντέλων και των οικονομικών στρατηγικών, όπου τα αγαθά της αγοράς απέκτησαν την ιδιότητα	Δεν υπάρχουν.

			των ελεύθερων και άθικτων υποκειμένων των νομικών συμβατικών νόμων. Η οικουμενικότητα των δικαιωμάτων του ανθρώπου και των λαών μετατράπηκε σταδιακά σε εξαρτημένη μεταβλητή της οικονομικής βιωσιμότητας και της ατιμωρησίας που χρειάζονταν οι νέες πολιτικές και οικονομικές δυνάμεις, που δραστηριοποιούνται σε εθνικό και διεθνές επίπεδο.	
<u>Mukhtar S. (2020)</u> Psychological health during the coronavirus disease 2019 pandemic outbreak. <i>The International Journal of Social Psychiatry</i>	Αξιολόγηση των προηγούμενων κρουσμάτων COVID-19, με σκοπό την κατανόηση της έκτασης των δυσμενών επιπτώσεων στην ψυχολογική υγεία, τις παρεμβάσεις ψυχολογικής κρίσης και τα σχέδια διαχείρισης της ψυχικής υγείας.	Βιβλιογραφική ανασκόπηση. Η ψυχολογική υγεία κατά τη διάρκεια της πανδημίας της νόσου του κορωνοϊού 2019. Επαγγελματίες υγείας & γενικός πληθυσμός.	Ο COVID-19 οδηγεί σε έντονα ψυχοκοινωνικά ζητήματα και περιλαμβάνει την ψυχική υγεία που σηματοδοτεί μια δευτερεύουσα ανησυχία για την υγεία σε όλο τον κόσμο. Ο τροποποιημένος τρόπος ζωής (απαγόρευση κυκλοφορίας, απομόνωση, κοινωνική απόσταση και καραντίνα), οι-θεωρίες συνωμοσίας, η εσφαλμένη πληροφόρηση και η παραπληροφόρηση σχετικά με την προέλευση, την κλίμακα, τα σημεία, τα συμπτώματα, τη μετάδοση, την πρόληψη	Θα πρέπει να παρέχονται έγκαιρες και έγκαιρες ψυχιατρικές παρεμβάσεις από επαγγελματίες ψυχικής υγείας για την αντιμετώπιση της επιδημίας μολυσματικών ασθενειών υψηλής θνησιμότητας. Οι ψυχολογικές παρεμβάσεις και η ψυχοκοινωνική υποστήριξη θα βελτιώσουν τη δημόσια ψυχική υγεία κατά την

Πακιστάν			και τη θεραπεία, η παγκόσμια κοινωνικοοικονομική κρίση, οι περιορισμοί ταξιδιών, ο έλεγχος κινδύνων στο χώρο εργασίας, η αναβολή και ακύρωση θρησκευτικών, αθλητικών, πολιτιστικών και ψυχαγωγικών εκδηλώσεων, η κατανάλωση υπό πνεύμα πανικού και η αποθησαύριση, τα περιστατικά ρατσισμού, ξενοφοβίας, διακρίσεων, στιγματισμού, η ψυχολογική πίεση υπέρ της παραγωγικότητας, η περιθωριοποίηση και η βία, τα κατάμεστα ιατρικά κέντρα και οι οργανισμοί υγείας και ο γενικός αντίκτυπος στην εκπαίδευση, την πολιτική, την κοινωνία και την οικονομία, τον πολιτισμό, το περιβάλλον και το κλίμα είναι μερικοί από τους παράγοντες κινδύνου που επιδεινώνουν περαιτέρω τα προβλήματα.	έξαρση της πανδημίας COVID-19. Είναι ζωτικής σημασίας να δοθεί έμφαση στην ψυχολογική υγεία και ευεξία (σωματική, οικονομική, κοινωνική, ψυχική, συναισθηματική, ψυχολογική, πνευματική, αναπτυξιακή και ελκυστική δραστηριότητα, ποιότητα ζωής, ικανοποίηση από τη ζωή και ικανοποίηση σε συγκεκριμένο τομέα) του πληθυσμού μέσω προληπτικών ψυχολογικών παρεμβάσεων κατά την πανδημία COVID-19.
<u>Wang Y,</u> <u>McKee M,</u> <u>Torbica A,</u> <u>Stuckler D.</u> <u>(2019)</u>	Μελέτη της δημοσιευμένης βιβλιογραφίας για τη φύση και τους μηχανισμούς με τους οποίους	Συστηματική βιβλιογραφική ανασκόπηση.	Αυξανόμενη τάση στα δημοσιευμένα άρθρα σχετικά με την παραπληροφόρηση που σχετίζεται με την υγεία και τον ρόλο των μέσων	Η μελλοντική έρευνα θα πρέπει να εξετάσει την ευαισθησία διαφορετικών κοινωνικο-

Systematic Literature Review on the Spread of Health-related Misinformation on Social Media. Social Science & Medicine.	διαδίδεται η παραπληροφόρηση .	Συμπεριλήφθηκαν 57 μεθοδολογικά και εμπειρικά άρθρα που δημοσιεύθηκαν μεταξύ 2012 και 2018 για ανάλυση πλήρους κειμένου. Η διάδοση της παραπληροφόρησης που σχετίζεται με την υγεία στα μέσα κοινωνικής δικτύωσης. Πληθυσμός χωρίς περιορισμό.	κοινωνικής δικτύωσης στη διάδοσή της. Τα πιο εκτενώς μελετημένα θέματα που αφορούν παραπληροφόρηση σχετίζονται με τον εμβολιασμό, τον Έμπολα και τον ιό Ζίκα, αν και εμφανίστηκαν και άλλα, όπως η διατροφή, ο καρκίνος, η φθορίωση του νερού και το κάπνισμα. Οι μελέτες υιοθέτησαν θεωρητικά πλαίσια από την ψυχολογία και την επιστήμη των δικτύων, ενώ η ανάλυση συν-παραπομπών αποκάλυψε δυνατότητες για μεγαλύτερη συνεργασία σε όλους τους τομείς. Οι περισσότερες μελέτες χρησιμοποίησαν ανάλυση περιεχομένου, ανάλυση κοινωνικών δικτύων ή πειράματα, βασιζόμενα σε διαφορετικά πειθαρχικά παραδείγματα. Η υπάρχουσα έρευνα διαπιστώνει ότι η παραπληροφόρηση είναι άφθονη στο Διαδίκτυο και είναι συχνά πιο δημοφιλής από τις ακριβείς πληροφορίες.	δημογραφικών ομάδων στην παραπληροφόρηση και να κατανοήσει τον ρόλο των συστημάτων πεποιθήσεων στην πρόθεση διάδοσης παραπληροφόρησης. Χρειάζεται επίσης περαιτέρω διεπιστημονική έρευνα για τον εντοπισμό αποτελεσματικών και προσαρμοσμένων παρεμβάσεων για την αντιμετώπιση της διάδοσης παραπληροφόρησης που σχετίζεται με την υγεία στο διαδίκτυο.

			Οι παράγοντες που δημιουργούν παραπληροφόρηση είναι κυρίως άτομα χωρίς επίσημο ή θεσμικό ρόλο. Οι παραδοσιακές κάθετες στρατηγικές επικοινωνίας για την υγεία διαβρώνονται από την οριζόντια διάχυση μηνυμάτων που μοιάζουν με συνωμοσιολογία. Οι αφηγήσεις παραπληροφόρησης κυριαρχούνται από προσωπικούς, αρνητικούς και γνωμικούς τόνους, οι οποίοι συχνά προκαλούν φόβο, άγχος και δυσπιστία απέναντι στους θεσμούς.	
<u>Apuke OD, Omar B. (2021).</u> Social media affordances and information abundance: Enabling fake news sharing during the COVID-19 health crisis.	Εστιάζει στις δυνατότητες των μέσων κοινωνικής δικτύωσης και στην αφθονία των διαδικτυακών πληροφοριών για την πρόβλεψη της συμπεριφοράς κοινοποίησης ψευδών ειδήσεων μεταξύ των χρηστών των μέσων κοινωνικής δικτύωσης.	Ερευνητική εργασία. Για τη διεξαγωγή της έρευνας μοντελοποιήθηκαν παράγοντες που προβλέπουν την κοινοποίηση ψεύτικων ειδήσεων κατά τη διάρκεια της κρίσης υγείας του COVID-19, χρησιμοποιώντας την προοπτική της θεωρίας της	Η αντίληψη πως «οι ειδήσεις με βρίσκουν», η υπερφόρτωση με πληροφορίες, η εμπιστοσύνη στη διαδικτυακή πληροφόρηση, η αναζήτηση κατάστασης, η αυτοέκφραση και η κοινή χρήση πληροφοριών προέβλεπαν κοινοποίηση ψεύτικων ειδήσεων σχετικά με την πανδημία COVID-19 μεταξύ των χρηστών των μέσων	Προτείνονται στρατηγικές παρέμβασης που ωθούν τους ανθρώπους να είναι δύσπιστοι για τις πληροφορίες που συναντούν στα μέσα κοινωνικής δικτύωσης. Συστήνεται οι μελλοντικοί ερευνητές να προσλάβουν χρήστες μέσων κοινωνικής δικτύωσης από

<i>Health Informatics Journal.</i> Μαλαισία		απόδοσης και του γνωστικού φορτίου. Τα δεδομένα αντλήθηκαν από 385 χρήστες των μέσων κοινωνικής δικτύωσης στη Νιγηρία με τη χρήση Partial Least Squares (PLS) για την ανάλυση των δεδομένων. Προσφορές μέσων κοινωνικής δικτύωσης και αφθονία πληροφοριών: Ενεργοποίηση κοινοποίησης ψεύτικων ειδήσεων κατά τη διάρκεια της κρίσης υγείας COVID-19. Ενήλικες χρήστες social media που διαμένουν στη Νιγηρία.	κοινωνικής δικτύωσης στη Νιγηρία. Μεγαλύτερα αποτελέσματα της αντίληψης και της υπερφόρτωσης πληροφοριών βρέθηκαν στη συμπεριφορά κοινοποίησης ψεύτικων ειδήσεων σε σύγκριση με την εμπιστοσύνη στις διαδικτυακές πληροφορίες, την αναζήτηση κατάστασης, την αυτοέκφραση και την κοινή χρήση πληροφοριών.	άλλες χώρες για την παραγωγή συγκριτικών μελετών. Μια συγκριτική ανάλυση της ανταλλαγής ψευδών ειδήσεων μεταξύ των χωρών θα απέφερε ένα πολύ ενδιαφέρον αποτέλεσμα που θα μπορούσε να βοηθήσει τους υπεύθυνους χάραξης πολιτικής.
<u>Preston S, Anderson A, Robertson DJ, Shephard MP, Huhe N. (2021).</u>	Να αξιολογήσει τις επιπτώσεις της συναισθηματικής νοημοσύνης (IQ) στον εντοπισμό ψευδών ειδήσεων.	Διπλή τυφλή μελέτη περίπτωσης. Ανίχνευση ψεύτικων ειδήσεων στο Facebook: Ο	Στο δείγμα περιλήφθηκαν 87 συμμετέχοντες. Τα άτομα που έχουν υψηλή συναισθηματική νοημοσύνη και έχουν λάβει πανεπιστημιακή	Προτείνονται περαιτέρω διαδρομές εκπαίδευσης και πρωτοβουλίες που θα μπορούσαν να

Detecting fake news on Facebook: The role of emotional intelligence. <i>PLoS One.</i> Ηνωμένο Βασίλειο		ρόλος της συναισθηματικής νοημοσύνης. Άτομα ηλικίας 17-56 ετών, με βασική ή ανώτερη/ανώτατη εκπαίδευση και διαμένουν στο Ηνωμένο Βασίλειο.	εκπαίδευση είναι λιγότερο πιθανό να «υποκύψουν» σε ψεύτικες ειδήσεις σε σχέση με άτομα με χαμηλό IQ βασικής εκπαίδευσης. Ενώ η εργασία ήταν δύσκολη, οι συμμετέχοντες είχαν, κατά μέσο όρο, περισσότερες πιθανότητες να εντοπίσουν τις ψευδείς ειδήσεις. Η εργασία δεν παρήγαγε εφέ δαπέδου ή οροφής και υπήρχε ένα καλό επίπεδο διακύμανσης στην απόδοση ανίχνευσης και στις βαθμολογίες IQ. Οι ατομικές διαφορές στις βαθμολογίες ανίχνευσης ψεύτικων ειδήσεων συσχετίστηκαν με ατομικές διαφορές στη συνολική συναισθηματική νοημοσύνη, με τους συμμετέχοντες που ήταν πιο οξυδερκείς συναισθηματικά να έχουν λιγότερες πιθανότητες να ενδώσουν σε ψεύτικες ειδήσεις. Τα άτομα υψηλού EQ είναι πιο πιθανό να μπορούν να δουν πέρα από το συναισθηματικά φορτισμένο περιεχόμενο που είναι χαρακτηριστικό	ενισχύσουν τον εντοπισμό ψευδών ειδήσεων. Εφόσον είναι δυνατό να εκπαιδευσουμε άτομα ώστε να ενισχύσουν τα επίπεδα συναισθηματικής τους νοημοσύνης, εάν μια τέτοια εκπαίδευση μπορούσε να ενσωματωθεί σε πρωτοβουλίες ανίχνευσης ψεύτικων ειδήσεων που παρουσιάζονται σε μαθητές της δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης, αυτό θα μπορούσε να ενισχύσει την ικανότητά τους να απορρίπτουν την παραπληροφόρηση καθώς πλησιάζουν την ηλικία στην οποία θα γίνουν χρήστες των μέσων κοινωνικής δικτύωσης. Εάν μια παρόμοια προσέγγιση με των Kosinski et al. (2013; 2014) - που

			γνώρισμα των ψεύτικων ειδήσεων, οδηγώντας σε μια πιο αποτελεσματική κριτική αξιολόγηση της πιθανής αλήθειας του περιεχομένου. Τα άτομα με υψηλό IQ ήταν καλύτερα στην αξιολόγηση του περιεχομένου ψεύτικων ειδήσεων, ωστόσο, καθώς δεν συμπεριλήφθηκε ένα άμεσο μέτρο κριτικής συλλογιστικής, δεν είναι σαφές εάν τα άτομα με υψηλό IQ είναι επίσης καλύτεροι κριτικοί στοχαστές από μόνοι τους. Οι δεξιότητες κριτικής σκέψης συσχετίζονται θετικά με τα ακαδημαϊκά επιτεύγματα και αποδεικνύεται ότι η απόδοση ανίχνευσης ψεύτικων ειδήσεων ήταν καλύτερη σε συμμετέχοντες που είχαν ή που βρίσκονταν στη διαδικασία απόκτησης πτυχίου πανεπιστημίου σε σύγκριση με όσους κατείχαν τη βασική εκπαίδευση.	έδειξε ότι μπορεί να εξαχθεί το ψυχολογικό προφίλ ενός χρήστη απλά κοιτάζοντας τα δεδομένα του στο Facebook - αξιοποιούνταν για να αξιολογήσει το επίπεδο συναισθηματικής νοημοσύνης ενός ατόμου από τέτοια δεδομένα, τότε το Facebook θα μπορούσε να ειδοποιήσει τους χρήστες με χαμηλές βαθμολογίες EQ ότι θα πρέπει να είναι πιο προσεκτικοί σχετικά με την παραπληροφόρηση και τις ψευδείς ειδήσεις που ενδέχεται να εμφανιστούν στην πλατφόρμα τους.
<u>Thomas K., Senkpeni Al. D. (2020)</u>	Να εντοπίσει την αιτία για τη διασπορά ανακριβειών το διάστημα της	Βιβλιογραφική ανασκόπηση	Από την παντελή απουσία εκπαίδευσης των αρμόδιων που κάλυπταν το φαινόμενο προέκυψε: λάθος επικοινωνία της	Σωστή εκπαίδευση δημοσιογράφων. Κονδύλια για την αγορά και τη

Medicine and Society :What should health science journalists do in epidemic responses?	επιδημίας Έμπολα και να προτείνει μέτρα που θα βελτιώσουν το επάγγελμα των δημοσιογράφων υγείας, ώστε να μεταδίδουν ακριβείς πληροφορίες.	Σφάλματα στα οποία περιέπεσαν δημοσιογράφοι και απεσταλμένοι στη Λιβερία σχετικά με τη μετάδοση του Έμπολα και προτάσεις βελτίωσης του ρεπορτάζ στην κάλυψη επδημιών.	επιδημίας στον πληθυσμό, στοχοποίηση αφρικανικών χωρών που δεν είχαν καμία σχέση με την επιδημία, δημιουργία συνομοσιών οι οποίες θα επέφεραν κέρδη στα τοπικά μέσα, επικράτηση σύγχυσης και φόβου του γενικού πληθυσμού	βελτίωση των μέσων ενημέρωσης και των πηγών πληροφόρησης που έχουν άμεση πρόσβαση η δημοσιογράφοι. Απόλυτη και ειλικρινή συνεργασία μεταξύ διεθνών και τοπικών σταθμών και άλλων μέσων επικοινωνίας.
AMA Journal of Ethics		Πληθυσμός δημοσιογράφων Λιβερίας και απεσταλμένων εκεί.		
U.S.A				

6.1 Πλεονεκτήματα & μειονεκτήματα

Το Διαδίκτυο είναι ένα σημαντικό μέσο για πληροφορίες για την υγεία και χρησιμοποιείται ολοένα και περισσότερο.

Όπως παρατήρησαν οι Van Riel et al. (2017) υπάρχει μια ανησυχητική τάση μεταξύ των νέων που σχετίζεται με τη μειωμένη επιλογή των γιατρών ως πηγών πληροφόρησης για την υγεία με ταυτόχρονη σημαντική αύξηση στις αναζητήσεις στο Google για ιατρικά ζητήματα. Είναι γεγονός πως ο ηλικιωμένος πληθυσμός εμφανίζει περισσότερες χρόνιες παθήσεις συγκριτικά με τους νέους, συνεπώς είναι εκείνοι που πραγματοποιούν τις συχνότερες ιατρικές επισκέψεις παρακολούθησης (follow-up visits). Επιπλέον, αυτό το τμήμα του πληθυσμού έχει μεγαλύτερη δυσκολία να βρει τις πληροφορίες που το ενδιαφέρουν ή το αφορούν στο Διαδίκτυο. Οι νέοι από την άλλη, πιθανότατα χάρη στη μεγαλύτερη επαφή με την τεχνολογία, φαίνεται να έχουν

αναπτύξει ισχυρότερη εμπιστοσύνη στη χρήση διαδικτυακών εργαλείων για την πληροφόρησή τους. Αυτό το εύρημα υποδηλώνει ότι συν τω χρόνω, η αναζήτηση πληροφοριών στο Διαδίκτυο θα τείνει να αυξηθεί ανάλογα με τη γήρανση αυτού του πληθυσμού, μεταβάλλοντας τα σημερινά δεδομένα με συχνή τη χρήση του Διαδικτύου ακόμη και μεταξύ των ηλικιωμένων ατόμων.

Εάν χρησιμοποιούνται αξιόπιστες πηγές, η αναζήτηση πληροφοριών για την υγεία στο Διαδίκτυο μπορεί να έχει οφέλη, όπως η μεγαλύτερη κατανόηση από τον ασθενή σχετικά με τη θεραπεία και την πρόληψη ασθενειών. Ωστόσο, μπορεί να οδηγήσει σε αυξημένες αυτοδιαγνώσεις, οδηγώντας σε λανθασμένα συμπεράσματα και βλάβες στη σχέση ιατρού-ασθενούς.

Τα δεδομένα δείχνουν ότι όσο μεγαλύτερη είναι η χρήση του Διαδικτύου, τόσο χαμηλότερη είναι η τάση για αναζήτηση ιατρού και τόσο υψηλότερα είναι τα επίπεδα αυτοθεραπείας (Zanatta et al., 2021).

Βέβαια, δεν λείπουν και οι εσφαλμένες αντιλήψεις που αφορούν στην τυχαία διακίνηση πληροφοριών με τη μορφή κοινοποίησης ενδιαφέροντος. Πιο συγκεκριμένα, η αντίληψη για το φαινόμενο “news-find-me” (την πεποίθηση δηλαδή πως το κοινό δε χρειάζεται να ενημερώνεται εκτενώς για τις ειδήσεις, καθώς φτάνουν αβίστα σε αυτό μέσω των social media και του περίγυρου του), ήταν ο ισχυρότερος προγνωστικός παράγοντας για την κοινοποίηση ψεύτικων ειδήσεων που σχετίζονται με την πανδημία COVID-19 μεταξύ των Νιγηριανών χρηστών κοινωνικών μέσων, όπως αποτυπώθηκε στην έρευνα των Park και Kaye (2020). Αυτό το αποτέλεσμα υποδηλώνει ότι οι Νιγηριανοί χρήστες Μέσων Κοινωνικής Δικτύωσης που αντιλήφθηκαν ότι οι ειδήσεις θα τους «βρουν» μέσω των φίλων τους, των ειδήσεων κλπ. (αντί να αναζητούν τις ειδήσεις), έχουν τη μεγαλύτερη τάση να συναντούν ψευδείς πληροφορίες διάδοση παραπληροφόρησης. Η αντίληψη του “news-find-me” έχει συνδεθεί με την τυχαία έκθεση ειδήσεων, υποδηλώνοντας ότι τα άτομα που πιστεύουν ότι ειδήσεις θα «έρθουν», είναι πιο πιθανό να λάβουν πληροφορίες από τα Μέσα Κοινωνικής Δικτύωσης προερχόμενες από άλλες πηγές, με αποτέλεσμα τη μεγάλη έκθεση σε πληροφορίες.

Επίσης, βρέθηκε θετική σχέση μεταξύ της υπερφόρτωσης πληροφοριών και της ανταλλαγής ψευδών ειδήσεων που σχετίζονται με την πανδημία COVID-19. Αυτός ήταν ο δεύτερος πιο σημαντικός παράγοντας που οδηγεί στην κοινοποίηση ψευδών ειδήσεων μεταξύ των χρηστών των Μέσων Κοινωνικής Δικτύωσης στη Νιγηρία. Έχει αποδειχθεί ότι όταν οι άνθρωποι υπερφορτώνονται από πληροφορίες, αυτό οδηγεί σε κόπωση που μειώνει την ικανότητά τους να επαληθεύουν τις πληροφορίες που συναντούν.

Το πλέον ενδιαφέρον εύρημα της έρευνας των Aruke και Omar (2021), αναφέρεται στο γεγονός ότι παλαιότερες έρευνες δείχνουν πως όταν τα μηνύματα προέρχονται από θρησκευτικούς ηγέτες, φίλους και οικογένειες, οι Νιγηριανοί τείνουν να το πιστεύουν χωρίς να αμφισβητούν την αυθεντικότητά του.

Αρκετές φορές, η αναζήτηση δημοφιλίας οδηγεί σε κοινοποίηση ψευδών ειδήσεων που σχετίζεται με την πανδημία COVID-19. Αυτός ήταν ο τέταρτος πιο σημαντικός παράγοντας που προέβλεπε τη συμπεριφορά κοινοποίησης ψευδών ειδήσεων. Μια πιθανή εξήγηση σε αυτό είναι ότι τα μέσα κοινωνικής δικτύωσης επιτρέπουν στους χρήστες τους να αποκτήσουν δημοτικότητα, ενθαρρύνοντας τους χρήστες των μέσων κοινωνικής δικτύωσης να δείξουν ότι γνωρίζουν ορισμένες προληπτικές συμβουλές και μέτρα πρόληψης. Τα άτομα που θεωρούν τα Κοινωνικά Μέσα ως την κύρια πηγή πληροφοριών τους μπορεί να υποθέσουν ότι οι πληροφορίες που κυκλοφορούν στην πλατφόρμα είναι αξιόπιστες και έγκυρες. Ως εκ τούτου τείνουν να μοιράζονται όποιες πληροφορίες βρήκαν στα Μέσα Κοινωνικής Δικτύωσης. Το εύρημα αυτό έρχεται σε αντίθεση με προηγούμενη έρευνα που υποστηρίζει ότι η αναζήτηση στάτους οδηγεί σε λιγότερη ανταλλαγή παραπληροφόρησης. Αυτό οφείλεται στο γεγονός ότι η αυτοπροβολή σχετίζεται με τη δημιουργία μιας θετικής εικόνας ενώπιον άλλων και η κοινοποίηση ψευδών ειδήσεων μπορεί να βλάψει την εικόνα των χρηστών.

Ακόμη, από τα ευρήματα της έρευνας επιβεβαιώθηκε η θετική σχέση μεταξύ της αυτοέκφρασης και της κοινοποίησης ψεύτικων ειδήσεων που σχετίζονται με την πανδημία COVID-19. Αυτό σημαίνει ότι τα Μέσα Κοινωνικής Δικτύωσης έχουν γίνει μια πλατφόρμα έκφρασης των χρηστών τους και αυτή η αναδυόμενη κουλτούρα έχει οδηγήσει σε μεγαλύτερη

πιθανότητα κοινοποίησης ψεύτικων ειδήσεων, καθώς θέλουν οι άλλοι άνθρωποι να γνωρίζουν τις απόψεις και τις θέσεις τους για την πανδημία. Σε συμφωνία με το εν λόγω αποτέλεσμα, έχει αποδειχθεί ότι η αυτοέκφραση στα Μέσα Κοινωνικής Δικτύωσης οδηγεί σε ακούσια κοινοποίηση ψευδών ειδήσεων. Έχει επίσης αποδειχθεί ότι οι άνθρωποι μοιράζονται ψευδείς πληροφορίες κυρίως για να εκμαιεύσουν τις απόψεις των άλλων, να εκφράσουν τις δικές τους απόψεις και να αλληλεπιδράσουν με άλλους. Οι Aruke και Omar υποστηρίζουν ότι τα Μέσα Κοινωνικής Δικτύωσης εντείνουν την αυτοέκφραση σχετικά με την πανδημία και αυτό συμβάλλει στη διάδοση ψεύτικων ειδήσεων.

Τελευταίος αλλά εξίσου σημαντικός ο έκτος (και λιγότερο στατιστικά σημαντικός) παράγοντας που βρέθηκε να σχετίζεται με την ανταλλαγή ψεύτικων ειδήσεων ήταν η ανταλλαγή πληροφοριών. Καθώς η πλατφόρμα επιτρέπει στους χρήστες να παρέχουν άμεσα πληροφορίες στο κοινό, δίνουν λιγότερη προσοχή στην ακρίβεια των πληροφοριών που μοιράζονται στο Διαδίκτυο. Έχει αναφερθεί σε μια πρόσφατη έρευνα ότι κατά την περίοδο της πανδημίας, οι Νιγηριανοί επιθυμούσαν να είναι οι πρώτοι που θα παρέχουν πληροφορίες σχετικά με συμβουλές ασφάλειας και αντιμετώπισης του ιού, καταλήγοντας στην παραπληροφόρηση του κοινού. Η στάση του «εγώ πρώτος» στην ανταλλαγή πληροφοριών σχετικά με την πανδημία διαπιστώθηκε ότι επικρατεί στο πλαίσιο της Νιγηρίας, προκαλώντας αύξηση της διάδοσης ψευδών πληροφοριών σχετικά με τον COVID-19. Με δεδομένο ότι η κοινή χρήση ειδήσεων στα Μέσα Κοινωνικής Δικτύωσης έχει γίνει ευκολότερη, όσο μπορούν οι άνθρωποι συμμετέχουν στη δημιουργία και τη διάδοση πληροφοριών, επιβεβαιώνουμε ότι αυτή η κατάσταση οδηγεί στην αύξηση της ανταλλαγής ψευδών ειδήσεων στο διαδικτυακό περιβάλλον (Aruke & Omar, 2021).

Ορισμένα ποιοτικά χαρακτηριστικά, όπως λχ. η ηλικία, το φύλο και το μορφωτικό επίπεδο, φαίνεται να επηρεάζουν την ευπιστία ή την απόρριψη των fake news που αφορούν θέματα υγείας, όπως προκύπτει από την έρευνα των Zanatta et al. (2021). Ειδικότερα, η πλειοψηφία των ερωτηθέντων (74,3%) ισχυρίστηκαν ότι επαλήθευσαν τις πηγές των ειδήσεων για την υγεία που έλαβαν. Οι επαγγελματίες υγείας ισχυρίστηκαν ότι επαλήθευσαν αυτές τις πηγές περισσότερο από άλλους επαγγελματίες (83,1% έναντι 72,9%, $p < 0,001$) και άτομα με

τριτοβάθμια εκπαίδευση ισχυρίστηκαν ότι επαλήθευσαν αυτές τις πηγές περισσότερο από εκείνους με χαμηλότερο επίπεδο εκπαίδευσης (77,7 έναντι 63,5%, $p < 0,001$).

Επίσης, κατέγραψαν ότι για να απαντήσουν σε ερωτήσεις υγείας, οι γυναίκες τείνουν να αναζητήσουν τη γνώμη των γιατρών περισσότερο από τους άνδρες (79,8% έναντι 73,4%, $p=0,017$), την ώρα που οι άνδρες τείνουν να χρησιμοποιήσουν το Google περισσότερο από τις γυναίκες (56,8% έναντι 48,2%, $p=0,006$).

Δεν υπήρξε θετική συσχέτιση μεταξύ του επιπέδου εκπαίδευσης και της αναζήτησης πληροφοριών υγείας στα κοινωνικά δίκτυα και στο Google.

Ανησυχία προκαλεί το γεγονός ότι το 53,4% των συμμετεχόντων στην έρευνα παραδέχθηκαν ότι είχαν ακολουθήσει οδηγίες υγείας από τα κοινωνικά δίκτυα χωρίς να συμβουλευτούν κάποιον επαγγελματία στον τομέα ενώ ένα 15,9% δεν είχαν ακολουθήσει καμία ιατρική καθοδήγηση λόγω του περιεχομένου του κοινωνικού δικτύου όπου περιηγήθηκαν.

Όσον αφορά στις συμπεριφορές που σχετίζονται με την υγεία, οι νέοι επηρεάστηκαν περισσότερο από ειδήσεις που βρέθηκαν στο Διαδίκτυο, με αυξημένη τη χρήση του Google από τις μικρότερες ηλικιακές ομάδες, ενώ οι γιατροί ήταν πιο περιζήτητοι από άτομα μεγαλύτερης ηλικίας (Zanatta et al., 2021).

Στην έρευνα των Rocha et al. (2021), παρατηρείται ότι διαφορετικές ηλικιακές ομάδες έχουν την ευαισθησία να αλληλεπιδρούν με τις ψευδείς ειδήσεις που διαδίδονται από τα Μέσα Κοινωνικής Δικτύωσης, ειδικά στον ηλικιωμένο πληθυσμό. Αυτό επιβεβαιώθηκε επίσης σε προγενέστερη μελέτη από τους Guimarães et al. (2021), οι οποίοι είχαν ως στόχο να αξιολογήσουν τη γνώση του πληθυσμού σχετικά με τον COVID-19 και την παραπληροφόρηση διεξάγοντας ανώνυμη διαδικτυακή έρευνα και, μαζί με αυτό, ορισμένες παράμετροι, όπως το φύλο, η εκπαίδευση και η ηλικία αποδείχθηκε ότι σχετίζονται άμεσα με την καλύτερη αντίληψη των θεμάτων υγείας στην πλαίσιο της πανδημίας.

Σύμφωνα με τους Guess et al. (2019), το γεγονός συνδέεται με τον αλφαριθμητισμό στα ψηφιακά μέσα των ατόμων κυρίως άνω των 60 ετών που καταλήγουν να μην καθορίζουν

αξιόπιστα την εγκυρότητα των διαδικτυακών ειδήσεων, με αποτέλεσμα να χρειάζεται να αναπτύξουν δεξιότητες αλφαριθμητισμού που να περιλαμβάνουν τους τύπους δεξιοτήτων που απαιτούνται για τον εντοπισμό αμφισβητούμενου περιεχομένου.

Για την κατανόηση της συμπεριφοράς που σχετίζεται με τη διάδοση φημών μεταξύ των ηλικιωμένων, τα αποτελέσματα δείχνουν ότι οι περισσότεροι ερωτηθέντες (74,82%) αξιολόγησαν αρνητικά τη διάδοση ψευδών ειδήσεων, ενώ το 2,52% αδιαφορούσε ούτως ή άλλως. Μεταξύ αυτών, η συσχέτιση ανάμεσα στη διάδοση φημών και το άγχος καταγράφηκε αρνητική, καθώς επηρεάζουν τη συμπεριφορά και την αντίληψη των ηλικιωμένων για να κατανοήσουν τί είναι γεγονός και τί ψευδής είδηση. Η έρευνα δείχνει ότι άτομα άνω των 65 ετών μοιράζονται έως και επτά φορές περισσότερες μη επαληθευμένες πληροφορίες σε σύγκριση με άλλες ηλικιακές ομάδες, συχνά για να αισθάνονται χρήσιμοι, ενεργοί και συνδεδεμένοι (Rocha et al., 2021).

Τέλος, κοιτάζοντας δυτικότερα της Νιγηρίας που προαναφέρθηκε, την περίοδο 2013-2016 στη Λιβερία, επικρατούσε σύγχυση ως προς την αλήθεια της επιδημίας Έμπολα, καθώς η επιρροή του τοπικού (και όχι μόνο) πληθυσμού από ανακρίβειες του διαδικτύου ήταν μεγάλη και δημιούργησαν ένα κλίμα φόβου και σύγχυσης με αποτέλεσμα οι δημοσιογράφοι που κάλυπταν το συμβάν να εγκλωβιστούν στην ελλιπή τους εκπαίδευση και κατ' επέκταση έρευνα και να συμπεριλάβουν ως φορείς τις επιδημίας πληθυσμούς που δεν είχαν καμία σχέση (Thomas & Senpeni, 2020).

6.2 Αυξημένοι κίνδυνοι για την υγεία

Το «Infodemic» παράγει παραπληροφόρηση που μπορεί να επηρεάσει αρνητικά τις ζωές των ανθρώπων, οδηγώντας σε συμπεριφορές και στάσεις που δεν είναι συμβατές με τις οδηγίες υγείας (Baretto et al., 2021).

Οι άνθρωποι αισθάνονται άγχος, κατάθλιψη ή συναισθηματική εξάντληση και αυτές οι εκφραστικές επιπτώσεις στην υγεία συνδέονται άμεσα με τη διάδοση αυτών των πληροφοριών,

σε βαθμό τέτοιο που αυτή η αλληλεπίδραση να επιφέρει τόσο ήπιες επιπτώσεις όσο και πιο σοβαρά ψυχολογικά προβλήματα.

Αυτό είναι επίσης συνεπές με τη βιβλιογραφία, σύμφωνα με τον Jiang (2021), ο οποίος αξιολόγησε τον πιθανό ψυχολογικό αντίκτυπο των μέσων κοινωνικής δικτύωσης στους μαθητές κατά τη διάρκεια της πανδημίας και διαπίστωσε αύξηση στα επίπεδα άγχους αυτών των μαθητών, καθώς και επιδείνωση της ακαδημαϊκής επίδοσης και σωματική εξάντληση.

Με βάση τη βιβλιογραφία, ακόμη και τα Μέσα Κοινωνικής Δικτύωσης που διαδραμάτισαν σημαντικό ρόλο στη διάδοση αληθινών ειδήσεων σχετικά με τον COVID-19 συνδέθηκαν επίσης με ασθένειες, επειδή ως πλατφόρμες που βοηθούν στη διάδοση μηνυμάτων δημόσιας υγείας στους ανθρώπους, προωθούν επίσης γνωστές αναφορές και ανησυχίες για την ασθένεια (Galea et al. 2020). Στην πραγματικότητα, τα αποτελέσματα που επισημάνθηκαν σε αυτή την ανασκόπηση αποκαλύπτουν ότι το 36% των συγγραφέων έδειξε ότι η έκθεση σε πληροφοριακή γνώση προκάλεσε φόβο, πανικό, κατάθλιψη, στρες και άγχος σε άτομα που έλαβαν συνέντευξη μέσω ενός διαδικτυακού ερωτηματολογίου. Αυτό επιβεβαιώνεται από μια συγχρονική μελέτη που πραγματοποιήθηκε από τους Olagoke et al. (2020), ότι κατά την αξιολόγηση 501 συμμετεχόντων, η βαθμολογία του άγχους και της κατάθλιψης σχετιζόταν με την έκθεση ειδήσεων στα παραδοσιακά μέσα, δείχνοντας επικράτηση καταθλιπτικών συμπτωμάτων και μεγαλύτερη αντιληπτή ευαλωτότητα, προκαλώντας μεγάλο ψυχολογικό αντίκτυπο (Rocha et al., 2021).

Κατά την ανάλυση του φαινομένου των ψευδών ειδήσεων στην Υγεία (Infodemic), είναι δυνατό να παρατηρήσουμε ότι η ενημέρωση με ψευδείς πληροφορίες για την υγεία είναι μέρος της ζωής των ανθρώπων σε όλο τον κόσμο, προκαλώντας δυσπιστία προς τις κυβερνήσεις, τους ερευνητές και τους επαγγελματίες υγείας, κάτι που μπορεί να επηρεάσει άμεσα τη ζωή και την υγεία των ανθρώπων. Κατά την ανάλυση των πιθανών κινδύνων παραπληροφόρησης, ο πανικός, η κατάθλιψη, ο φόβος, η κόπωση και ο κίνδυνος μόλυνσης επηρεάζουν την ψυχολογική δυσφορία και τη συναισθηματική υπερφόρτωση. Στην πανδημία COVID-19, η διάθεση για

διάδοση εσφαλμένων πληροφοριών ή φημών σχετίζεται άμεσα με την ανάπτυξη άγχους σε πληθυσμούς διαφορετικών ηλικιών (Rocha et al., 2021).

Η διάδοση ψευδών ειδήσεων μπορεί επίσης να προκαλέσει αυξημένη ιατροκοποίηση, εργαλειοποίηση και υπερδιάγνωση μεταξύ των ασθενών. Επίσης ανησυχητική είναι η αύξηση της αυτοθεραπείας, οι διάφορες παρενέργειές της και η παρέμβασή της στις συνταγογραφούμενες θεραπείες.

Η παραπληροφόρηση, η βάση για την παραγωγή ψευδών ειδήσεων, δεν είναι απλώς η έλλειψη διευκρίνισης, αλλά μια ενεργή διαδικασία άγνοιας που μεσολαβεί και καθορίζει τις διαδικασίες υγείας-ασθένειας-φροντίδας. Σε αυτή την περίπτωση, το «αφώτιστο» άτομο είναι πιο πιθανό να πραγματοποιήσει εικονική έρευνα και, κατά συνέπεια, εκτίθεται περισσότερο σε λανθασμένες πληροφορίες που μπορεί να επηρεάσουν την απόφαση του ατόμου (De Souza Prado et al., 2021).

Επιπλέον, οι φόβοι που προκαλούνται από ψευδείς πληροφορίες μπορεί να οδηγήσουν σε μειωμένη συμμόρφωση στη θεραπεία και σε επιστημονικά αποδεδειγμένες διαγνωστικές μεθόδους (Zanatta et al., 2021).

Αξίζει να σημειωθεί, πως ο επιπολασμός των ψυχολογικών προβλημάτων στον γενικό πληθυσμό κυμαίνεται από 4% έως 41% των μετατραυματικών συμπτωμάτων και 7% των συμπτωμάτων κατάθλιψης, όπως λένε οι Kang et al. (2020). Κατά τη διάρκεια οποιασδήποτε κρίσης στην κοινότητα, οι άνθρωποι αναζητούν πληροφορίες σχετικά με γεγονότα για να αποκτήσουν την ψευδαίσθηση ελέγχου για να αποπνέουν τον φόβο του αγνώστου που οδηγεί σε υψηλότερο άγχος, και σε περίπτωση παραπλανητικής παραπληροφόρησης ή κακής πληροφόρησης από τα Μέσα Κοινωνικής Δικτύωσης, διαστρεβλωμένης αντίληψης κινδύνου, ο ακραίος φόβος για το άγνωστο ή το αίσθημα αβεβαιότητας και ο δημόσιος πανικός μπορεί να οδηγήσει σε στιγματισμό και περιθωριοποίηση (Mukhtar, 2020).

6.3 Η ευκολία αναζήτησης πληροφοριών

Οι νέοι χρησιμοποιούσαν κυρίως το Διαδίκτυο για να μάθουν για την υγεία. Ένα μεγάλο ποσοστό του πληθυσμού εφαρμόζει συμβουλές που βρίσκονται στο Διαδίκτυο χωρίς να συμβουλευτεί γιατρό. Αυτή η παρατήρηση αφορά κυρίως άτομα με χαμηλό μορφωτικό επίπεδο και νέους, γεγονός που μπορεί να έχει επιβλαβείς συνέπειες για την υγεία.

Το ποσοστό των ατόμων που είχαν λάβει ψευδείς ειδήσεις για την υγεία, κυρίως μέσω Facebook και WhatsApp, ήταν αρκετά υψηλό (89,4%). Το PSafe (2018) ανέφερε ότι οι τρεις κύριες πλατφόρμες για τη διάδοση ψεύτικων ειδήσεων είναι το WhatsApp, τα προγράμματα περιήγησης στο Διαδίκτυο και το Facebook. Μάλιστα, το Facebook ήταν η κύρια πηγή ενημέρωσης για τους νεότερους ερωτηθέντες ($p=0,015$) ενώ το WhatsApp ήταν η κύρια πηγή ενημέρωσης για τους μεγαλύτερους ερωτηθέντες ($p=0,005$).

Σε συμφωνία με αυτά τα δεδομένα, τα πιο συχνά μέσα διάδοσης ψευδών ειδήσεων για την υγεία ήταν το Facebook και το WhatsApp. Ο λόγος που συμβαίνει αυτό είναι πως αυτές οι πλατφόρμες είναι εύκολα προσβάσιμες και διευκολύνουν τη δημιουργία και την κοινή χρήση περιεχομένου, εκτός από το ότι έχουν αναδειχθεί στις πλέον δημοφιλείς πλατφόρμες κοινωνικών μέσων από άποψη επισκεψιμότητας. Η έλλειψη παρακολούθησης του περιεχομένου που δημοσιεύεται και η περιορισμένη εκπαίδευση των χρηστών για τις παγίδες των Μέσων Ενημέρωσης, διευκολύνει τη διάδοση ψευδών ειδήσεων (Zanatta et al., 2021).

6.4 Ο ρόλος των διαδικτυακών κοινοτήτων ως πηγές πληροφόρησης

Ο ρόλος των influencers στις διαδικτυακές κοινότητες ασθενών θα μπορούσε να είναι κρίσιμος για τον κίνδυνο διάδοσης ψευδών ειδήσεων. Οι Chomutare et al. (2013) μελέτησαν τη δυναμική των διαδικτυακών κοινοτήτων ασθενών με διαβήτη και διαπίστωσαν ότι τα πιο κεντρικά μέλη (αυτά με μεγαλύτερη εμπιστοσύνη στις κοινότητες) τείνουν να έχουν περισσότερα χρόνια εμπειρίας με ασθένειες: πολλοί από αυτούς τους ασθενείς έχουν γίνει ειδικοί στην ασθένειά τους και παρέχουν μεγάλο όγκο πολύτιμων πληροφοριών για τους συνομηλίκους τους.

Ομοίως, οι ασθενείς με καρκίνο θα μπορούσαν να είναι αποτελεσματικοί στον έλεγχο της ποιότητας των πληροφοριών υγείας, υπογραμμίζοντας έτσι τη σημασία των έμπειρων ασθενών στον έλεγχο των διαδικτυακών πληροφοριών υγείας. Στη μελέτη μας επιβεβαιώνουμε τον κεντρικό ρόλο των ασθενών ως influencers του “SMsocialnetwork.com”, υπογραμμίζοντας τη σημασία της γνώμης ή της συμβουλής που μοιράζονται με τους ενεργούς χρήστες της διαδικτυακής κοινότητας (Lavorigna et al., 2018).

6.5 Συνήθεις ψευδείς ειδησεογραφικές αναφορές για την υγεία

Στα κυριότερα θέματα ψευδών ειδήσεων που αφορούν στην πανδημία κορωνοϊού εντοπίζονται δήθεν αποκαλύψεις όπως ότι η κατανάλωση τροφίμων, βιταμινών και ποτών βελτίωσε την κλινική κατάσταση του πάσχοντος ασθενούς, εκτός από τη μείωση του ποσοστού μόλυνσης ή ότι η μόλυνση βελτιώθηκε με τη χρήση στοματικών διαλυμάτων και δερματικών ουσιών. Ακόμη, διαδόθηκαν ψευδείς ειδήσεις που σχετίζονται με την εξάπλωση του ιού, όπως η δημιουργία του ιού στο εργαστήριο και η εξάπλωση του ιού από φορείς όπως τα κουνούπια, ενώ και τα εμβόλια βρέθηκαν στο στόχαστρο (Rocha et al., 2021).

Ψευδείς ειδήσεις που συσχέτιζαν ακατάλληλα έναν ανοσοβιολογικό παράγοντα με ανεπιθύμητες ενέργειες μετά τον εμβολιασμό καταγράφονται στην έρευνα των De Souza Prado et al. (2021). Όπως λένε, ένα συχνό επιχείρημα για τη μετάδοση της ιδέας ότι τα ανοσοβιολογικά προκαλούν βλάβη και απειλούν την υγεία του πληθυσμού είναι τα ίδια τα ανεπιθύμητα συμβάντα μετά τον εμβολιασμό, τα οποία υποτίθεται ότι συγκαλύπτονται από την κυβέρνηση και τους διαχειριστές. Ως βάση χρησιμοποιούνται πραγματικά και μεμονωμένα περιστατικά που σχετίζονται κυρίως με σύνδρομο Guillain-Barré.

Σε άλλες περιπτώσεις, ορισμένες παθήσεις συνδέονται με τον εμβολιασμό, όπως ο αυτισμός, ο καρκίνος, η υπογονιμότητα, ο διαβήτης, η μικροκεφαλία και η εγκυμοσύνη, χωρίς επιστημονική βάση. Οι πληροφορίες σχετικά με τη σύνθεση, τον μηχανισμό και τη χορήγηση των εμβολίων είναι παραποιημένες. Περιγράφονται ανεπιθύμητες ενέργειες που δεν είναι

συμβατές με ανοσοβιολογικά, καθώς και σοβαρές ανεπιθύμητες ενέργειες που σχετίζονται με συστατικά που δεν υπάρχουν στα προαναφερθέντα εμβόλια.

Ο θάνατος συνδέεται επίσης ως συνέπεια του εμβολιασμού, με τα εμβόλια να αναφέρονται ως δηλητήρια. Μια κοινή πεποίθηση συνωμοσίας σε ορισμένες από τις ειδήσεις είναι ότι ο εμβολιασμός είναι μια στρατηγική μείωσης του πληθυσμού.

Ένας άλλος «δημοφιλής» ισχυρισμός είναι πως η διέγερση του ανοσοποιητικού συστήματος από συστατικά του εμβολίου αποτελεί κίνδυνο για τους συγγραφείς ειδήσεων, θέτοντας σε κίνδυνο τη φυσική ανοσία του ατόμου. Άλλοι πάλι, επισημαίνουν ότι δεν υπάρχουν αρκετές μελέτες που να αποδεικνύουν την αποτελεσματικότητα των ανοσοβιολογικών.

Προκειμένου να αμφισβητηθεί η ποιότητα και η αποτελεσματικότητα των προϊόντων που προσφέρονται, υποστηρίζεται ότι το κέρδος της φαρμακοβιομηχανίας είναι ο πραγματικός λόγος για την ενθάρρυνση του εμβολιασμού.

Τέλος, υποστηρίζεται σταθερά ότι η ανοσία που αποκτάται μέσω φυσικής έκθεσης σε αντιγόνα είναι πιο αποτελεσματική από την έκθεση που προκαλείται από το εμβόλιο (De Souza Prado et al., 2021).

6.6 Επιπτώσεις στη Δημόσια Υγεία

Το Διαδίκτυο και οι πλατφόρμες μέσω κοινωνικής δικτύωσης έχουν αναλάβει ηγετικό ρόλο στον τρόπο με τον οποίο λαμβάνουμε πληροφορίες για την υγεία για τις αποφάσεις μας. Ωστόσο, δεδομένου του μεγάλου όγκου ανακριβών πληροφοριών στο διαδίκτυο, οι άνθρωποι μπορούν εύκολα να παραπληροφορηθούν. Ο αντίκτυπος των ψεύτικων ειδήσεων είναι μια σημαντική ανησυχία για τη δημόσια υγεία καθώς μπορεί να μειώσει ή να αυξήσει αποτελεσματικότητα προγραμμάτων, εκστρατειών και πρωτοβουλιών με στόχο την υγεία των πολιτών, την ευαισθητοποίηση και ευημερία.

Οι ψευδείς ειδήσεις στον τομέα της υγείας δεν είναι εύκολο να εντοπιστούν και να διαχειριστούν. Η πρόληψη είναι ως επί το πλείστον περιστασιακή. Κυρίως υπάρχει περιστασιακή αξιοποίηση αναγνωστών με αναφορές και crowdsourcing στην υγειονομική

περίθαλψη και τη δημόσια υγεία. Οι πλατφόρμες μέσω κοινωνικής δικτύωσης πρέπει να επανεξετάσουν ουσιαστικά τα προϊόντα τους για να μειώσουν τους κινδύνους για την υγεία που ενέχει η κακή πληροφόρηση και η παραπληροφόρηση (Tsirintani, 2021).

Ο πολλαπλασιασμός των ψευδών ειδήσεων έχει συνέπειες για τη Δημόσια Υγεία, επειδή τροφοδοτεί τον πανικό μεταξύ των ανθρώπων και δυσφημεί την επιστημονική κοινότητα στα μάτια της κοινής γνώμης (Rocha et al., 2021).

Η ξαφνική έναρξη της πανδημίας του κορωνοϊού συνοδεύτηκε από έκρηξη παραπληροφόρησης. Καθώς η πανδημία του COVID-19 εξαπλώθηκε, τα Μέσα Κοινωνικής Δικτύωσης αναδείχθηκαν σε σημαντικό δίαυλο κοινωνικοποίησης, καθώς και μέσο αναζήτησης και ανταλλαγής πληροφοριών σχετικά με την ασθένεια. Στην πορεία, αυτό επέτρεψε τη διάδοση ανεξέλεγκτων πληροφοριών και την έκρηξη παραπληροφόρησης. (Naeem, Bhatti & Aqsa, 2020).

Το ποσοστό των ερωτηθέντων που είχαν λάβει αποδεδειγμένα ψευδείς ειδήσεις για την υγεία ήταν υψηλό (89,4%). Στη Βραζιλία, ο αντίκτυπος των ψεύτικων ειδήσεων μπορεί να παρατηρηθεί στη χαμηλή συμμόρφωση στις εκστρατείες εμβολιασμού, όπως συνέβη από το 2016 έως το 2018 με τα εμβόλια για τον κίτρινο πυρετό και την ιλαρά, που οδηγούν σε νέα κρούσματα αυτών των ασθενειών, και κατά τη διάρκεια της πανδημίας COVID-19 2020/21, όταν διαδόθηκαν αρκετές αναποτελεσματικές θεραπείες (Zanatta et al., 2021).

Τα αποτελέσματά των Rocha et al. (2021) έδειξαν επίσης ότι το 36% των συγγραφέων ανέφερε ότι, ανεξαρτήτως ηλικίας, ήταν δυνατό για τους συμμετέχοντες να βιώσουν κόπωση, αγωνία και ψυχολογική δυσφορία, εκτός από την υψηλότερη πιθανότητα εμφάνισης συμπτωμάτων που σχετίζονται με το άγχος. Αυτό έρχεται σε αντίθεση σε δύο προηγούμενες μελέτες των Huang and Zhao (2020) και Wang et al. (2020); κατά την αξιολόγηση του ψυχολογικού αντίκτυπου της ανεξέλεγκτης εξάπλωσης του COVID-19, συνειδητοποίησαν ότι οι εκδηλώσεις άγχους και ψυχολογικών εξάρσεων ήταν πιο συχνές ειδικά στον νεότερο πληθυσμό που χρησιμοποιούσε τα κοινωνικά δίκτυα για μεγαλύτερο χρονικό διάστημα.

Από την άλλη πλευρά, η πανδημική αβεβαιότητα και ο περιορισμός δημιούργησαν σημαντικά επίπεδα άγχους στους νέους, ιδιαίτερα στις γυναίκες, στην Ελβετία, όπως

υποστηρίζουν οι Mohler-Kuo et al. (2021). Αποδείχθηκε επίσης ότι η παραπληροφόρηση που τροφοδοτείται από φήμες και θεωρίες συνωμοσίας οδήγησε σε σωματική παρενόχληση και βίαιες επιθέσεις κατά επαγγελματιών υγείας και ατόμων ασιατικής καταγωγής στο 28% των αποτελεσμάτων που εμφανίζονται σε αυτήν την ανασκόπηση. Το εύρημα αυτό συνάδει με μια μελέτη που δείχνει ότι οι θεωρίες συνωμοσίας δεν είναι νέο φαινόμενο, αλλά αυξάνονται σε περιόδους κρίσης. Έτσι, όπως λένε οι Imhoff και Lamberty (2020), οι άνθρωποι που πιστεύουν σε αυτόν τον «κόσμο συνωμοσίας» είναι λιγότερο πιθανό να συμμορφωθούν με τους κοινωνικούς κανόνες.

Όμως ο αντίκτυπος της άρνησης και η συσχέτισή της με τις ψευδείς ειδήσεις, σύμφωνα με τους Duarte και César (2020), παρουσιάζεται ως κοινωνικό φαινόμενο μέσω της παραγωγής αμφιλεγόμενων διατριβών και στην επιστημονική συναίνεση (Rocha et al., 2021).

Σε άλλες περιπτώσεις, οι ψευδείς ειδήσεις λειτούργησαν ως παρεμβολή στη συμπεριφορά και την υγεία των ανθρώπων, προκαλώντας κοινωνική αναταραχή που σχετίζεται με βία, δυσπιστία, κοινωνικές διαταραχές και επιθέσεις σε επαγγελματίες υγείας. Οι άνθρωποι εμπιστεύονται τις πληροφορίες που βρίσκουν στα κοινωνικά δίκτυα και μέσω αυτών των λογαριασμών κατέληξαν να πιστεύουν και να επηρεάζονται από αυτές τις πληροφορίες (Zanatta et al., 2021).

Ενδεικτικό αυτού είναι το γεγονός ότι οι ψευδείς ειδήσεις σχετικά με ανοσοβιολογικά που σχετίζονται με την κατηγορία καταστολής του ανοσοποιητικού και την πυροδότηση νοσημάτων ή την πρόκληση θανάτου, χρησιμοποιούν μια αφήγηση που αποθαρρύνει τον εμβολιασμό γενικά, δημιουργώντας κυρίως δυσπιστία. Αυτό συνεπάγεται ότι κάποιοι ξεκαθαρίζουν τη συνειδητή και ριζική αντίθεση σε οποιοδήποτε εμβόλιο (De Souza Prado et al., 2021).

Εν κατακλείδι, η ευθύνη της μεταφοράς υγειονομικών θεμάτων στο γενικό πληθυσμό είναι μεγάλη και η διαδικασία εκπαίδευσης στην επικοινωνία τους πρέπει να είναι ενδεδειγμένη και ολοκληρωμένη, καθώς διαμορφώνονται συνειδήσεις και επηρεάζονται απόψεις που φέρουν το φορτίο της ευθύνης για την ποιότητα ζωής, η οποία συνδέεται με την κατάσταση υγείας του εκάστοτε πληθυσμού. Ακόμη, περισσότερο που τα κοινωνικά δίκτυα έχουν εισβάλει

ανεξέλεγκτα και με επιθετικούς ρυθμούς στον τομέα της ενημέρωσης. Οι επαγγελματίες, λοιπόν, που αναλαμβάνουν να επικοινωνήσουν ένα υγειονομικό θέμα υποχρεούνται να είναι πλήρως εκπαιδευμένοι σε αυτό, να επιδιώκουν βελτίωση των μέσων που χρησιμοποιούν για διασάυρωση και επικοινωνία και να συμβάλλουν στην καλή συνεργασία με συναδέλφους από τους τόπους ενδιαφέροντος (Thomas and Senkpeni, 2020).

6.7 Το αντιεμβολιαστικό κίνημα

Το 2012 με αφορμή την απόφαση του Δικαστηρίου του Ρίμινι στην Ιταλία, να αναγνωρίσει επίσημα την αιτιώδη συνάφεια μεταξύ του εμβολίου MMR και του αυτισμού και να επιδικάσει αποζημίωση για τραυματισμό εξαιτίας εμβολίου, οι ψευδείς ειδήσεις και η παραπληροφόρηση για τα εμβόλια διαδόθηκαν με φρενήρη ρυθμό στο Διαδίκτυο. Με βάση την αυξανόμενη βιβλιογραφία που μελετά τις επιπτώσεις του Διαδικτύου στα αποτελέσματα της πραγματικής ζωής, οι Carrieri et al. (2019) διαπίστωσαν ότι μετά την απόφαση του δικαστηρίου, η μεγαλύτερη προσβασιμότητα σε μη παραδοσιακά μέσα (μέσω ευρύτερης ευρυζωνικής κάλυψης) οδήγησε σε μείωση των ποσοστών ανοσοποίησης παιδιών. Είναι ενδιαφέρον ότι η αρνητική και σημαντική επίδραση που βρέθηκε, περιλαμβάνει όλα τα εμβόλια και οδήγησε τα ποσοστά ανοσοποίησης να φτάσουν κάτω από το κρίσιμο όριο του 95%. Επομένως, τα αποτελέσματα αυτά επιβεβαιώνουν τη θέση ότι η παραπληροφόρηση είναι μια επικίνδυνη αιτία του ζητήματος του δισταγμού του εμβολιασμού (Carrieri et al., 2019).

Η διστακτικότητα του εμβολιασμού συνδέεται όχι μόνο με την άρνηση εμβολιασμού, αλλά και με την επιλεκτική αποδοχή κάποιων εμβολίων από τον πληθυσμό. Τα αποτελέσματα της έρευνας των De Souza Prado et al. (2021) στη Βραζιλία έδειξαν, ότι ορισμένα εμβόλια βρίσκονται στο επίκεντρο των ψευδών ειδήσεων. Η έντονη διάδοση ψευδών ειδήσεων που σχετίζονται με το εμβόλιο για τον κίτρινο πυρετό αντιστοιχεί στην περίοδο της μεγαλύτερης εστίας της άγριας νόσου στη Βραζιλία, από τον Ιούλιο του 2017 έως τον Ιούνιο του 2018, όταν επεκτάθηκαν οι περιοχές σύστασης για ανοσοποίηση. Κατά συνέπεια, εκτός από τη διάδοση κυβερνητικών εκστρατειών στα μέσα ενημέρωσης, η άμεση σχέση μεταξύ της απειλής επιδημίας μιας

ασθένειας και της άμεσης διάδοσης ψευδών ειδήσεων σχετικά με την αντίστοιχη ανοσοβιολογική της, που χαρακτηρίζεται ως η «διπλή επιδημία» της νόσου και κακής πληροφόρησης.

Από την ανάλυση περιεχομένου των ψεύτικων ειδήσεων, κατέστη δυνατό να εντοπιστούν δύο κύριες κατηγορίες αντιεμβολιαστικού λόγου στη Βραζιλία: Τα ανοσοβιολογικά έχουν πιθανό κίνδυνο θανάτου/συνέχειας. Τα ανοσοβιολογικά είναι αναποτελεσματικά.

Ανεξάρτητα από το είδος του ανοσοβιολογικού στο οποίο αναφέρονται, είναι αξιοσημείωτο ότι όλες οι ειδήσεις βασίζονται σε άγνοια ή ελάχιστες επιστημονικές γνώσεις για τα εμβόλια. Η ανάγκη για τοποθεσίες επαλήθευσης καταδεικνύει ότι ο πληθυσμός ενδιαφέρεται να επαληθεύσει τις πληροφορίες που έλαβε, ωστόσο, δεν είναι σαφές στο κοινό πώς να τις επαληθεύσει.

Όπως λένε, οι περισσότεροι Βραζιλιάνοι χρησιμοποιούν τα κοινωνικά δίκτυα και τις εφαρμογές ανταλλαγής μηνυμάτων ως την κύρια πηγή πληροφοριών σχετικά με τα εμβόλια (το δεύτερο πιο χρησιμοποιούμενο μέσο). Γενικά, αυτά τα άτομα λαμβάνουν περισσότερες αρνητικές πληροφορίες σχετικά με τα εμβόλια, τείνουν να πιστεύουν περισσότερο σε αυτά και, ως εκ τούτου, είναι πιο ανασφαλή ως προς τον εμβολιασμό. Όσοι χρησιμοποιούν αξιόπιστες πηγές και επαγγελματίες υγείας για πληροφορίες είναι καλύτερα σε θέση να εντοπίσουν ψευδείς πληροφορίες σχετικά με τα εμβόλια ή να αισθάνονται πιο ασφαλείς.

Λαμβάνοντας υπόψη τη συσχέτιση μεταξύ της πηγής πληροφοριών που χρησιμοποιεί το άτομο και της ικανότητας αναγνώρισης ψευδών πληροφοριών, είναι δυνατό να συναχθεί ότι η παραπληροφόρηση ή η ανεπαρκής πληροφόρηση αποτελούν παράγοντες κινδύνου για διστακτικότητα εμβολίων που υποκινούνται από ψεύτικες ειδήσεις, καταλήγουν (De Souza Prado et al., 2021).

Πιο πρόσφατα, μια μελέτη που διεξήχθη στην Αγγλία έδειξε μια σχέση μεταξύ της πίστης στις θεωρίες συνωμοσίας για τον Covid-19 και της αύξησης του δισταγμού για τα εμβόλια. Από την άλλη πλευρά, προηγούμενες έρευνες έχουν επίσης βρει ότι ο HL σχετίζεται άμεσα με τις προτιμήσεις για εμβολιασμό γενικά.

Στην έρευνα των Montagni et al. (2021), παρατηρήθηκαν σημαντικές συσχετίσεις μεταξύ της πρόθεσης εμβολιασμού κατά του SARS-CoV-2 και του φύλου ($p < 0,01$), των σπουδών ή της εργασίας στον τομέα της υγείας ($p < 0,01$), του επικαιροποιημένου εμβολιασμού ($p < 0,01$), όσων εμβολιάζονταν τακτικά κατά της γρίπης ($p < 0,01$) και των δύο μεταβλητών έκθεσης για την ανίχνευση ψευδών ειδήσεων ($p < 0,01$) και του αλφαριθμητισμού της υγείας (health literacy – HL) ($p < 0,01$).

Ο κίνδυνος να είναι «κατά του εμβολιασμού» ή «διστακτικοί», παρά «υπέρ του εμβολιασμού», ήταν υψηλότερος μεταξύ των ατόμων που ανέφεραν κακή ικανότητα ανίχνευσης ψευδών ειδήσεων, σε σύγκριση με τα άτομα με καλή ικανότητα ανίχνευσης ψευδών ειδήσεων. Αντίστοιχα, ο κίνδυνος να χαρακτηρίζονται ως «διστακτικοί» ήταν πιο σημαντικός από τον κίνδυνο της «άρνησης εμβολιασμού». Ο κίνδυνος να είναι «διστακτικοί», παρά «υπέρ του εμβολιασμού» ήταν υψηλότερος μεταξύ των ατόμων με κακή βαθμολογία στο δείκτη HL, σε σύγκριση με τα άτομα με καλή βαθμολογία HL.

Μεταξύ των συμμετεχόντων που σπούδαζαν ή εργάζονταν στον τομέα της υγείας, ο κίνδυνος να είναι «ενάντια στον εμβολιασμό» ή «διστακτικοί» ήταν υψηλότερος μεταξύ εκείνων που δεν εμβολιάζονταν τακτικά κατά της γρίπης, σε σύγκριση με όσους είχαν εμβολιαστεί, με τον κίνδυνο «κατά του εμβολιασμού» να καταγράφεται μεγαλύτερος από αυτόν των «διστακτικών».

Παρόμοια τάση καταγράφηκε και μεταξύ εκείνων που σπουδάζουν ή εργάζονται σε διαφορετικούς κλάδους, με τις πιθανότητες «κατά του εμβολιασμού» να είναι 4,5 φορές υψηλότερες μεταξύ εκείνων που δεν εμβολιάζονταν τακτικά κατά της γρίπης.

Στο ίδιο μήκος κύματος, κινήθηκαν και τα ευρήματα που αφορούσαν στη διερεύνηση της σχέσης ανάμεσα στον αλφαριθμητισμό της υγείας (HL) και την ικανότητα ανίχνευσης των ψευδών ειδήσεων. Συγκεκριμένα, τα άτομα με κακή βαθμολογία HL η πιθανότητα να δηλώνουν «κατά του εμβολιασμού» ή «διστακτικοί» παρά «υπέρ του εμβολιασμού», ήταν υψηλότερος μεταξύ εκείνων που είχαν κακή ικανότητα ανίχνευσης των ψευδών ειδήσεων, σε σχέση με εκείνους που μπορούσαν ευκολότερα να ανιχνεύσουν τις ψευδείς ειδήσεις, με τον κίνδυνο «κατά του εμβολιασμού» να είναι υψηλότερος. Μεταξύ των ατόμων που είχαν καλή βαθμολογία HL, ο

κίνδυνος να είναι «διστακτικοί», αντί «υπέρ του εμβολιασμού», ήταν υψηλότερος μεταξύ εκείνων που ανέφεραν κακή ικανότητα ανίχνευσης των ψεύτικων ειδήσεων, σε σχέση με εκείνους με καλή ικανότητα ανίχνευσης.

Με λίγα λόγια, δεν εντοπίστηκε αλληλεπίδραση μεταξύ της ικανότητας ανίχνευσης ψευδών ειδήσεων και του HL, όμως και οι δύο μεταβλητές σχετίζονται με την αποδοχή ή την πρόθεση εμβολιασμού κατά του SARS-CoV-2. Παράλληλα, επιβεβαιώνεται ότι ο κακός αλφαριθμητισμός για την υγεία (HL) και η κακή ικανότητα ανίχνευσης ψεύτικων ειδήσεων σχετίζονται με δισταγμό ή άρνηση εμβολιασμού (Montagni et al., 2021).

6.8 Επιρροή στους επαγγελματίες Υγείας

Σύμφωνα με τους Baretto et al. (2021), οι ψεύτικες ειδήσεις γίνονται αντιληπτές από τους επαγγελματίες υγείας και τα μέλη των οικογενειών τους ως μια ευρέως διαδεδομένη πραγματικότητα στη σύγχρονη κοινωνία, ως αποτέλεσμα της ψηφιακής και τεχνολογικής εποχής και της ευκολίας διάδοσης πληροφοριών.

Με αφορμή την πανδημία κορωνοϊού (COVID-19), μεταξύ των επιβλαβών συνεπειών των ψεύτικων ειδήσεων, τόνισαν ότι η εμφάνισή τους αυξάνει την παραπληροφόρηση και δυσκολεύει τους απλούς πολίτες να κατανοήσουν και να διευκρινίσουν ζητήματα που σχετίζονται με την πρόληψη, τη θεραπεία και την αντιμετώπιση της νόσου. Χαρακτηριστικό παράδειγμα αυτού αποτελεί η προσφυγή στην αυτοθεραπεία με φάρμακα χωρίς στοιχεία αποτελεσματικότητας για την πρόληψη ή τη θεραπεία του COVID-19.

Μια άλλη συνέπεια που αναφέρθηκε ήταν ο χρόνος που αφιερώθηκε για αναζήτηση, σε αξιόπιστες πηγές, για τις πληροφορίες που ελήφθησαν, για να διευκρινιστούν πιθανές αμφιβολίες. Αυτό ήταν σημαντικό για τους ερωτηθέντες λόγω έλλειψης εμπιστοσύνης στα εναλλακτικά μέσα που χρησιμοποιούνται επί του παρόντος για τη διάδοση των πληροφοριών.

Ορισμένοι επαγγελματίες υγείας επεσήμαναν με έμφαση ότι η κοινοποίηση ψευδών ειδήσεων παρεμβαίνει στη σχέση του ασθενούς με τον επαγγελματία. Αυτό συμβαίνει επειδή,

σε ορισμένες περιπτώσεις, οι ασθενείς χάνουν την εμπιστοσύνη τους στην προτεινόμενη θεραπεία και στις οδηγίες που παρέχονται.

Τέλος, συχνά οι ψευδείς ειδήσεις έχουν αρνητικό αντίκτυπο στην ατομική και συλλογική σφαίρα, καθώς έχουν τη δυνατότητα να δημιουργήσουν φόβο και άγχος ή αμφιβολία στον πληθυσμό (Baretto et al., 2021).

6.9 Υγεία και Πολιτική

Σε κοινότητες όπου ζουν μειονοτικές ομάδες, γίνεται αντιληπτό ότι το ιστορικό των διακρίσεων και των περιορισμών στην πρόσβαση σε πληροφορίες και υπηρεσίες υγείας προκαλεί δυσπιστία, καθιστώντας τις δυνητικά πιο πιθανό να πιστεύουν στις ψεύτικες ειδήσεις και λιγότερο πρόθυμες να υιοθετήσουν μέτρα ασφαλείας.

Τα πολιτικά και οικονομικά κίνητρα, εκτός από το να προκαλούν πόλωση μεταξύ των κομματικών ομάδων, που οδηγούν σε μεροληπτική συλλογιστική, επηρεάζουν τη διάδοση της παραπληροφόρησης, έτσι ώστε η διάδοση του περιεχομένου να πραγματοποιείται σκόπιμα για να αποκομίσει τα δικά της οφέλη σε βάρος της ειλικρινούς, με σοβαρότητα και διαπνεόμενης από αλήθεια επικοινωνίας. Η διάδοση πληροφοριών χωρίς να ακολουθούνται αυτές οι αρχές, οδηγεί σε καταστροφικές συνέπειες για τις ζωές των ατόμων και των οικογενειών και για την υγεία της κοινότητας γενικότερα. Ως αποτέλεσμα, η ταχεία και μαζική εξέλιξη των ψεύτικων ειδήσεων δυσφημεί την επιστημονική παραγωγή και τις οδηγίες από τις υγειονομικές αρχές παγκοσμίως. Συνακόλουθα, μειώνεται η συμμόρφωση του πληθυσμού στις πραγματικές κατευθυντήριες γραμμές πρόληψης (Baretto et al., 2021).

Οι πλατφόρμες μέσω κοινωνικής δικτύωσης, αν και παρέχουν τεράστιες ευκαιρίες στους ανθρώπους να αλληλεπιδρούν μεταξύ τους με ευεργετικούς τρόπους, επιτρέπουν επίσης την άνθηση της παραπληροφόρησης. Χωρίς φιλτράρισμα ή έλεγχο γεγονότων, αυτές οι διαδικτυακές πλατφόρμες επιτρέπουν στις κοινότητες αρνητών να ευδοκιμήσουν, για παράδειγμα τροφοδοτώντας ο ένας τα συναισθήματα δίωξης του άλλου από μια διεφθαρμένη

ελίτ, όπως αναφέρουν οι McKee και Diethelm (2010). Η συσσώρευση ατομικών πεποιθήσεων σε αυτές τις αβάσιμες ιστορίες, θεωρίες συνωμοσίας και ψευδοεπιστήμη μπορεί να προκαλέσει κοινωνικά κινήματα, όπως το κίνημα κατά του εμβολιασμού, με βαθιές συνέπειες για τη δημόσια υγεία. Αυτό επιδεινώνεται περαιτέρω από το γεγονός ότι είναι πολιτικά εσφαλμένο να αμφισβητείται ή να επικρίνεται η πίστη των άλλων, και ο αγώνας για την αλήθεια είναι ωστόσο ενάντια στη ροή των αληθινών πιστών που είναι οπλισμένοι με άγνοια και παραπληροφόρηση (Wang et al., 2019).

Οι Aleinikov et al. (2020) επεσήμαναν ότι σε αυτή τη λεπτή διαδικασία, το σημαντικό είναι να συσχετιστεί η αντίληψη του κινδύνου που εντοπίζεται στα μέσα κοινωνικής δικτύωσης και η εμπιστοσύνη στις πληροφορίες που παρέχονται από τους θεσμούς που ασχολούνται με την υγεία (Rocha et al., 2021).

6.10 Συναισθηματική Νοημοσύνη και ψευδείς ειδήσεις

Σε έρευνα που διεξήγαγαν οι Preston et al. (2021), φάνηκε ότι τα άτομα με υψηλό EQ ήταν καλύτερα στην αξιολόγηση του περιεχομένου ψεύτικων ειδήσεων, ωστόσο, καθώς δεν συμπεριλήφθηκε ένα άμεσο μέτρο κριτικής συλλογιστικής, δεν είναι σαφές εάν τα άτομα υψηλού EQ είναι επίσης καλύτεροι κριτικοί στοχαστές από μόνοι τους. Ίσως τα άτομα με χαμηλό EQ να έχουν εξίσου καλή απόδοση σε δοκιμές ανίχνευσης ψεύτικων ειδήσεων που δεν βασίζονται σε συναισθήματα.

Η έρευνα έχει δείξει ότι οι δεξιότητες κριτικής σκέψης συσχετίζονται θετικά με τα ακαδημαϊκά επιτεύγματα και εδώ δείχνουμε ότι η απόδοση ανίχνευσης ψεύτικων ειδήσεων ήταν καλύτερη σε συμμετέχοντες που είχαν ή που βρίσκονταν στη διαδικασία απόκτησης πανεπιστημιακού πτυχίου σε σύγκριση με το σχολείο/κολέγιο του Ηνωμένου Βασιλείου αντίστοιχους επιπέδου.

Οι συμμετέχοντες που έκριναν τις ψευδείς ειδήσεις ως χαμηλές σε εγκυρότητα και αξιοπιστία έτειναν να επικεντρώνονται στην απουσία επίσημων πηγών, δεδομένων,

αντιεπαγγελματικού τόνου και μορφής και στη δική τους κατανόηση της υπάρχουσας επιστήμης/γεγονότων ως χαρακτηριστικά με τα οποία αμφισβητούσαν το περιεχόμενο (Preston et al., 2021).

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 7^ο

ΣΥΖΗΤΗΣΗ

7.1 Μελλοντικές κατευθύνσεις για τον εξορθολογισμό της ειδησεογραφίας της υγείας

Δεδομένου ότι το Διαδίκτυο έχει γίνει μία από τις κύριες πηγές για την αναζήτηση πληροφοριών για την υγεία και ότι οι ψευδείς ειδήσεις εμφανίζονται όλο και περισσότερο στο Διαδίκτυο, είναι απαραίτητο να αναπτυχθούν στρατηγικές για την ασφαλή χρήση αυτών των τεχνολογιών. Απαιτούνται συντονισμένες ενέργειες μεταξύ των επαγγελματιών υγείας, των κυβερνήσεων, των ελεγκτικών στοιχείων και των πλατφορμών κοινωνικής δικτύωσης.

Η επιστήμη «χτίζει» το λόγο της βασιζόμενη σε αυστηρές μεθόδους για την παραγωγή αξιόπιστων πληροφοριών, κάτι που δεν συμβαίνει με όλα όσα δημοσιεύονται στο Διαδίκτυο, ειδικά δε, στα Μέσα Κοινωνικής Δικτύωσης. Επομένως, είναι σημαντικό ο αναγνώστης (δέκτης) να είναι σε θέση να διακρίνει τις πληροφορίες που θα δεχθεί. Στο παρελθόν, έρευνες έχουν υπογραμμίσει τη σημασία του αλφαριθμητισμού της υγείας στη σωστή κριτική των ειδήσεων υγείας γενικά. Αυτό ισχύει ιδιαίτερα σε περιβάλλοντα κρίσης, όπως αυτό που δημιουργήθηκε από τον Covid-19.

Καθώς οι ψευδείς ή αλλοιωμένες ειδήσεις τροφοδοτούν τη δυσπιστία των ανθρώπων σχετικά με την ιατρική και την επιστήμη, είναι σημαντικό να ενισχυθεί η σχέση επαγγελματία υγείας και ασθενούς. Για το λόγο αυτό, οι επαγγελματίες πρέπει να χρησιμοποιούν γλώσσα κατανοητή από τον γενικό πληθυσμό, να είναι ανοιχτοί στο να διευκρινίζουν αμφιβολίες και να παρέχουν στους ασθενείς τους αξιόπιστες πηγές για αναζήτηση πληροφοριών υγείας στο Διαδίκτυο.

Η ευαισθητοποίηση του πληθυσμού σχετικά με τους κινδύνους της προβολής των ειδήσεων για την ατομική και συλλογική υγεία, θα ήταν μια σημαντική στρατηγική αντιμετώπισης. Αυτό θα μπορούσε να γίνει στα παραδοσιακά μέσα (τηλεόραση και ραδιόφωνο) και στο Διαδίκτυο,

συμπεριλαμβανομένων των επαγγελματιών υγείας του δήμου, που αναγνωρίζονται και χαίρουν σεβασμού από την κοινότητα.

Η καταπολέμηση των ψευδών ειδήσεων είναι καίριας σημασίας, ειδικά αν σκεφτεί κανείς ότι ακόμη και μια αποτελεσματική θεραπεία διατρέχει τον κίνδυνο να πέσει «θύμα» δυσφήμισης μέσα από τη διάδοση ψεύτικων ειδήσεων αυξάνοντας τον δισταγμό. Η διόρθωση της παραπληροφόρησης θα πρέπει να θεωρείται ως μια ζωτικής σημασίας δραστηριότητα πολιτικής για την επιστήμη και την υγεία.

Αντίστοιχα, οι στρατηγικές επικοινωνίας για τα εμβόλια και τα προγράμματα εμβολιασμού θα πρέπει να υποστηρίζουν τον εντοπισμό ψεύτικων ειδήσεων και να προωθούν τον αλφαριθμητισμό στο κοινό-στόχο: η συνεπής επικοινωνία από τους φορείς Υγείας είναι ζωτικής σημασίας για την οικοδόμηση της εμπιστοσύνης του κοινού.

Μία από τις στρατηγικές περιορισμού του φαινομένου της παραπληροφόρησης θα ήταν ο καλύτερος έλεγχος από το κράτος, συμπεριλαμβανομένων των αυστηρών ποινών για όσους τις δημιουργούν και τις μοιράζονται. Στο σημείο αυτό όμως, δεν μπορεί να παρακαμφθεί το δικαίωμα της ελεύθερης διακίνησης απόψεων και πληροφοριών που προστατεύεται θεσμικά, καθότι θα μιλούσαμε για λογοκρισία. Έτσι λοιπόν, οι χειρισμοί που θα απαιτούνταν για την ενδεχόμενη κατάρτιση ενός κεντρικού σχεδιασμού είναι λεπτοί και θα χρειαστεί να τεθεί ως προτεραιότητα η νομοθετική εναρμόνιση με το ισχύον συνταγματικό πλαίσιο, ώστε να μην αμφισβητηθεί ή αλλοιωθεί το δημοκρατικό πνεύμα του.

Επομένως, ο εκδημοκρατισμός της επιστημονικής γνώσης είναι ένας τρόπος για την προώθηση του διαλόγου μεταξύ επιστημόνων και κοινού, για να γίνει απτός για την κοινότητα, επιτρέποντάς της να λαμβάνει κοινωνικο-πολιτικές αποφάσεις. Για το λόγο αυτό, είναι σημαντικό να επεκταθεί η επιστημονική διάδοση, μέσω της μετάφρασης και προσαρμογής της γλώσσας με τρόπο που να είναι επίσης αντιληπτός από τον γενικό πληθυσμό. Ιδανικά, οι διατυπώσεις θα πρέπει να είναι ξεκάθαρες και σαφείς και να καθοδηγούν τους προσωπικούς διαλόγους στα εικονικά δίκτυα, ενώ η επικοινωνία κινδύνου θα πρέπει να εξισορροπείται με ασφάλεια και αφηγήσεις που συνάδουν με το λόγο των υγειονομικών αρχών, σε μια άρτια

σχέση εμπιστοσύνης. Με τη σειρά τους, τα εργαστήρια και οι ερευνητικές ομάδες θα μπορούσαν να εξετάσουν το ενδεχόμενο χρήσης των Κοινωνικών Δικτύων για τη διάδοση της παραγόμενης γνώσης, εκτός από τις περιλήψεις και τα επιστημονικά άρθρα.

Για να επιτευχθεί αυτό, κρίνεται απαραίτητο να υπογραμμιστεί η σημασία της επέκτασης της εμβέλειας των αληθινών και αξιόπιστων πληροφοριών για να αποδυναμωθεί η ισχύς των ψεύτικων ειδήσεων και να ενισχυθεί ο πληθυσμός, ώστε να είναι σε θέση να καταναλώνει σκόπιμα και συνειδητά περιεχόμενο.

Περνώντας σε πιο πρακτικά ζητήματα, σε περιόδους αυξημένης υγειονομικής πίεσης, θα ήταν ίσως χρήσιμο επιστημονικό υλικό (πχ. εμπειρικές και επιστημονικές πληροφορίες σχετικά με τον επιπολασμό του COVID-19, την πρόληψη, τον έλεγχο και το σχέδιο θεραπείας, την αναφορά προόδου και την ενημερωμένη κατάσταση των εγχειριδίων υγείας) να διανέμεται (στη μητρική γλώσσα) σε ιατρικές ομάδες πρώτης γραμμής και σε φορείς υπεύθυνους για την τήρηση του νόμου, καθώς και σε ασθενείς με τις οικογένειές τους, αλλά και το ευρύτερο κοινό. Με αυτό τον τρόπο, θα διασφαλιζόταν η διάδοση εμπειριστατωμένων πληροφοριών.

Από την άλλη, οι εξουσιοδοτημένοι φορείς υγείας και το Κράτος θα πρέπει να επιβάλλουν και να διασφαλίζουν αξιόπιστες διαδικτυακές πληροφορίες μέσω αξιόπιστων πλατφορμών κοινής χρήσης για την παροχή και προώθηση ψυχολογικής (τηλε-)συμβουλευτικής και ψυχοθεραπευτικών (τηλε-)συναντήσεων για τη μείωση του αντίκτυπου της ψυχολογικής υγείας. Επιπρόσθετα, θα πρέπει να παρέχονται έγκαιρες και έγκαιρες ψυχιατρικές παρεμβάσεις από επαγγελματίες ψυχικής υγείας για την αντιμετώπιση της επιδημίας μολυσματικών ασθενειών υψηλής θνησιμότητας.

Κλείνοντας, δεν μπορεί να παραλειφθεί το κομμάτι της εκπαίδευσης των νέων χρηστών των Κοινωνικών Δικτύων και του Διαδικτύου. Έρευνα έχει δείξει ότι είναι δυνατό να εκπαιδευσουμε άτομα, ώστε να ενισχύσουν τα επίπεδα συναισθηματικής τους νοημοσύνης. Αυτό εισάγει μια εντελώς διαφορετική παράμετρο, καθώς εάν μια τέτοια εκπαίδευση μπορούσε να ενσωματωθεί σε πρωτοβουλίες ανίχνευσης ψεύτικων ειδήσεων που παρουσιάζονται σε μαθητές της δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης, αυτό θα μπορούσε να ενισχύσει την ικανότητά τους να

απορρίπτουν την παραπληροφόρηση, καθώς πλησιάζουν την ηλικία που θα γίνουν χρήστες των Μέσων Κοινωνικής Δικτύωσης.

7.2 Περιορισμοί έρευνας

Μέσα από την εργασία αυτή, επιχειρήθηκε να αναλυθεί το ευαίσθητο θέμα των ψευδών ειδήσεων για την υγεία, η εξέχουσα θέση των Μέσων Κοινωνικής Δικτύωσης στην καθημερινότητα ασθενών και λειτουργών υγείας και ο ρόλος που διαδραματίζουν απέναντι στη Δημόσια Υγεία. Έπειτα από επισταμένη βιβλιογραφική ανασκόπηση, παρατέθηκαν σύγχρονα δεδομένα σχετικά με τις επιπτώσεις των fake news στη διαμόρφωση της κοινής γνώμης και την απειλή που ενέχουν να εκτροχιάσουν τον σημαντικότερο ίσως τομέα των σύγχρονων κοινωνιών, αυτόν της Δημόσιας Υγείας. Κυριότερα δε, διατυπώθηκαν προτάσεις για την «αποσύνδεση» του αλφαριθμητισμού της υγείας από την ψευδαίσθηση της παραπληροφόρησης από την ψηφιακή κοινωνική αλληλεπίδραση. Παρόλα αυτά, υφίστανται αδυναμίες και περιορισμοί στον τρόπο με τον οποίο διενεργήθηκε η έρευνα.

Βασικό περιορισμό για την ολοκληρωμένη προσέγγιση του ζητήματος της επίδρασης της διάδοσης ειδήσεων στη Δημόσια Υγεία, αποτελεί η άντληση βιβλιογραφικών ανασκοπήσεων από τρεις συγκεκριμένες βάσεις δεδομένων, είτε για λόγους χρονικής ανεπάρκειας, είτε εξαιτίας της ανάγκης συγκέντρωσης ελεγχόμενου όγκου δεδομένων κυρίως λόγω της ατομικής υπερπροσπάθειας που θα απαιτούσε ένα τόσο φιλόδοξο σχέδιο. Με αυτό τον τρόπο, είναι πιθανό να έχει παραλειφθεί η προσπέλαση και άλλων σημαντικών μελετών με ενδιαφέροντα ευρήματα, ενώ δεν μπορεί να παραβλεφθεί ο παράγοντας της «βιβλιογραφικής ανασκόπησης» ως φίλτρο αποκλεισμού των πειραματικών μελετών και μελετών μετα-ανάλυσης. Επιπρόσθετα, η αυστηρή επιλογή άρθρων στην Αγγλική μόνο γλώσσα, απέκλεισε σημαντικό μέρος της υφιστάμενης βιβλιογραφίας, ενώ και ο αποκλεισμός ομάδων, όπως οι έφηβοι και οι έγκυες επέδρασαν πιθανώς αρνητικά στα αποτελέσματα της έρευνας, καθότι θα μπορούσαν να περιγράψουν ιδιαίτερα χαρακτηριστικά τόσο για τη σχέση τους με τα παραδοσιακά μέσα επικοινωνίας και το Διαδίκτυο, όσο και για την ευαισθησία τους ή μη προς την παραπληροφόρηση.

Κλείνοντας, η διενέργεια της παρούσας εργασίας παρακινήθηκε μεταξύ άλλων και από υποκειμενικά κριτήρια και προβληματισμούς, γεγονός που καθόρισε εν μέρει τη ερευνητική μέθοδο, διαλογή και ερμηνεία των μελετών που παρατέθηκαν νωρίτερα. Σαφώς τα ερευνητικά ερωτήματα που θα πρέπει να απαντηθούν είναι πολλά και πολυεπίπεδα. Συνεπώς, ευχής έργον θα αποτελούσε το περιεχόμενο και οι σκέψεις που μεταφέρονται μέσα από την παρούσα εργασία, να γίνουν η αφορμή ο επιστημονικός διάλογος να διευρυνθεί και να εμπλουτιστεί με νέα, πιο ειδικά ευρήματα που θα τύχουν άμεσης αξιοποίησης από τα αρμόδια όργανα προαγωγής της Δημόσιας Υγείας.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 8^ο

ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ

Η διάδοση ειδήσεων γενικά, αλλά και ειδικά όσον αφορά την υγεία, έχει άμεση σχέση με το κοινωνικό, πολιτιστικό, τεχνολογικό, πολιτικό και εκπαιδευτικό πλαίσιο της σημερινής κοινωνίας. Επισημάνθηκε δε με την πανδημία COVID-19, επιδεινώνοντας την εκδήλωση ενός φαινομένου που περιγράφεται από τον ΠΟΥ ως infodemic, το οποίο αναφέρεται στην *«υπερπληθώρα πληροφοριών, κάποιες ακριβείς και άλλες όχι, που δυσκολεύει τους ανθρώπους να βρουν αξιόπιστες πηγές και αξιόπιστη καθοδήγηση όταν τις χρειάζονται»*.

Η σωρεία παραπλανητικών πληροφοριών σχετικά με τον COVID-19 έχει οδηγήσει σε ψευδείς ισχυρισμούς, σε ελλιπείς υποστηριζόμενες θεωρίες συνωμοσίας και στον πολλαπλασιασμό των ψευδοεπιστημονικών θεραπειών υγείας, σχετικά με τη διάγνωση, τη θεραπεία, την πρόληψη, την προέλευση και την εξάπλωση του ιού. Οι ψευδείς ειδήσεις κυριαρχούν στα μέσα κοινωνικής δικτύωσης και θέτουν σε κίνδυνο τη δημόσια υγεία. Η κλίμακα της κρίσης και η πανταχού παρουσία των παραπλανητικών πληροφοριών απαιτούν από τους επιστήμονες, τους επαγγελματίες των πληροφοριών υγείας και τους δημοσιογράφους να δουν ως επαγγελματική τους ευθύνη να βοηθήσουν το ευρύ κοινό να αναγνωρίσει ψευδείς ειδήσεις. Είναι πλέον σαφές, πως πρέπει να καταβληθεί κάθε δυνατή προσπάθεια για τη διασφάλιση της διάδοσης έγκυρων, τεκμηριωμένων πληροφοριών, χρησιμοποιώντας τόσο τα Μέσα Κοινωνικής Δικτύωσης όσο και τα παραδοσιακά Μέσα Ενημέρωσης – έντυπα, ραδιόφωνο και τηλεόραση.

Λαμβάνοντας υπ' όψιν την ευκολία μεγάλης μερίδας ανθρώπων, κάθε ηλικίας, εργασιακής-οικονομικής-οικογενειακής κατάστασης και μορφωτικού υποβάθρου να παρασυρθούν σε λανθασμένες πρακτικές που προωθούνται απαλλαγμένες από επαγγελματική ευθύνη, επιστημονική γνώση και εγκυρότητα θέτοντας σε κίνδυνο το πολυτιμότερο αγαθό μετά τη ζωή – την υγεία – είναι επιτακτική η ανάγκη να προταθούν μια σειρά στρατηγικών που θα βοηθήσουν το ευρύ κοινό να βρει τις σωστές πληροφορίες και, ως εκ τούτου, να οδηγηθεί καλύτερα να ακολουθήσει τις σωστές οδηγίες.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

Ξενόγλωσση

Alchin, L., (2016). *Smoke signals*. <https://www.warpaths2peacepipes.com/native-american-culture/smoke-signals.htm>

Apuke, O. D., & Omar, B. (2021). Social media affordances and information abundance: *Enabling fake news sharing during the COVID-19 health crisis. Health Informatics Journal*, 1-23.

Barreto, M., & Da Silva Caram, C. (2021). Fake news about the COVID-19 pandemic: perception of health professionals and their families. *Journal Of School Of Nursing*, University Of Sao Paulo.

Bin Naeem, S. (2020). An exploration of how fake news is taking over social media and putting public health at risk. *Health Information & Libraries Journal*, 143-149.

Boncana, H., D., Liskin, L. and Conte, Ch. (2013). *Writing about Health: A Handbook for Journalists*. Bangladesh: USAID

Boumans, J., Trilling, D., Vliegenthart, R. and Boomgaarden, H., (2018). The Agency Makes the (Online) News World Go Round: The Impact of News Agency Content on Print and Online News, *International Journal of Communication* 12, 1768–1789.

Carver, R.,(2016). Εγχειρίδιο Αναφοράς και Εκπαίδευσης για την Ευρώπη. *Ελευθερία της έκφρασης, νομοθεσία για τα μέσα ενημέρωσης και δυσφήμιση*. Media Legal Defence Initiative, Vienna: International Press Institute

Carrieri, V., Madio, L., & Principe, F. (2019). *Vaccine hesitancy and (fake) news: Quasi experimental evidence in Italy*. *HEALTH ECONOMICS* , 1377-1382.

Childers, W.K., (2017). *MASS MEDIA AND HEALTH - Examining Media Impact on Individuals and the Health Environment*. New York: Routledge

Choi, D.H., Shin, D.H., Park, K. and Yoo, W., (2018). *Exploring Risk Perception and Intention to Engage in Social and Economic Activities During the South Korean MERS Outbreak*. International Journal of Communication. <https://ijoc.org/index.php/ijoc/article/view/8661>

Collinson, S. and Hefferman, J.M., (2014). *Modelling the effects of Media during an influenza epidemic*. BMC Public Health. <https://bmcpublichealth.biomedcentral.com/articles/10.1186/1471-2458-14-376>

De Souza Prado, R., Ribeiro Da Silva, T. M., Matozinhos, F. P., Trape, C. A., & Frugoli, A. G. (2021). *Vaccine fake news: an analysis under the World Health Organization's 3Cs model*. Revista da Escola de Enfermagem da USP.

European Commission, (2018). *A multi-dimensional approach to disinformation Report of the independent High level Group on fake news and online disinformation*. Luxembourg: Publications Office of the European Union

Holtzer, L., & Holzter, G. (2013). Analysis of scientific articles published in two Orthopedic Journals. Acta Ortop Bras, pp. 281-284.

Fielding, R. (1999). Lee de Forest. *An American inventor*. <https://www.britannica.com/biography/Lee-de-Forest>

Fong-Torres, B. (2010). *Rock and radio in United States*. <https://www.britannica.com/topic/United-States-1371176>

Hannawa, A.F., Kreps, G., Paek, H.J. and Schulz, P.J., (2013). *Emerging Issues and Future Directions of the Field of Health Communication*. <https://pubmed.ncbi.nlm.nih.gov/24345246/>

Hooker, C., King, C. and Leask, J., (2011). *Journalists' views about reporting avian influenza and a potential pandemic: a qualitative study*. <https://onlinelibrary.wiley.com/doi/10.1111/j.1750-2659.2011.00319.x>

Kai, S., Mahudeswaran, D. et. Wang, S., (2020). FakeNewsNet: A Data Repository with News Content, Social Context, and Spatiotemporal Information for Studying Fake News on Social Media. [Big Data] 8(3), pp.171-188.

https://www.researchgate.net/publication/341886409_FakeNewsNet_A_Data_Repository_with_News_Content_Social_Context_and_Spatiotemporal_Information_for_Studying_Fake_News_on_Social_Media

Komova, M., (2014). Formation Criteria of Evidence Base of Journalism of News. *Global Journal of Interdisciplinary Social*. Ukraine: Global Institute for Research and Education

Lavorgna, L., De Stefano, M., Sparaco, M., Moccia, M., Abbadessa, G., Montella, P., et al. (2018). A pilot study on a social-network of people with Multiple Sclerosis. Multiple Sclerosis and Related Disorders. *Fake news, influencers and health-related professional participation on the Web*. 175-178.

Liberati Alessandro, A. D. (2009). *The PRISMA statement for reporting systematic reviews and meta-analyses of studies that evaluate healthcare interventions: explanation and elaboration*. BMJ.

Maguire, M., (2016). *Advanced Reporting: Essential Skills for 21st Century Journalism*. New York: Routledge

Montagni, I. (2021). *Acceptance of a Covid-19 vaccine is associated with ability to detect fake news and health literacy*. *Journal of Public Health*, 1-8.

Mukhtar, S. (2020). *Psychological health during the coronavirus disease 2019 pandemic outbreak*. *International Journal of Social Psychiatry*, 512-516.

NHS, Explore roles, Medical Journalism, (2015). <https://www.healthcareers.nhs.uk/explore-roles/doctors/career-opportunities-doctors/alternative-roles-doctors/medical-journalism>

Oransky, I., (2020). *Will improvements in health journalism improve health literacy?* IOS Press
[https://www.researchgate.net/publication/342059397 Will improvements in health journali
sm improve health literacy](https://www.researchgate.net/publication/342059397_Will_improvements_in_health_journalism_improve_health_literacy)

Preston, S., Anderson, A., Robertson, D. J., Shephard, M. P., & Huhe, N. (2021). Detecting fake news on Facebook: *The role of Emotional Inteligence*. PLOS ONE.

Rocha, Y. M., De Moura, A. G., Desiderio, A. G., De Oliviera, H. C., Lourenco, D. F., & De Figueirendo, D. L. (2021). A systematic review: *The impact of fake news on social media and its influence on health during the COVID-19*. Journal of Public Health: From Theory to Practice.

Sagan, |P., and Leighton, T., (2010). *The Internet and the future of news*. American Academy of Arts & Science, U.K.: MIT PRESS

Short, J.E., (2013). Report on American Consumers. *How much media?* Institute for Communications Technology Management Marshall School of Business: University of Southern California

Shrivastava, K.M, (2007). *News Agencies from Pigeon to Internet*. U.K.: New Dawn Press

Thais Zanatta, E. (2021). *Fake news: the impact of the internet on population health*. Rev Assoc Med Bras, 926-930.

Thomas, K., & Senkpeni, Al., D. (2020). MEDICINE AND SOCIETY: *What should Health Science Journalists do in Epidemic responses?* AMA Journal of Ethics, Volume 22, No1: E55-60.

Tognoni, G., & Macchia, A. (2020). Health as a Human Right: *A Fake News in a Post-human World?* Development.

Tsirintani, M. (2021). *Fake News and Disinformation in Health Care- Challenges and Technology Tools*. Public Health and Informatics, 318-321.

Udenze, S., (2019). *The Pros and Cons of Using New Media in News Gathering and Reporting*. International Journal of Informatics, Technology & Computers, 2, pp. 6-10

https://www.researchgate.net/profile/Silas-Udenze/publication/334130770_The_Pros_and_Cons_of_Using_New_Media_in_News_Gathering_and_Reporting/links/5d19acc8299bf1547c8ce890/The-Pros-and-Cons-of-Using-New-Media-in-News-Gathering-and-Reporting.pdf

Wang, Y., Mckee, M., Torbica, A., & Stuckler, D. (2019). Systematic Literature Review on the Spread of Health-related Misinformation on Social Media. *Social Science & Medicine*.

White, A.I.R., (2020). Historical linkages: *epidemic threat, economic risk and xenophobia*. *The lancet*. [https://www.thelancet.com/journals/lancet/article/PIIS0140-6736\(20\)30737-6/fulltext](https://www.thelancet.com/journals/lancet/article/PIIS0140-6736(20)30737-6/fulltext)

Yusuf, I., Yahaya, S. and Qabill, S., (2015). Role of Media in Portraying Ebola in and outside Africa: *Journal of Tropical Diseases* <https://www.longdom.org/open-access/role-of-media-in-portraying-ebola-in-and-outside-africa-2329-891X-1000152.pdf>

<https://apm.amegroups.com>. (n.d.). Retrieved from <https://apm.amegroups.com/article/download/73897/56336>

<https://www.goodreports.org> . (n.d.). Retrieved from <https://www.goodreports.org/prisma/info/>

Ελληνόγλωσση

Αδαμοπούλου, Α., (2020). Ερώτηση για το έγγραφο της διοίκησης του ΓΝΑ «ΛΑΪΚΟ» περί απαγόρευσης ανακοινώσεων στα ΜΜΕ & καταγγελία ΟΓΝΕ για φίμωση από την ΕΡΤ.

<https://vouliwatch.gr/press-releases/article/erotisi-gia-to-eggrafo-tis-dioikisis-toy-gna-laiko-peri-apagoreyisis-anakoinoseon-sta-mme-kataggelia-ogne-gia-fimosi-apo-tin-ert>

Αλιβιζάτος, Ν., (2019). *Θεμέλιο της ελευθεροτυπίας, η προστασία των δημοσιογραφικών πηγών. Θεμελιώδης προϋπόθεση της ελευθεροτυπίας.*

<https://www.kathimerini.gr/society/1050393/themelio-tis-eleytherotypias-i-prostasia-ton-dimosiografikon-pigon/>

Ανδρουλάκης, Γ., (2003). Η ιστορία του Ίντερνετ: *Ταξίδι στον κυβερνοχώρο.*

<http://www.epaggelmaties.com/writer/2001-2003/teyxos210.html>

ΑΠΕ-ΜΠΕ, (2013). *Ο ρόλος των πρακτορείων ειδήσεων τον 21^ο αιώνα.*

https://www.real.gr/archive_media/arthro/o_rolos_ton_praktoreion_eidiseon_ton_21o_aiona_-269677/

Βλάχος, Γ., (2017). *ΤΥΠΟΓΡΑΦΙΑ-Η σπουδαιότητα της ιστορικής γνώσης ως άρρηκτη συνέχεια της εξέλιξης.* <https://www.graphicarts.gr/enimerosi/arthra-themata/typografia-i-spoudaiotita-tis-istorikis-gnosis-os-arrikti-sunexeia-tis-exelixis-meros-2o#>

Γιάνναρου, Λ., (2014). *Εργασιακός Μεσαίωνας για 400 ευρώ.*

<https://www.kathimerini.gr/society/754042/ergasiakos-mesaionas-gia-400-eyro/>

Δασκαλοθανάσης, Α., (2013). *Η επικοινωνία στο Βυζάντιο-Βυζαντινές Καμινοβίγλες.*

https://vizantinonistorika.blogspot.com/2013/08/h_30.html

Δημητροπούλου, Δ. και Σιαπέρα, Ε., (2012). Ζητήματα επικοινωνίας. Αφιέρωμα: Θεωρία και Έρευνα στις δημοσιογραφικές σπουδές. *Διαδίκτυο και δημοσιογραφία: Παραδοσιακές και Εναλλακτικές μορφές*. Τεύχος 14-15, σ. 30-46, Αθήνα: Καστανιώτη

ΕΝΩΣΗ ΕΚΔΟΤΩΝ ΔΙΑΔΙΚΤΥΟΥ, Κώδικας Δεοντολογίας Ψηφιακών Μέσων Ενημέρωσης
<http://www.ened.gr/i-enosi/kodikas-deodologias/>

ΣΔΑ, (2021). Ευρωπαϊκή Σύμβαση των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου, όπως τροποποιήθηκε από τα Πρωτόκολλα υπ' αριθ. 11, 14 και 15 συνοδευόμενη από τα Πρωτόκολλα υπ' αριθ. 1, 4,6, 7, 12, 13 και 16 https://www.echr.coe.int/documents/convention_ell.pdf

Ευρωπαϊκή Επιτροπή, (2019). 10 ΤΡΟΠΟΙ ΜΕ ΤΟΥΣ ΟΠΟΙΟΥΣ Η ΕΕ ΚΑΤΑΠΟΛΕΜΑ ΤΗΝ ΠΑΡΑΠΛΗΡΟΦΟΡΗΣΗ. *Η αντιμετώπιση της παραπληροφόρησης στο διαδίκτυο είναι μία από τις μεγαλύτερες προκλήσεις που αντιμετωπίζουν σήμερα οι δημοκρατίες.*

https://ec.europa.eu/greece/news/10-%CF%84%CF%81%CE%BF%CF%80%CE%BF%CE%B9-%CE%BC%CE%B5-%CF%84%CE%BF%CF%85%CF%83-%CE%BF%CF%80%CE%BF%CE%B9%CE%BF%CF%85%CF%83-%CE%B7-%CE%B5%CE%B5-%CE%BA%CE%B1%CF%84%CE%B1%CF%80%CE%BF%CE%BB%CE%B5%CE%BC%CE%B1-%CF%84%CE%B7%CE%BD-%CF%80%CE%B1%CF%81%CE%B1%CF%80%CE%BB%CE%B7%CF%81%CE%BF%CF%86%CE%BF%CF%81%CE%B7%CF%83%CE%B7_e1

Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο, (2021). Δημόσια Υγεία.

<https://www.europarl.europa.eu/factsheets/el/sheet/49/public-health>

Ζαφείρης Χ., (2016). *Μυστικές ανταποκρίσεις στα ξένα ΜΜΕ την περίοδο της δικτατορίας.*

<https://www.thessmemory.gr/%CE%B5%CE%B9%CE%BA%CE%BF%CF%83%CF%84%CE%BF%CF%83-%CE%B1%CE%B9%CF%89%CE%BD%CE%B1%CF%83/%CE%BC%CF%85%CF%83%CF%84%CE%B9%CE%BA%CE%AD%CF%82-%CE%B1%CE%BD%CF%84%CE%B1%CF%80%CE%BF%CE%BA%CF%81%CE%AF%CF%83%CE%B5>

[%CE%B9%CF%82-%CF%83%CF%84%CE%B1-%CE%BE%CE%AD%CE%BD%CE%B1-%CE%BC%CE%BC%CE%B5/](#)

Καστρισιανάκη, Μ., (2013). *Διατροφικό σκάνδαλο με νοθευμένο κρέας*.

<https://www.dw.com/el/%CE%B4%CE%B9%CE%B1%CF%84%CF%81%CE%BF%CF%86%CE%B9%CE%BA%CF%8C-%CF%83%CE%BA%CE%AC%CE%BD%CE%B4%CE%B1%CE%BB%CE%BF-%CE%BC%CE%B5-%CE%BD%CE%BF%CE%B8%CE%B5%CF%85%CE%BC%CE%AD%CE%BD%CE%BF-%CE%BA%CF%81%CE%AD%CE%B1%CF%82/a-16591419>

Κουντούρη, Φ., (2015). Τα δημόσια προβλήματα στην πολιτική ατζέντα. *Θεωρητικές και Εμπειρικές Προσεγγίσεις*. Ελληνικά Ακαδημαϊκά Ηλεκτρονικά Συγγράμματα και Βοηθήματα, Εθνικό Μετσόβιο Πολυτεχνείο <https://www.kallipos.gr/el/>

Λακασάς, Α., (2021). «Ανοχύρωτη» στα fake news η Ελλάδα.

<https://www.kathimerini.gr/society/561448705/anochyroti-sta-fake-news-i-ellada/>

Λέανδρος, Ν., (2013). Η κρίση και τα ΜΜΕ. *Τα μέσα στο επίκεντρο της κρίσης: Τα Οικονομικά Αποτελέσματα Οκτώ Μεγάλων Επιχειρήσεων*. Επιμέλεια από Πλείος, Γ., Αθήνα: Παπαζήση

Μυλωνά, Κ., (2017). *Σκάνδαλο αυγών και όχι μόνο*.

<https://www.koutipandoras.gr/article/skandalo-aygwn-kai-oxi-mono>

Νικολοπούλου, Κ., (2013). *Κρέας αλόγου στο πιάτο μας από σφαγμένα πειραματόζωα*.

<https://www.espressonews.gr/reportaz/19718/kreas-alogou-sto-piatio-mas-apo-sfagmen/>

Οικονόμου, Ι., (2021). Υπουργική Απόφαση 1/2021 - ΦΕΚ 3837/Β/17-8-2021 <https://www.e-nomothesia.gr/kat-ygeia/astheneies/upourgike-apophase-1-2021-phek-3837b-17-8-2021.html>

Παναγόπουλος, Α. και Παναγιώτου, Ν., (2018). Διαμορφώνοντας την είδηση: *Στρατηγικές και Ιεραρχήσεις στα κεντρικά δελτία ειδήσεων των ιδιωτικών τηλεοπτικών σταθμών εθνικής*

εμβέλεια. Πρακτικά Συνεδρίου: 50 χρόνια ελληνική τηλεόραση που διεξήχθη στη Θεσσαλονίκη από το Εργαστήριο Πολιτισμικών και Οπτικών Σπουδών Τμήμα Δημοσιογραφίας και Μέσων Μαζικής Επικοινωνίας του Αριστοτέλειου Πανεπιστημίου Θεσσαλονίκης. Θεσσαλονίκη: Επίκεντρο Α.Ε.

Παπαδόπουλος, Π., (2020). *Τα μέσα κοινωνικής δικτύωσης και η δημοκρατία.*

<https://www.kathimerini.gr/society/561101581/ta-mesa-koinonikis-diktyosis-kai-i-dimokratia/>

Παπαθανασόπουλος, Σ., Ξενοφώντος, Μ., Καραδημητρίου, Α., Ντάγκα, Ι. και Αθανασιάδης, Η., (2013). Ζητήματα Επικοινωνίας. *Τα μέσα κοινωνικής δικτύωσης και οι Έλληνες: Η περίπτωση του Facebook.* Τεύχος 16-17, σ. 20-45, Αθήνα: Περιοδικά

Σίμου, Ε., (2013). Ενημέρωση Υψηλού Κινδύνου: *Μέσα Μαζικής Ενημέρωσης, Κίνδυνος και Δημόσια Υγεία.* Αθήνα: Επτάλοφος Α.Β.Ε.Ε.

Τσακμάκη, Ε., (2011). *Πώς θα μπορούσαν να αποφευχθούν τα διατροφικά σκάνδαλα.*

<https://www.mednutrition.gr/portal/lifestyle/diatrofi/5053-pos-tha-boroy-san-na-apofexthoyn-ta-diatrofika-skandala>

Τσεκούρας, Γ., (2021). Έρευνα Reuters: *Αναξιόπιστα τα ΜΜΕ στην Ελλάδα.*

<https://tvxs.gr/news/ellada/enimerosi-stin-ellada-xamili-aksiopistia-kai-anazitisi-eleytherias>

Τσιγαρίδου, Ν., (2017). *Μέλισσες, φυτοφάρμακα και διατροφικά σκάνδαλα.*

<https://www.greenpeace.org/greece/issues/diatrofi/3093/melisses-kai-fitofarmaka/>

Τσουκαλάς, Δ., (2021). Εκστρατεία Εμβολιασμού: *19,74 εκατ. ευρώ τελικά στα media.*

<https://www.businessnews.gr/epixeiriseis/epikoinonia-media/item/208116-ekstrateia-emvoliasmoy-19-74-ekat-evro-telika-sta-media>

Σιδέρης, Γ., (2010). *Ιστορική Αναδρομή.*

<https://sites.google.com/site/koinonikidiktyosi/istorike-anadrome>

Φουρτούνης, Β., (2011). *Τα Προεπαναστατικά Έντυπα*.

<http://www.fourtounis.gr/arthra/2011/07/10/10-07-2011.html>